

Iida Mäntyniemi

**FENOMENOGRAFINEN TUTKIMUS MUSIIKINKERÄILYN
ESINESUHTEESTA SUORATOISTOPALVELUIDEN AIKANA**

Pro gradu -tutkielma

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Sosiologia

Lapin yliopisto

2022

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Fenomenografinen tutkimus musiikinkeräilyn esinesuhteesta suoratoistopalveluiden aikana

Tekijä: Mäntyniemi, Iida Maria Piritta

Koulutusohjelma/oppiaine: Sosiologia

Työn laji: Pro gradu -työ

Sivumäärä: 93

Vuosi: 2022

Tiivistelmä:

Pro gradu -tutkielmassani olen kiinnostunut siitä, miksi ihmiset keräävät edelleen fyysisiä musiikkitalenteita, vaikka suoratoistopalvelut ovat tehneet ne käytännössä tarpeettomiksi. Saadakseni tähän vastauksen kysyn, millaisia merkityksiä musiikkitalenteille annetaan keräilyn kontekstissa ja mitä tutkimusaineistostani löydetty fyysisille musiikkitalenteille annetut merkitykset kertovat esinesuhteesta keräilyn kontekstissa.

Tutkimuksen tausta on 2000-luvun alussa alkaneessa ja 2010-luvulla voimistuneessa suoratoistopalveluiden ilmiössä. Teoreettinen viitekehys on materiaalisessa sosiologiassa ja nimenomaan sen uudemmissa uusmaterialismin suuntauksen teorioissa. Näistä teemoista, sekä oman musiikinkeräilyharrastukseni kautta aiheesta kiinnostuneena tutkin ihmisen esinesuhdetta ruohonjuuritasolla tavarasuhteen, keräilyn- ja kulutuksen tutkimuksen kautta.

Tutkielmani ei ole teoriapohjainen siinä mielessä, että käyttäisin yhtä teoriakehikkoa, johon tutkimusprosessi perustuisi. Tutkimus edustaa aineistolähtöistä analyysia, jossa useat teoriat tukevat löydöksiä. Materiaalisen sosiologian lisäksi olen perehtynyt musiikinkeräilyn ja keräilyn aiempaan tutkimukseen yhteiskuntatieteiden kontekstissa.

Metodologialtaan tutkielma on laadullinen tutkimus ja sen tutkimusmenetelmä on fenomenografia. Aineisto on kerätty verkkovälitteisen, neljään avokysymykseen perustuvan haastattelun muodossa, joka on toteutettu syksyllä ja talvella vuosina 2020–2021. Pääasiassa vastaukset on saatu neljästä Facebookin musiikin keräilyyn keskittyneestä ryhmästä mutta vastauksia on myös niiden ulkopuolisilta henkilöiltä. Aineiston läpi käytyäni muodostin siitä fenomenografisen tutkimusmenetelmän mukaan kuvauskategorioita, jotka havainnollistavat tallenteille annettujen käsitysten jakautumista.

Keräilyn kontekstissa tapahtuvassa esinesuhteessa näkyi voimakkaasti musiikkitalenteiden limittyminen vastaajan henkilöhistoriaan ja muistoihin ja suhde esineeseen oli läpi aineiston intiimi ja henkilökohtainen. Musiikinkuuntelukokemus täydentyi muiden kuin kuuloaistin käyttämisellä: tallenteita käsiteltiin ja ihasteltiin mielellään. Kokemus musiikin tärkeydestä ja esineestä nivoutuvatkin yhteen. Esine on kokonaisuus, jollainen suoratoisto ei voi olla, sillä siltä puuttuu selkeä kolmiulotteinen muoto. Aineistoni perusteella väitän, että suhtautumalla tavaraan kuten keräilijä kokoelmansa, voisi tavaran kanssa oppia olemaan kestävämmän.

Avainsanat: Keräily, kokoelma, esinesuhde, materiaallinen sosiologia, fenomenografia

SISÄLLYS

SISÄLLYS	2
1. JOHDANTO	5
1.1. Tutkimustehtävä	5
1.2. Musiikkimarkkinoiden muutos	8
2. AIKAISEMPI TUTKIMUS	12
2.1. Musiikin keräilyä koskeva aikaisempi tutkimus	12
2.2. Keräilyä koskeva aikaisempi tutkimus	14
3. MATERIAALINEN SOSIOLOGIA	22
3.1. Materiaalisen sosiologian alkuvaiheet	22
3.2. Sosiologian materialistinen käänne ja New Materialism	24
4. AINEISTO JA TUTKIMUSMENETELMÄ	29
4.1. Laadullinen tutkimus ja aineistolähtöinen analyysi:	29
4.2. Aineisto	30
4.3. Tutkimusetiikka	34
4.4. Tutkimusmenetelmänä fenomenografia	36
4.4.1. Fenomenografia tutkielmassani	39
5. ESINEELLISYYS	44
5.1. Esineen toimijuus	44
5.2. Toiminta esinettä kohtaan	49
5.3. Keräilyyn ja kokoelmaan liittyvät näkökulmat	51
6. AJALLISUUS JA MUISTOISUUS	54
6.1. Mennyt aika	54
6.2. Nykyhetki ja tulevaisuus	57
7. VAIVANNÄKÖ	63
7.1. Rahallinen panostus	63
7.2. Muunlainen kokoelmaan panostus	66
8. SUORATOISTOPALVELUIDEN LUOMA MUUTOS	71
8.1. Suoratoistopalveluiden mahdollistamat muutokset kulutuskäyttäytymisessä	71

8.2. Suoratoistopalveluiden luoma sosiaalinen muutos.....	76
8.3. Suoratoistopalveluiden luoma muutos tallenteen esineellisyydessä	78
9. LOPUKSI	82
LÄHTEET:	89
LIITE 1: Vastauskutsu.....	88

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimustehtävä

Olen pro-gradututkielmassani kiinnostunut sitä, miksi ihmiset edelleen keräävät fyysisiä musiikkitalenteita, vaikka suoratoistopalvelut ovat käytännössä tehneet ne tarpeettomiksi. Saadakseni tähän vastauksen kysyn, millaisia merkityksiä musiikkitalenteille annetaan keräilyn kontekstissa ja mitä tutkimusaineistostani löydetty fyysisille musiikkitalenteille annetut merkitykset kertovat esinesuhteesta keräilyn kontekstissa.

Kiinnostukseni aihetta kohtaan lähti kahdesta asiasta. Ensimmäinen koskee sitä, että olen itse harrastanut musiikin keräilyä eri formaattien kesken lähes koko aikuisikäni. Aloitetuani suunnilleen parikymppisenä harrastelumielisen kitaran soittamisen, lähti musiikkimani laajenemaan tutustuessani kitaramusiikin kautta myös muiden tyylilajien historiaan. Eri genret, aikakaudet ja artistit tarinoineen tuntuivat tulevan uudella tavalla lähelle. Oman kiinnostuksen heräämisessä edesauttoivat varmasti myös, musiikista paljon itseäni enemmän perillä olevat ystävät ja läheiset, joiden tieto ja osaaminen inspiroivat myös omaa harrastusta.

Opiskelijan budjetti ei kuitenkaan taipunut ostamaan vinyylisoitinta, äänentoistolaitteistoa, eikä kovin säännöllisesti vinyylilevyjä, joiden kappalehinta hyväkuntoisena on usein ainakin parikymmentä euroa. Halusin myös perehtyä kunnolla näiden laitteistojen toimintaan, huoltoon ja asennukseen, kuten myös vinyylilevyjen kuntoluokituksiin, säilyttämiseen ja painosten tunnistamiseen, ennen kuin tekisin niihin suuria rahallisia satsauksia.

Kuitenkin jokin fyysisissä musiikkitalenteissa houkutteli ja tässä vaiheessa aloin kiinnostua myös ihmisen esinesuhteesta: siitä, miten esineiden kanssa ollaan ja eletään ja mitä ne ihmisille merkitsevät. Vinyylilevyjäkin tuli hankittua, mikäli vastaan tuli hyviä tilaisuuksia. C-kasetit olivat lapsuudessani vielä yleisesti käytetty formaatti, mutta ikävä kyllä edes sen aikainen suosikkini, Kenneth Grahamin *Kaislikossa suhisee* Ossi Ahlapuron lukemana ei pysynyt tallessa aikuisikäni asti. Ensimmäisen aikuisiällä ostamani C-kasetin, Pink Floydin *The Piper at the Gates of Dawn*:in (jonka nimellä sattumalta on yhteys Grahamin teokseen) ostin matkamuistoksi kierrätysliikkeestä ollessani vaihdossa Skotlannissa. Tämän jälkeen aloin silloin tällöin hankkia myös C-kasetteja.

Vähitellen CD-levy alkoi valikoitua pääasialliseksi kohteekseni. Formaattilla oli silloin ja on edelleenkin ostajan markkinat ja niitä voisi sanoa myytävän tällä hetkellä ”pois nurkista” -asenteella muutaman euron kappalehintaan. Tilanne on sama, kuin vinyylilevyn suosion romahdus CD:n esiinmarssin aikoihin, vaikkakaan kaikki eivät silloinkaan luopuneet levyistään. Vinyylilevyn tämänhetkisen suosion pystyn ymmärtämään, ja kyseessä on myös omasta mielestäni varsin viehättävä formaatti. Kenties CD-keräilyssäni on kuitenkin mukana myös hieman kapinaa sitä vastaan, että sinänsä aivan toimivia musiikkiformaatteja julistetaan vuoron perään aikansa eläneiksi ja yhtäkkiä niistä tulee tilaa vievää roskaa lähes kaikille, paitsi juuri niitä keräileville harrastajille. Se hylkäämisen aalto, mikä tapahtui aiemmin vinyylilevylle ja C-kasetille, tapahtuu juuri nyt CD-levylle. Tätä musiikkimarkkinoiden muutosta käsitelen enemmän seuraavassa alaluvussa.

Oman harrastuspohjani lisäksi minua alkoi sosiologian maisterivaiheen pääaineopintojeni aikana kiinnostaa erityisesti materiaalisen sosiologian suuntaus. Suuntaukseen tutustuminen herätti minut pohtimaan, miten materian kanssa lopulta eletään ja ollaan. Se sai myös huomaamaan, miten materiaalista yhteiskuntien ja yksilöiden elämä on. Tässä yhteydessä tarkoitan materiaalisella kaikkea sitä materiaa, esimerkiksi raaka-aineita, ympäristöä ja esineitä, joihin ihmisen elämä perustuu, en sanan perinteisempää merkitystä, jonka sosiologi Turo-Kimmo Lehtonen (2008, 11) on tiivistänyt usein viittanneen ohikiitävään maallisen menestyksen haikailuun.

Sen lisäksi, että musiikkimarkkinoiden muutos on ajankohtainen aihe, sitä on entistä enemmän myös materiaallinen sosiologia. Materiaalisen sosiologian ajankohtaisuus ja tärkeys tulevat kuitenkin ikävä kyllä hyvin vakavien teemojen kautta. Ihminen on syvästi matriasidonnainen olento ja riippuvainen materiaalisesta ympäristöstään, sillä se luo rajat ja puitteet tämän kaikelle toiminnalle, myös kokonaisille kulttuureille. Kuitenkin elintärkeä ympäristö on suuressa mittakaavassa uhattuna ihmisen oman toiminnan vuoksi. Ilmastonmuutos ja siihen liittyvä länsimaisen kulutus- ja kertakäyttökulttuurin leviäminen ovat mitä suurimmissa määrin materiaalisia, ympäristössä kiinni olevia ilmiöitä. Jarno Valkonen ja Tapio Litmanen ovat teoksessaan *Ympäristösosiologia* todenneet, että kuluttamiseen tarvitaan luonnonvaroja, ja kulutusyhteiskunta lepää luontoperustalla, mutta tämä ei tunnu olevan itsestään selvä asia modernien yhteiskuntien luontosuhteen näkökulmasta (Valkonen & Litmanen 2016, 145). Rajallisten resurssien jakautuminen ja aktiivinen jakaminen (tai omiminen), jos mitkä ovat kuitenkin täysin materiaaliseen maailmaan sidottuja ilmiöitä.

Vakavuudesta ja kiireellisyydestä huolimatta aihe on ollut haastava sosiologialle ja muille yhteiskuntatieteille. Materiaalinen maailma on ehkä kaikessa konkreettisuudessaan jotain, jota sosiologian, tai ylipäänsä yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen ”kieli” ei ole tottunut käsittelemään. Filosofi Roger-Pol Droit on kirjoittanut teoksen *Esineiden luonto*, jossa hän tarkastelee 51:en esineen kautta niiden läsnäoloa ja ihmisen toiminnassa osana olemista. Droit toteaaakin, että esineiden määrä maailmassa on valtava ja niitä on kaikkialla, sekä huomauttaa, että miljardeja ja taas miljardeja heitetään menemään, eikä niitä ajatella enää sen enempää (Droit 2005, 136). Koko teos on hyvä esimerkki siitä, miten haastavaa näinkin konkreettisesta ja näkyvästä ilmiöstä on lopulta kirjoittaa. Esineet ovat jatkuvasti läsnä ja vaikuttavat kaikkeen toimintaan, mutta niiden syvällisempää pohtimista ja huomioimista Droit kuvaa tilanteeksi, jossa hän: ”Tuntee muuttuneensa kertaheitolla idiootiksi ja kuu-roksi maailmassa, joka suhisee tuntemattomia sanoja, käsittämättömiä haasteita ja asenteita. Maailmasta on tullut samalla kertaa sekä puhelias, että mykkä.” (Droit, 2005, 10).

Tutkielmaa aloittaessani halusin näistä teemoista kiinnostuneena tutkia ihmisen esinesuhtetta ruohonjuuritasolla, keräilyn ja tarkemmin musiikinkeräilyn kontekstissa. Minua kiinnosti erityisesti, mikä saa henkilön pitämään kiinni fyysisistä musiikkitalienteistaan aikana, jolloin niiden säilyttämiselle ei enää ole käytännön syitä, kun musiikkinkulutukseen ei enää tarvita esimerkiksi levyä tai kasettia. Lisäksi olin kiinnostunut siitä, millaisia merkityksiä näille fyysisille musiikkitalienteille annetaan. Käytän tutkielmassani nimitystä fyysiset musiikkitalenteet C-kaseteista, vinyylilevyistä ja CD-levyistä, mutta tutkimuksen ulkopuolelle jäävät esimerkiksi mp3 tiedostomuotoiset tallenteet, joilla itsessään ei ole selkeää fyysistä olomuotoa.

Tutkimuskysymykseni tarkentui lopulta siihen, millaisia merkityksiä musiikkitalienteille annetaan keräilyn kontekstissa ja mitä tutkimusaineistostani löydetty fyysisille musiikkitalenteille annetut merkitykset kertovat esinesuhteesta keräilyn kontekstissa. Tutkimukseni kantavat teemat ovat ihmisen esinesuhteessa, keräilyn- ja kulutuksen tutkimuksessa, sekä materiaalisessa sosiologiassa, muun muassa toimijuuden näkökulmasta.

Vaikka tutkielmani konteksti on spesifi, eikä sen tuloksista voi vetää pitkälle meneviä johtopäätöksiä ihmisen kokonaisvaltaiseen materiasuhteeseen, koen kuitenkin onnistuneeni tuomaan esiin joitain näkökulmia siihen, miten ihmiset kiintyvät omistamiinsa tavaroihin. Tämä kiintymys ei periaatteessa ole rajattu vain musiikkitalenteisiin, vaan uskon, että samoja perusteluja voidaan löytää myös suhteessa muihin esineisiin ja esineryhmiin.

Tutkielmani etenee kuuden pääluvun kautta. Taustoitettuani tutkimusta kartoitan seuraavassa luvussa aikaisempaan musiikin keräilyyn, sekä keräilyyn liittyvää tutkimusta, jonka lisäksi pohjustan hieman musiikkimarkkinoiden muutosta. Nämä teemat muodostavat tutkielman teoriapohjan materiaalsien sosiologian näkökulmien kanssa, joiden alku- ja nykyvaiheita käsittelen kolmannessa luvussa, keskittyen omalle tutkielmalleni olennaisimpiin tutkijoihin.

Neljännessä luvussa avaan tutkielmani metodologista taustaa. Pohjustan suhdettani laadulliseen tutkimukseen ja aineistolähtöiseen analyysiin. Käyn läpi aineistonkeruuni eri vaiheet ja aineiston sisältöä, sekä tutkielmaani koskevat tutkimuseettiset periaatteet. Lopuksi selitän auki fenomenografisen tutkimusmenetelmän ja sen, miten metodia on tutkielmassani käytetty.

Viides luku sisältää tutkielman varsinaiset tulokset ja analyysiluvut, jotka olen jakanut aineistosta löytämieni fenomenografisten kuvauskategorioiden pohjalta neljään osaan (esineellisyys, ajallisuus ja muistoisuus, vaivannäkö, ja suoratoistopalveluiden luoma muutos) alalukuineen. Näissä luvuissa erittelen ja analysoin tutkimusaineistoni sisältöä ja siitä tekemiäni löytöjä ja huomioita tarkemmin, sekä nostan esille sitaatteja, joihin perustan löydöksien paikkansapitävyyden.

Lopuksi teen yhteenvedon havaintojen merkityksestä suhteessa tutkimuskysymykseen ja tutkielmani teoreettiseen viitekehykseen ja pohdin tutkimuksen aikana heränneitä uusia näkökantoja ja kysymyksiä. Loppuluvun jälkeen olen sijoittanut tutkimuslähteeni ja lisännyt tutkielman liitteeksi alkuperäisessä muodossa olevan aineistonkeruuni pohjana olleen vastauksun.

1.2. Musiikkimarkkinoiden muutos

Musiikkimarkkinoiden muutosta koskevat havainnot olivat alusta asti oleellisia määrittelyssäni tutkielmani kontekstia. Musiikkitalenteet valikoituivat tutkimuskohteeksi oman mielenkiintoni vuoksi, mutta toinen syy oli se, että ne muodostavat esineryhmän, jonka kulutuksessa on tapahtunut valtava muutos viimeisen kymmenen vuoden aikana, kun niiden ensisijaisen käyttöfunktion voi sanoa pitkälti kadonneen. 2000- ja 2010-luvun aikana syntyneet internetin suoratoistopalvelut kuten Spotify, Tidal ja iTunes ovat mahdollistaneet sen, että musiikkia pystyy kuuntelemaan valtavia määriä missä tahansa, mikäli käytettävissä on internetyhteys ja ääntä toistava laite, kuten älypuhelin. Tämä on muuttanut

musiikinkulutuksen käytäntöjä, kun ei enää ole pakollista omistaa tai muuten pitää hallussaan musiikin fyysistä kopiota, jotta itse musiikin kuunteleminen olisi mahdollista.

Suoratoistopalveluiden kulutuksessa tapahtui suuri käänne vuonna 2008, ruotsalaisen Spotifyn lanseeraamisen jälkeen. Spotify ei kuitenkaan ollut ensimmäinen suoratoistopalvelu, vaan sitä aikaisemmin olivat tulleet mm. Napster vuonna 1999, sekä Applen iTunes vuonna 2001. Spotifyn suosio oli kuitenkin laajempi, kuin edeltäjiensä. Yksi syy siihen voi olla se, että Napsterin esiinmarssin aikoihin musiikin lataaminen internetistä, laillisesti tai laittomasti, oli vielä suhteellisen uusi ilmiö ja musiikinkulutus tapahtui vielä pääasiassa fyysisten tallenteiden, erityisesti CD-levyn kautta. Spotify taas tuli markkinoille aikana, jolloin musiikkia oli jo totuttu hankkimaan internetin kautta. iTunesin käyttö oli sidottu Applen omaan, iPod nimiseen MP3-soittimeen, mutta Spotifylla ei ollut samanlaisia laitteita valmistajakohtaisia rajoituksia. Spotify oli myös laillinen kanava musiikin kuuntelemiseen, ja virusturvan kannalta katsoen vaaraton arkipäiväiselle tietokoneen käyttäjälle.

Suoratoistopalvelut muuttivat lopulta musiikinkuluttamisen suhteellisen lyhyessä ajassa. Käytännössä musiikkiala mullistui yhden vuosikymmenen aikana ja vielä vuonna 2009 äänilevyihin käytettiin Suomessa kymmenen kertaa enemmän rahaa kuin digitaalisiin latauksiin ja suoratoistoon. Vuoden 2018 alussa digitaalisen kuluttamisen osuus oli 86 prosenttia ja äänilevyjen enää vain 14 prosenttia. (Jokelainen 2019.)

Suoratoistopalvelut eivät muuttaneet vain fyysisten tallenteiden asemaa. Muutos koski myös laittoman musiikin lataamista internetistä, mikä oli suuri ongelma musiikintuottajille vuosituhaten vaihteen jälkeen. Esimerkiksi Suomessa äänitemyyntin arvo vuonna 2001 oli ollut 68,1 miljoonaa euroa ja vuonna 2014 se oli laskenut 35,9 miljoonaan. Vuoden 2014 jälkeen tilanne alkoi kuitenkin muuttua. Digitaalisen myyntin osuus ylitti ensimmäistä kertaa fyysisten levyjen myyntin ja tähän vaikutti kaksi asiaa: suomalaiset olivat alkaneet maksaa suoratoistopalveluille musiikistaan, ja musiikin laitton lataaminen taas kääntyi laskuun. (Jokelainen 2019.)

Suomessa toimivien äänitetuottajien kattojärjestö Musiikkituottajat - IFPI-Finland ry:n jäsenyhtiöiltä kerättyjen ja vuosittain julkaistujen tietojen mukaan äänitemusiikin kulutus Suomessa kasvoi ennätysmäistä tahtia viimeisimpänä raportoituna vuotena, vuoden 2021 aikana. Äänitemusiikin verottoman tukkumyyntin kokonaisarvo Suomessa vuonna 2021 oli 68,3 miljoonaa euroa. Kasvua edelliseen vuoteen kertyi kokonaista kahdeksantoista

prosenttia. Äänitemarkkinat itsessään kasvoivat jo seitsemättä vuotta peräkkäin. (IFPI 2022.)

IFPI-Finland ry:n mukaan vuonna 2021 digitaalisista musiikkipalveluista saatava tulo kasvoi vuoden 2021 aikana 17,5 prosenttia ja muodostaa nyt 89 prosenttia äänitemusiikin kokonaismarkkinoista. Fyysisten äänitteiden myynti kasvoi vuonna 2021 ensimmäistä kertaa sitten vuoden 2003 jälkeen, kasvua kertyi vuoden aikana peräti 22 prosenttia. Syynä tähän on vinyylilevyjen edelleen lisääntyvä myynti, joka nosti vinyylilevyjen osuuden 57 prosenttiin kaikista fyysisten äänitteiden markkinasta ja suosituimmaksi fyysiseksi ääniteformaatiksi. Fyysisten äänitteiden osuus vuoden 2021 äänitemusiikin kokonaismarkkinoista oli 11 prosenttia. (IFPI 2022.)

Vinyylilevyn myyntiluvut ovat nousseet viimevuosina, mutta mistään koko kansan harrastuksesta ei ole kyse, sillä fyysisten tallenteiden myynti on tällä hetkellä vain noin kymmenen prosentin luokkaa koko musiikkikulutuksesta. Ilmiönä tämä englanninkielisessä maailmassa “vinyl revival” nimellä tunnettu kehityskulku on kuitenkin kiinnostava ja sillä viitataan juuri vinyylitallenteiden myynnin kasvuun 2000-luvun aikana (Mall 2021, 73). Ilmiön ajateltiin olevan lyhytaikainen trendi, kun siitä raportoitiin ensi kertaa vuosina 2008 ja 2009. Kuitenkin vinyylilevyjen suosio musiikkikuluttajien keskuudessa on tullut pysyvä puheenaihe musiikkiteollisuuden tarkkailijoiden piirissä, varsinkin kun CD-levyn myynti on laskenut vakaasti (Mall 2021, 73.)

Vaikka CD-levyn suosio on laskenut pitkään, on huomattavaa, että viimeisimpien tietojen mukaan vuonna 2021 sen myyntiluvut itseasiassa kasvoivat Yhdysvalloissa ensimmäistä kertaa lähes 20 vuoteen. Vuosien 2000 ja 2020 välillä CD-levyjen myynti on laskenut maassa peräti 95 prosenttia ja tällä hetkellä suoratoistopalveluiden osuus markkinoista on kutakuinkin samaa luokkaa Suomen kanssa. (Vanha-Majamaa 2022.) Suomessa CD-levyjen myynnissä oli laskua kokonaismarkkinan osalta kaksi prosenttia (IFPI 2022). Toisaalta IFPI:n jäseniltään keräämässä datassa myynnit kasvoivat peräti 9,9 prosenttia ja IFPI:n toiminnanjohtaja Antti Kotilainen on vahvistanut, että pieniä viitteitä CD-levyn jonkinlaisesta trendin noususta on (Vanha-Majamaa 2022).

Anton Vanha-Majamaa haastatteli 22.3.2022 Ylellä julkaistussa artikkelissaan musiikkialan toimijoita koskien CD-levyn pienimuotoista paluuta. Nämä arvioivat taustalla vaikuttavan useita tekijöitä, joista erään arveltiin liittyvän juuri siihen, miten fyysinen tallenne tuo ihmisen lähemmäs tuotetta itseään. Musiikki on abstrakti ja aineeton asia, jonka yhtenä

ulottuvuutena voidaan pitää fyysistä tallennetta. Sen kanssa päästään kirjaimellisesti kosketuksiin esimerkiksi lyriikoiden ja levyn vihkosesta löytyvien kuvien, tai muiden mukana tulevien lisukkeiden kanssa. (Vanha-Majamaa 2022.)

Vanha-Majamaa itse arvioi, että lopulta CD- ja vinyylilevyjen formaatteja ostetaan pohjimiltaan samasta syystä: jotta taiteesta olisi jokin fyysinen, käsinkosketeltava todiste. 2000-luvun siirtymä suoratoistopalveluiden käyttöön tarkoittaa, ettemme enää omista sitä mitä kuuntelemme, vaan maksamme rajallisesta käyttölisenssistä äänitekirjastoon, jota emme itse hallinnoi. Tällöin kuuntelija on palveluntuottajan armoilla, eivätkä musiikki- tai elokuvatarjonta pysy välttämättä samana. Saatavuuteen voivat vaikuttaa myös nettikatkokset ja kyberhyökkäykset, jolloin varmin tapa säilyttää tallenne on ostaa fyysinen kopio. (Vanha-Majamaa 2022.)

Ilmiö ei kuitenkaan ole yksioikoinen ja Vanha-Majamaan haastattelemat henkilöt arvioivat taustalla olevan kenties myös sen, miten levyn ja soittimen kanssa kuuntelukokemus voi olla yksityisempi ja henkilökohtaisempi. Tallenteita voidaan myös ostaa artistien tukemisen vuoksi, ja pop-musiikissa tällä hetkellä vaikuttava vuosituhaten vaihteesta vaikutteita ottava nostalgia (jonka tyyliin CD-levy sopii formaattina) voi vaikuttaa asiaan. Nuorilla kyse voi olla myös henkilökohtaisesti nostalgiasta, sillä ikänsä puolesta he ovat viettäneet lapsuuttaan CD-levyjen parissa. Lisäksi CD-levyn hinnat ovat matalia varsinkin vinyylilevyihin verraten, eivätkä levypainojen pitkiksi venyneet jonot vaivaa CD-tuotantoa. (Vanha-Majamaa 2022.)

Jack Ellis on ehdottanut, että tavallaan vinyylilevystä on kenties tullut uudelleensoimistumisensa vuoksi allegoria laajemmalle keskustelulle median materiaalisuudesta digitaaliseksi mielletyllä ajalla (Ellis 2017, 1). Myös muut formaatit, kuten CD-levy voivat saada tällaisen aseman, mikäli niiden suosio kasvaa tarpeeksi. Ilmiö on joka tapauksessa mielenkiintoinen, sillä yleensä vanhemman teknologian laajaan käyttöön ei juuri palata. Jotkin syyt kuitenkin selvästi saavat kuluttajia edelleen pitämään kiinni fyysisistä tallenteista.

2. AIKAISEMPI TUTKIMUS

2.1. Musiikin keräilyä koskeva aikaisempi tutkimus

Tutkielmani kannalta relevantin aikaisemman tutkimuksen voi jakaa karkeasti kahteen osaan: musiikin keräilyä koskevaan aiempaan tutkimukseen, sekä yleisesti itse keräilyä ja esinettä käsittelevään tutkimukseen. Musiikin keräilyn tutkiminen sosiologian näkökulmasta osoittautui siinä mielessä haastavaksi, että valtavaa perustutkimusta ja kattavia perusteoksia aiheeseen ei ole, vaan julkaisut olivat usein artikkelimuotoisia ja niiden näkökulmat vaihtelivat tutkijan ja aihepiirin mukaan. Musiikin keräilystä itsestään on kirjoitettu ja julkaistu teoksia, mutta ne eivät usein olleet tieteellisiä julkaisuja, eivätkä tarkastelleet ilmiötä yhteiskuntatieteiden näkökulmasta. Kenties tunnetuin populäärimusiikin sosiologiaan erikoistunut tutkija Simon Frithkään ei kirjoittanut suoraan keräilystä. Näkökulman vaihtelevuus ja tutkimuksen monitieteellisyys koskivat tosin myös keräilytutkimusta ylipäänsä, mistä kirjoitan seuraavassa luvussa.

Tiukkaa jakoa musiikinkeräilyä koskevaan ja muunlaisen keräilytutkimuksen välillä on kuitenkin osin turhaa korostaa. Esimerkiksi sosiologi Lee Marshall on kirjoittanut immateriaalisen keräilyn kokemuksesta suoratoistopalveluiden käytössä ja todennut, etteivät hänen tutkimuksensa kontekstissa havaitut asiat luultavasti ole rajoittuneita vain musiikkitalenteiden keräilyn pariin (Marshall 2016, 69). Keräilyyn liittyykin usein yhteisiä piirteitä riippumatta siitä, mitä keräillään.

Myös Anja Nylund Hagen (2015, 19) on kirjoittanut suoratoistopalveluiden soittolistojen käytöstä ja pohtinut sen suhdetta nimenomaan aiemmin tapahtuneeseen musiikin keräilyyn. Nylund Hagenin mukaan suoratoistopalveluiden soittolistojen luominen ja muokkaaminen on luonut uusia tapoja ja käytäntöjä, mutta toiminta juontaa silti perinteisestäkin keräilystä. Kun perinteinen musiikin keräily on perustunut harvinaisuuksien etsimiseen, suoratoistossa soittolistoilta keräilyssä joudutaan asemoitumaan loputtomaan musiikin yltäkylläisyyteen.

Sophia Maalsen ja Jessica McLean (2018, 40; 56) taas ovat tarkastelleet musiikin keräilyä sukupuolen näkökulmasta ja kiinnittäneet huomionsa toiminnan sukupuolittuneisuuteen ja sen totuudenmukaisuuteen. Heidän mukaansa musiikin keräily mielletään usein maskuliiniseksi harrastukseksi ja oma osuutensa tähän mielikuvaan on myös populaarikulttuurin

antamalla kuvalla. He esittävätkin, että on aiheellista pohtia, vaikuttaako musiikinkeräilyn todellinen tai oletettu sukupuolittuminen siihen, millainen musiikki koetaan säilyttämisen arvoiseksi ja arvokkaaksi.

Henkilökohtaisten tallennekokoelmien psykologisista merkityksistä ja teknologian muutoksen vaikutuksista on myös kirjoitettu, vaikkakaan näkökulma ei ole sosiologiassa, vaan psykologiassa (Giles, Pietrzykowski & Clark 2007). Keräily onkin tutkimusaiheena joka tapauksessa monitieteellinen ja sitä on tutkittu esimerkiksi kulutustutkimuksen ja psykologian näkökulmista.

Suomessa musiikinkeräilystä sosiologian näkökulmasta on kirjoittanut ainakin Kaj Ilmonen. Artikkelissaan *Tunteen ja rockin ”omiminen” eli kuinka käy kuusikymmentälukulaisilta rock ’n’ roll*, hän pohtii kuluttamisen, musiikin tavarallisuuden ja esineen omaksi tekemisen, appropriaaation suhdetta. Appropriaaation ensimmäisessä vaiheessa tavara sisäistetään kognitiivisesti ja sen käyttö opettaa kuluttajalle taitoja ottaa tavara haltuun toiminnallisesti. Tavarain tiedollinen omiminen on jatkuva prosessi, joka johtaa vähitellen toiseen vaiheeseen, jossa suhde tavarain muuttuu yhä enemmän tunnepitoiseksi ja henkilökohtaiseksi. (Ilmonen 2003, 195–196.)

Musiikkitalienteisiin ja muuten musiikkiin liittyvään esineistöön kiinnittyvää nostalgiaa taas on käsitellyt Petri Laukka osana väitöskirjaansa *Kekkoslovakian kuninkaat: Hurri-ganes 1970-luvun suomalaisen kulttuurin tuotteena, tekijänä ja nostalgiana*. Laukka muun muassa pohtii Hurriganes yhtyeeseen liittyvien esineiden suhdetta historiaan Marcel Proustin menneisyyden kokemuksen kuvausta vasten. Proust kuvaa romaanisarjassaan *Kadonnutta aikaa etsimässä* hetkeä, jossa Madeleine leivoksen nauttiminen saa menneisyyden palautumaan elävästi kertojan mieleen ja samanlaisina muistojälkinä Laukka pitää Hurriganesista jääneitä asioita: tarroja, t-paitoja, levyjä ja tunnelmia. (Laukka 2013, 188.)

Aikaisempia pro-gradututkielmien ja opinnäytetyön taseisia tutkielmia musiikin keräilystä on myös julkaistu Suomessa, mutta niiden näkökulma on pitkälle erityisesti vinyylilevyjen keräilyn ja niiden aseman tutkimuksessa, näkökulmien vaihdellessa oppialojen mukaan. Tämä selittyy sillä, että fyysisistä musiikkitalenteista juuri vinyylilevy on tehnyt koimeimman paluun ja kasvattanut suosiotaan myös nuorempien musiikin harrastajien keskuudessa.

Konsta Kajanderin (2012) pro-gradututkielma tarkasteli aihetta etnologian kautta. Tutkielma rajautui vinyylilevyjen keräilyn ympärille ja keräsi kattavasti syitä vinyylilevyjen

keräilyharrastuksen takana. Vuoden 2018 Sebastian Schaumanin sosiologian pro-gradututkielma taas kysyi, miksi kuolleeksi julistettu vinyylilevyharrastus on 2000-luvun aikana viirinnyt uudelleen. Keskiössä olivat dematerialisaation ja digitalisaation prosessit. (Schauman 2018.) Juho Kaasisen (2019) pro-gradututkielma kulttuurintutkimuksen puolelta taas käsitteli sitä, miten vinyyliaharrastajat merkityksellistivät 2010-luvun puolella alkanutta vinyylilevybuumia. Näiden lisäksi pro-gradu tutkielmia ja opinnäytetöitä aiheeseen liittyen on tehty esimerkiksi musiikin kuluttamisesta ja teknologian vaikutuksesta DJ-kulttuuriin ainakin musiikkitieteiden, liiketalouden, viestinnän ja markkinoinnin aloilla.

2.2. Keräilyä koskeva aikaisempi tutkimus

Nykyisenlainen keräilytutkimus on yleistynyt suuressa kaavassa vasta 1980-luvun lopulla, ja Suomessa tämä on tapahtunut 1990-luvun puolella (Pöyhtäri 1996, 1). Huomio on mielenkiintoinen, sillä keräily itsesään on satoja, ellei tuhansia vuosia vanha harrastus (Pöyhtäri 1996, 1; Belk 1995, 2). Kenties haaste on siinä, että vaikka keräilyllä on toimintana selkeitä ominaispiirteitä, keräilijöiden käytännöt, motiivit, kohteet ja toimintatavat voivat vaihdella niin paljon, että mitään yleiskattavaa analyysia ilmiöstä on hankala tehdä. Lisäksi riippuu kulloisenkin keräilytutkimuksen näkökulmasta ja tutkimusalasta, millainen aiempi tutkimus on hyödyllistä oman tutkimuksen kannalta.

Keräilytutkimusta tarkasteltaessa onkin aluksi hyvä myöntää sille olevan ominaista eräänlainen monitieteellisyys. Aiheetta on tutkittu esimerkiksi antropologian, sosiologian, historian, filosofian ja kirjallisuustieteen näkökulmista. Keräilystä itsestään ilmiönä on kuitenkin kiinnostuttu vasta uudemmassa tutkimuksessa, vanhemman, varsinkin antropologisen, taidehistoriallisen ja museollisen tutkimuksen ollessa kiinnostunut lähinnä siitä, mitä kerätään. (Pöyhtäri 1996, 5.) Vaikka kiinnostus ei olisikaan kohdistunut itse keräilyyn ilmiönä, on tutkimus ollut sille epäsuorasti tärkeää esineisiin kohdistuvan tutkimuksen kannalta. Esimerkiksi etnologian ja kansatieteen tutkimuksessa esineet ovat näille tieteenaloille ominaisia, jopa itsestään selviä tutkimuksenkohteita (Kiuru 2001, 63).

Myös materiaaliselle sosiologialle keräily on kenties ollut haaste siinä mielessä, että keräily ei ole tavallista omistamista ja tavarankanssa olemista, vaan sen oma spesifi muotonsa, jossa on omat erityisyytensä. Silti, vaikka keräily onkin erityinen kuluttamisen muoto, se ei ole niin erilainen perinteisemmistä kulutusmuodoista, että siitä tulisi

irrelevantti (Marshall 2016, 69). Keräilyä määriteltäessä on kuitenkin kiinnitettävä huomiota siihen, miten se eroaa tavallisesta omistamisesta ja kulutustavaroiden hankkimisesta.

Yksi yhteiskuntatieteille oleellinen keräilyn tutkija on ollut Russel W. Belk (1996), joka on kirjoittanut kulutusyhteiskunnan puitteissa tapahtuvasta keräilystä. Teoksessaan *Collecting in a Consumer Society* hän käsitellyt keräilyä osana kulutuskulttuuria ja myös kartoittanut keräilyn historiaa eri aikakausien ja paikkojen kontekstissa. Samoin Jean Baudrillard (1996) on käsitellyt keräilyä eräänä esinesuhteen poikkeavuutena antiikkiesineiden tapaan.

Modernin keräilytutkimuksen eräänlaisen pioneerin maine on kuitenkin saksalaisella kirjallisuuskriitikko ja esseisti Walter Benjaminilla, joka oli itsekin innokas kirjojen keräilijä.

Benjaminin kirjoitukset eivät kuitenkaan ole tieteellisiä tai selkeän filosofisia, eikä hän ollut teoreetikko tai tutkija. Benjaminin tuotanto koostuu esimerkiksi kirjallisuusarvosteluista ja tuokiokuvista. (Viitahuhta & Viren 2014, 7.) Benjamin käsitteli kuitenkin keräilyä teksteissään, kuten esseessään *Der Sammler* (suom. *Keräilijä*), sekä *Unpacking My Library: A Talk about Book Collecting* (suom. *Kirjastoa purkamassa*), jossa hän pohtii omaansa, sekä muiden keräilijöiden suhdetta toimintaansa ja kokoelmiinsa. Lisäksi Benjamin tarkasteli tuotannossaan kulutuksen sosiologiaa ja kulutuksen merkityksiä (Ilmonen 2007, 24).

Suomessa kenties kattavin johdatus keräilyyn itseensä ilmiönä, ainakin sosiologian ja filosofian näkökulmasta, on Ari Pöyhtärin (1996) teos *Keräilystä kokoelmaan*. Muut oman tutkielmani kannalta tärkeät keräilyä käsittelevät lähteet olivat artikkeleita osana materiaalista yhteiskuntaa tai esinettä käsittelevissä teoksissa. Tällaisia ovat Pasi Falkin (1997) artikkeli *Ihmisiä, esineitä ja muita olioita* teoksessa *Esineiden valtakunta – Tangible Cosmologies*, sekä Elina Kiurun (2001) esinetutkimusta etnologian piirissä ja Pirjo Korkiakankaan (2001) esineisiin liittyvää nostalgiaa käsittelevät artikkelit teoksessa *Pandoran lipas – virvatulia esineiden maailmasta*. Keräilyä sivutaan myös Kaj Ilmosen (2007) sosiologiaa ja kulutusta käsittelevässä teoksessa *Johan on markkinat*.

Keräilyä ilmiönä voidaan siis lähestyä monesta näkökulmasta, eikä sen määrittely ole täysin yksiselitteistä. Russel W. Belk tutki keräilyn historiallista taustaa eri kulttuureiden konteksteissa ja eri aikakausina. Näitä tarkastellessa huomataan, että aiempina vuosisatoina keräily on käytännössä ollut kaikkialla varakkaan yläluokan toimintaa, minkä lisäksi esimerkiksi eurooppalaiset luostarit keräsivät keskiajalla mm. pyhäinjäännöksiä ja muita reliikkejä (Belk 1996, 27). Kuitenkin vaurauden valuessa kuninkaallisilta ja aristokraateilta

alempiin luokkiin, esimerkiksi kauppiasluokkaan, keräilijöiden määrä laajentui vähitellen (Belk 1996, 22–101).

Ari Pöyhtäriin mukaan nykyisenlaisen keräilyharrastuksen syntyyn on vaikuttanut voimakkaasti ainakin kaksi asiaa. Massatuotanto ja -kulutus ovat luoneet olosuhteet, joissa keräilystä on tullut mahdollista yhä useammalle. Saman huomion ovat tehneet myös Benjamin ja Belk. (Pöyhtäri 1996, 2; Benjamin 1996, 148; Belk 1996, 53.) Tämän lisäksi antropologian tutkimuksen parissa yleistyi käsitys siitä, että esineiden antamat merkitykset ihmisen identiteetille ja tavalle hahmottaa maailmaa eivät olleet kadonneet minnekään yleisestä tavaroitumisesta, massatuotannosta- ja kulutuksesta huolimatta. Tämän käsityksen mukaan aivan arkipäiväisilläkin tavaroilla oletetaan olevan tärkeä asemansa yksilön sisäisen ja ulkoisen maailman hahmottamisessa. (Pöyhtäri 1996, 2.) Belk mainitsee massatuotannon ja kulutuskulttuurin leviämisen lisäksi keräilyä merkittävästi edistäneeksi tekijäksi myös varallisuuden kasvun. Lisäksi maku ja muoti sen suhteen, mitä keräillään, on laajentunut 1900-luvulla huomattavasti. (Belk 1996, 53; Falk 1997, 75.) Keskityn myös omassa tutkielmassani tällaiseen ns. modernin ajan länsimaiseen keräilyyn.

Keräilyä tutkittaessa on oleellista määrittää, mikä tekee siitä omanlaistaan toimintaa, joka eroaa ”tavallisesta” esineiden hankkimisesta ja niiden omistamisesta. Tutkielmani kannalta ei ollut olennaista, että aineistoni henkilöt identifioisivat itsensä keräilijöiksi, tai että he nyt, tai aiemmin, olisivat välttämättä keräilleet musiikkia aktiivisesti. Kuitenkin, koska keräsin aineistoni pitkälti musiikinkeräilyn harrastajien Facebook ryhmistä, joukossa on paljon aktiivisia keräilijöitä ja se tekee keräilyn käsitteestä tutkielmalleni oleellisen. Pöyhtäri määrittelee keräilyn yhteenvetomaisesti olevan:

”-teoreettisesti rajatun ja yhteenkuuluvan, keskenään samankaltaisten mutta erilaisten objektien (esineiden, asioiden, olentojen tai kokemuksien) joukon usein ja toistuvasti tapahtuvaa hankkimista, omistamista ja järjestelyä (mutta ei välttämättä formaalista luokittelua), jossa keräilijä poistaa objektit tavallisesta käytöstä, eikä pyri hyötymään taloudellisesti niiden arvonnoususta. Kokoelma on tämän toiminnan tulos, sekä sitä ohjaava teoreettinen idea ja rajaaja.” (Pöyhtäri 1996, 16.)

Pöyhtäriille juuri kokoelman käsite on keräilylle elintärkeä, sillä sen avulla keräily on erotettavissa muista sitä muistuttavista toiminnoista (Pöyhtäri 1996, 5–6). Kokoelma ei ole vain keräilyn seurausta, vaan keräilyä ohjaava idea, joka on siinä jatkuvasti läsnä.

Kokoelman merkitys käy hyvin ilmi myös Walter Benjaminin kuuluisassa lausahduksessa, etteivät kokoelmat elä keräilijässä, vaan keräilijä elää kokoelmissaan (Benjamin 1968, 67). Myös eräs aineistoni henkilö teki vastauksessaan tämän saman huomion.

Jotta keräilyä ilmiönä voitaisiin tutkia tarkemmin, pitää selvittää mikä tekee siitä omanlaisensa kuluttamisen ja omistamisen ilmiön. Sen onnistumiseksi on ensin katsottava sitä, millainen tavarasuhde on tyypillisemmissä muodoissaan.

Kaj Ilmosen mukaan on olemassa neljä tavarán ja palvelun kulutuksen perusaspektia, jotka ovat:

1. Taloudellinen-,
2. Tavaraopillinen-
3. Symbolinen puoli, sekä
4. Tuotannollinen aspekti

Taloudellinen puoli kuvaa esineen ja palvelun hintaa, joka kiinnittää ne talouteen. Tavaraopillisella puolella korostetaan toiminnallisia ja aineksellisia ominaisuuksia, jotka perustuvat sen tarkoitukseen ja muodollisuuteen. Symbolisella puolella Ilmonen viittaa siihen, miten sosiaaliantropologiassa on ajateltu tavaroiden olevan keskenään suhteessa siten, että niiden väliset erot vastaavat yhteiskunnallisten ryhmien välisiä erotteluja. Tavaroiden on siis myös aina sosiaalinen ja kulttuurinen puolensa Tuotannollinen aspekti taas viittaa kulutus-esineiden monipuoliseen käyttöön ja käyttömahdollisuuksien kartoittamiseen. Esimerkiksi näitä erilaisia puolilla tarkastelemalla voidaan tutkia tavarán ja palveluiden suhdetta ja kiinnittymistä ympäröivään maailmaan. (Ilmonen 2007, 67–69.)

Keräilyssä nämä aspektit kuitenkin muuttuvat. Keräilyesineen taloudellinen puoli voi joskus olla täysin erilainen kuin toisella saman esineryhmän kappaleella, jolla ei ole keräilyarvoa. Esimerkiksi painovirheen omaavasta kirjasta voi tulla haluttu keräilykappale, vaikkei se muuten eroaisi mitenkään muista yksilöistä.

Symbolista puolta ajatellen keräilyesineistä voi tulla jopa statussymboleita. Esimerkiksi jotkut lelut ovat muuttuneet ajan myötä tavallisesta kulutustavarasta halutuiksi keräilykohteiksi. Pasi Falkin (1997, 75) mukaan keräilykohteet nykyään tulevatkin suurelta osin juuri massatuotannon ja kulutustavarán joukosta. Ilmonen (2007, 70) huomauttaa että keräily- ja muotiesineiden symbolinen aspekti irtautuu erilliseksi alueekseen ja alkaa määrätä tavarán

muita aspekteja. Muotitavaran symboliarvo kuitenkin vanhenee nopeasti laskien samalla myös sen taloudellista arvoa, mutta keräilyesineelle käy päinvastoin.

Esineen tavaraopilliset aspektit muuttuvat Ilmosen mukaan siinä, miten keräilijän intohimon on irrottaa tavara kierrosta ja tehdä siitä tavaraopillisesta käyttöarvostaan vapaa olio. Kierrolla irrottamisesta hän viittaa siihen, että keräilyesine irrotetaan sille ominaisesta kontekstistaan, kun sen status muuttuu keräilyesineeksi. (Ilmonen 2007, 74.) Esimerkiksi postimerkkiä ei enää käytetä normaalin postimerkin tapaan, kun se otetaan pois käytön piiristä. Tämän tavallisen kulutuksen kierrosta irrottamisen huomion teki myös Benjamin (1996, 145; 148), jolle keräilyssä oli ratkaisevaa, että esine irrotetaan alkuperäisistä tehtävistään ja käyttöyhteyksistään. Myös Pöyhtäri (1996, 63) keräilyn määritelmälle on oleellista, että objekti irrotetaan alkuperäisestä kontekstistaan ja ne yhdistetään keräilylle ominaiseen objektien uuteen kontekstiin, kokoelmaan.

Toisaalta keräilyn kohteena olevan objektin tavaraopillinen arvo ei välttämättä katoa ainaakaan heti. Esimerkiksi juuri musiikin keräilyssä monet keräilijät kuuntelevat aktiivisesti omistamiaan tallenteita, mutta toisaalta harvinaisia tai jo kuluneita (eli tavaraopillisilta aspekteiltaan heikentyneitä) tallenteita varjellaan ja saatetaan pitää erillään käytöstä.

Pöyhtäri (1996, 61–72) sekä Belk (1995, 94) ovat listanneet kolme piirrettä, jotka erottavat keräilyn esinesuhteen tavanomaisesta. Nämä ovat:

1. Sakralisointi,
2. Hyödykkeistymistä vastustava ajattelutapa, sekä
3. Singularisointi

Sakralisoinnilla tarkoitetaan sitä, kuinka esine kohotetaan tasolle, joka lähestyy pyhyiden kokemusta. Tämä suhde muistuttaa myös totemismia, mutta sillä erolla, että traditionaalisissa yhteisöissä yksi toteemi omisti useita ihmisiä, keräilyn modernissa totemismissa yksi ihminen omistaa useita toteemeja. (Pöyhtäri 1996, 61–62.)

Toisena keräilijän epätavallisen objektisuhteen piirteenä hän pitää Walter Benjaminin käsitystä siitä, kuinka keräilijä *vastustaa hyödykkeistymistä*. Benjaminin mukaan hyödykkeistymisen tarpeisiin tavaroita tuottaa teollinen massatuotanto, joka keskittyy tavaran toistettavuuteen ja esineet ovat yleisiä ja vaihdettavia. Keräilijä voi kuitenkin singularisoinnilla tehdä esineestä itselleen ainutlaatuinen ja ainutkertainen. (Pöyhtäri 1996, 67.)

Singularisoinnilla viitataan esineen irrottamiseen kontekstistaan. Pöyhtärille (alun perin Igor Kopytoffin) singularisoinnin prosessi voidaan ajatella kuvaukseksi pyhittämisestä, joka tapahtuu markkinoilla niiden kiertävien tavaroiden ja hyödykkeiden parissa, joilla on käyttö- muttei erityisesti vaihtoarvoa. Olennaisinta on, että esine on irrotettu vaihdon piiristä ja kun se on tehty, esine ei ole enää hyödyke, vaan ei-hyödyke. Esine kohotetaan tavallisten ja yleisten objektien joukosta symbolisesti pyhäksi ja singularisoijan silmissä siitä tulee ainutlaatuinen ja vertautumaton, vaikka se muiden silmissä olisikin tavallinen. (Pöyh-täri 1996, 63.) Singularisoimalla objektit itselleen henkilö, voi samalla vaikuttaa myös siihen, että muista niiden kaltaisista objekteista tulee yleisesti arvostettuja. Harvojen silmissä singulaarista voi siis tulla myös kollektiivisesti singulaaria ja näin syntyy myös uusia keräilyalueita. (Pöyh-täri 1996, 8–9; 69.)

Singularisoinnin käsite liittyy siis yhteen Ilmosen tavaraopillisen- ja symbolisen aspektin kanssa. Ilmoselle oleellista singularisoinnissa on, että tavara tiivistyy sen symboliseen ulottuvuuteen ja se poistetaan markkinoilta. Tavalla tai toisella esine muunnetaan merkitykselliseksi haltijalleen, se voidaan vaikkapa koristella tai siihen voidaan laittaa nimikirjaimet. Tällainen leimaaminen edesauttaa tavarahan haltijaa panemaan tavarahan palvelemaan hänen itsensä sille tahtomia tarkoituksia, rakentamaan hänen sosiaalista identiteettiään tai muokkaamaan siitä lahjan. (Ilmonen 2007, 73.) Singularisointia voi tapahtua siis muillekin, kuin vain kokoelman osana oleville objekteille.

Keräilyesineen kontekstin poistamisen ongelmat tulevat kenties selkeimmin esille museotyössä. Keräilyobjektin kontekstinmuutos on museossa olennaista siksi, että se on otettava huomioon kokoelmasta saatavan tiedon paikkansapitävyyttä pohdittaessa. Elina Kiuru (2001) on kirjoittanut aiheesta suomalaisen kansatieteellisen esinetutkimuksen, ja nimenomaan siihen liittyvän museotoiminnan näkökulmasta. Huomiot ovat osin päteviä myös keräilykohdalla, vaikka museoinnin prosessi ja tarkoitus eroavat harrastuskeräilystä.

Kiurun mukaan järjestäessään esineitä museolaitos määrittää ne ajallisesti ja paikallisesti, sekä asettaa ne sosiaalisiin yhteyksiinsä, mutta museon kokoelman osaksi tullessaan niistä tulee myös tietyn asian tai ilmiön *edustajia*. Museoimisen prosessissa ne menettävät alkuperäisen, yksilöllisen yhteytensä ihmiselämään ja muuttuvat osaksi yleistä, ajatonta ja paikatonta omaisuutta, joka kuuluu kaikille, eikä erityisesti kenellekään. (Kiuru 2001, 63.) Tämä voi tapahtua toisaalta myös harrastuskeräilypiirissä, jos käyttöesine singularisoidaan pois kierrosta ja liitetään kokoelman osaksi. Myös Pöyh-täri (1996, 83) on sitä mieltä,

ettei objektin tuominen uuteen, keinotekoisesti luotuun kokoelman kontekstiin voi olla vaikuttamatta objektin alkuperäiseen kontekstiin, eli myös alkuperäinen kokonaisuus tuhoutuu aina hieman, kun objekti siirretään siitä.

Vaikka keräilyharrastuksen kokoelmien ja museokokoelmien päämäärät ja toimintatavat ovat erilaisia (harrastekeräilijä ei välttämättä kartoita kokoelmansa osien taustoja kuten museo), niillä on myös yhteisiä puolia. Lisäksi keräilijätkin ovat joskus perustaneet epävirallisia ”museoita” kokoelmiensa ympärille.

Kokoelmaan siirretty objekti on siis käytännössä poistettu alkuperäisestä kontekstistaan, mutta keräilyn maailmassa tähän löytyy poikkeus. Kohteesta, jonka tiedetään olevan keräilijöiden suosiossa, voidaan valmistaa kappaleita, jotka ovat varsinaisia ”keräilypainoksia”. Niiden ainoa funktio on oikeastaan olla keräilijän halun kohde ja miellyttää faneja ja harrastajia, ainakin heitä, joilla on kulutusvoimaa. Tällaisen esineen ”keräilyesinemäisyyttä” voidaan korostaa esimerkiksi painosmäärää, myyntiaikaa tai -paikkaa rajoittamalla.

Keräilyä määriteltäessä on myös hyvä erottaa se sitä muistuttavista, mutta kuitenkin eri toimintoista: kasaamisesta ja hamstraamisesta. Pintapuolisesti ilmiöissä voi olla samankaltaisuuksia, mutta molemmat ovat lopulta helposti erotettavissa keräilystä. Kasaamisen objektiivisuus perustuu kohteiden paljouuteen ja määrään, mutta se ei ole systemaattista, eikä valikoivaa, kuten keräily on. Haaliminen taas on selektiivistä ja systemaattista, mutta suunnitelmallisuus kohdistuu objekteihin, joilla hamstraaja uskoo olevan käyttöä tulevaisuudessa. (Pöyhtäri 1996, 17.) Kokoelmassa keräilijä on määritellyt kokoelmaan kuuluvaksi vain *tiettyt* objektit (Pöyhtäri 1996, 14; Falk 1997, 78). Keräily on myös *tietoista* pyrkimystä ja toimintaa, jolla sen erottaa ”meissä jokaisessa asuvasta keräilijästä” (Falk 1997, 78).

Katie Kilroy-Marac (2018, 12) haastatteli Torontossa ammattimaisia kodinjärjestäjiä osana hamstraamisilmiön ja keräilyilmiön eroja pohtivaa artikkeliaan, ja nostaa niiden pohjalta esille kaksi suhtautumistapaa, jotka erottavat selvästi näitä ilmiöitä. Ensimmäinen ero liittyy siihen laajuuteen, jolla henkilö järjestelee, asettelee ja tarkoituksellisesti laittaa esille objekteja kotonaan. Kysymys on siis esteettinen. Toinen ero ilmiöiden välillä taas liittyy siihen, miten henkilö toimii, tuntee ja käyttäytyy näitä omistuksiaan kohtaan, jolloin ero on tunnepitoinen. Lyhyesti asiassa on kyse siitä, miten ihmiset ”huolehtivat” asioistaan. Avain tähän huolehtimiseen on aktiivisessa kuratoinnissa – keräilijöillä kuvataan olevan jatkuva tietoisuus, kiinnostus ja tietoa objekteista, joista heidän kokoelmansa koostuu.

Kilroy-Maracin mukaan on kyllä mahdollista, että hamstraajallakin on kokoelmia, mutta niitä ei käsitellä samalla huolella, kuin niitä keräilyn määritelmän mukaan pitäisi kohdella. Pakko-oireinen asioiden hamstraaminen nähdään olevan oma oireyhtymänsä, joka ikään kuin tekee tyhjäksi keräilijän identiteetin. (Kilroy-Marac 2018, 27.) Oireyhtymän suomenkielinen nimitys, *keräilypakko*, ei tosin ole tarkka ja sekoittaa nimellisesti ilmiön keräilyyn. Englanninkielinen nimitys, *compulsive hoarding*, huomioi nämä erot eikä sekoita niitä keskenään.

Myös Falk kirjoittaa keräilyn ”pimeämmistä puolista”, ja huomauttaa ilmiöstä, jossa kokoelma tavallaan ottaa vallan keräilijän elämästä ja pahimmillaan eristää hänet sosiaalisesti, ehkä fyysisestikin. Kyseessä ei kuitenkaan tunnu olevan yleinen ilmiö, joka liittyisi itsesään olennaisesti keräilyyn. Falk huomauttaa, että usein keräilyn lähtiessä negatiivisessa mielessä ”laukalle”, se tapahtuu esimerkiksi keräilijän jäädessä eläkkeelle tai menettäessään pitkäaikaisen elämänkumppaninsa (Falk 1997, 78.) Tällöin merkitystä on enemmän taustatekijöillä, ei niinkään itsellään keräilyharrastuksella. Yksin jääminen ja elinpiirin pienentyminen ovat tällöin merkittäviä tekijöitä eskalaatiossa.

3. MATERIAALINEN SOSIOLOGIA

Tutkielmani sijoittui teorialtaan materiaalisen sosiologian tutkimukseen ja erityisesti sen uudempaan, uusmaterialismin perinteeseen. Sosiologia on tutkimusalana usein erittäin ihmislähtöinen keskittyessään erilaisten yhteisöjen ja yksilöiden vuorovaikutukseen ja rakenteellisiin muutoksiin (Valkonen & Saaristo 2016, 7). Tästä painotuksesta on seurannut, että sosiologian ja materiaalisen maailman tutkimuksen suhde on ollut usein haastava. Roger-Pol Droit (2005, 63) on todennut ehkä liiankin pessimistisesti: ”Ei pidä unohtaa, että esiin neet jäävät täydellisesti kielen ulkopuolelle. Voimme nimetä ja kuvata niitä mielin määrin, ne pysyvät radikaalisti ulkopuolisina lauseillemme.”

Kuitenkin jo sosiologian historian alussa alan varhaiset, yleisesti klassikkoina pidetyt teoreetikot, ovat ottaneet monipuolisesti kantaa myös materiaaliseen maailmaan ja sen osallisuuteen ihmisen toiminnassa. Karkeasti materiaalisen sosiologian voikin jakaa sen alkuvaiheiden teorioihin ja myöhempään, sosiologian materialistisen käänteen jälkeen nousseen New Materialism -suuntaukseen kuuluviin teorioihin. Oman tutkielmani kannalta juuri uudemmat suuntaukset olivat oleellisia ja tutkimukseni kiinnittyi enemmän niiden tarjoamaan tutkimusperinteeseen.

3.1. Materiaalisen sosiologian alkuvaiheet

Jo sosiologian alkuvaiheiden klassikot tiedostivat tavaran merkityksen. Karl Marxin pääteoksen *Pääoman* ensimmäisen osan ensimmäinen luku alkaa tavaran olemuksen määrittelyllä. Marxille tavaran konteksti oli kuitenkin sen käytössä ja vaihtoarvossa. Tavaran suhde määritetään suhteessa toiseen tavarahan ja niiden väliseen vaihtosuhteeseen. Tämän vaihtosuhteen pohdinta pohjustaa Marxin teoriaa rahan muodostumisesta. (Marx, 1979, 45–88.) Marxin kenties tärkein anti materiaaliselle sosiologialle onkin se, ettei hän käsitellyt tavaraa pelkästään talouden kautta, vaan myös yhteiskunnallisena käsitteenä.

Marxin lisäksi myös Georg Simmel, Max Weber ja Émile Durkheim sivusivat tuotannossa materiaalista maailmaa. Vaikka aihe ei ollut kenenkään yllä mainitun tuotannon pääteema, kertoo aiheen läsnäolo jo sosiologian varhaisimmissa tutkimuksissa sen erottamattomuudesta ihmisen, yhteisöjen ja yhteiskuntien toiminnassa. Materiaalisen maailman tekijät on pakko huomioda edes sivuten, sillä ne luovat kaiken inhimillisen toiminnan perustan rajoituksineen ja mahdollisuuksineen.

Esimerkiksi Emile Durkheimille suurteollisuuden käsite kulkee mukana teoksessa *Sosiaalisesta työnjaosta*. Durkheim keskittyi kuvaamaan sosiaalista eriytymistä ja modernisoituvien yhteiskuntien sosiaalisia siteitä, ja tässä tarkastelussa teollisuudella, työllä ja myös kulluttamisen motiiveilla on paikkansa. Durkheimin mukaan materiaallinen ja moraalinen keskittyminen jossain maassa johti suurteollisuuteen ja se taas loi ihmisille uusia tarpeita ja johti muodin ja maun uudenlaiseen vaihteluun (Durkheim 1990, 39). Hän myös huomioi ylellisyysteollisuudeksi nimittämänsä teollisuudenhaaran kohtalon sellaisissa tilanteissa, joissa yhteiskunnan on huolehdittava ensin sen elintärkeistä funktioista. Tällaisiksi mahdollisiksi tilanteiksi hän mainitsee muun muassa talouskriisin tai suoranaisen nälänhädän. (Durkheim 1990, 250.) Teollisuuden lisäksi Durkheim pohti omaisuuden suojaajaa ja omistusoikeuden luonnetta juridiikan kannalta (Durkheim 1990, 115).

Max Weber (1980, 38; 116) tarkasteli materiaa ja omaisuutta suhteessa uskonnolliseen vaakaumukseen teoksessaan *Protestanttinen etiikka ja kapitalismin henki*. Weberin konteksti tarkastella kapitalismin kehitystä on Pohjois-Euroopassa, protestanttisten liikkeiden vaikutuksessa. Tässä kontekstissa rahanhankinta laillisia teitä kertoi henkilön menestyksestä ammatissaan, mutta toisaalta omistaminen saatettiin nähdä jopa arveluttavana, sillä se toi mukanaan omaisuudella lepäämisen vaaran. Tämä saattoi johtaa joutilaisuuteen ja erilaisiin maallisiin houkutuksiin ja niiden taas katsottiin olevan poissa Jumalan tahdon toteuttamisesta.

Vaikka Weberin teos on yli satavuotias, se tekee puritaaneja koskevassa ja siksi spesifissä kontekstissaan havainnon, joka on tietyin varauksin osuva myös nykypäivänä. Veera Kinnunen on väitöskirjansa *Tavarat tiellä: Sosiologinen tutkimus esinesuhteista muutossa* alussa todennut, kuinka suomalaisten kotien tavaramäärän kanssa pärjääminen on haastavaa ja vaatii jatkuvaa työskentelyä (Kinnunen 2017, 20–21). Weber taas huomioi, että koska henkilöllä on vastuu omaisuuttaan kohtaan, kasvaa vastuu sitä suuremmaksi, mitä enemmän omaisuus kasvaa.

Weberin kontekstissa henkilö edustaa tiettyä kristillistä suuntausta tiettyssä historiallisessa ajassa ja häntä painavat tavaramäärän vaatiman huolenpidon lisäksi myös vaatimukset askeettisesta elämäntyylistä, sekä omaisuuskäsitys, jossa omaisuuden lisäämisen katsotaan olevan kunniaksi Jumalalle (Weber 1980, 126). Ristiriitainen suhde omaisuuteen ja sen määrään ei siis ole täysin uusi, vain ”moderneja” yhteiskuntia koskeva asia. Kulutuksen ja mainonnan kyllästäjän median aikakaudella ei tunnu kovin vieraalta lukea Weberin

toteamusta, miten ihminen on alistettu omaisuuttaan palvelevaksi isännäksi, suorastaan ”hankintakoneeksi” (Weber 1980, 126).

Georg Simmel kirjoitti teoksessaan *Rahan filosofia* myös omistamisesta ja pohti omistusoikeuden olemusta. Alun perin vuonna 1900 julkaistussa teoksessa käy myös ilmi monia ajatuksia, jotka ovat keskeisiä nykyisen materiaalisen sosiologiantutkimuksen kannalta. Simmel (1997, 42; 46) muun muassa toteaa, että omistaminen ei ole passiivinen asia, vaan sitä on pidettävä nimenomaan tekemisenä, eli aktiivisena toimintana. Aktiivisuus liittyy myös esineisiin itseensä, ei vain sen omistajaan, minkä lisäksi omaisuuden erityislaatuisuus vaikuttaa omistajaan, eikä vain päinvastoin. Lisäksi Simmel liittää omaisuuteen henkilökohtaisen ulottuvuuden. Omaisuuden ymmärtämiselle on ratkaisevaa tiedostaa omaisuuden ja minän, ulkoisen ja sisäisen, rajanveto pinnalliseksi. Syvällisemmässä tarkastelussa tämän rajanveto on syytä hylätä. (Simmel 1997, 69.)

Simmelin pohdinta omaisuuden luonteesta on edelleenkin osuvaa, mutta vain yksi juonne nimenomaan rahan filosofiaa käsittelevässä teoksessa. Tämä oli oman aikansa sosiologialle tyypillistä. Vanhemmalle materiaalisen sosiologian teorialle on ollut ominaista keskittyä nimenomaan taloutta ja varallisuutta koskeviin teemoihin. Simmelinkin teoksessa pohdinta omistamisesta ja omaisuudesta pohjustaa sitä, kuinka konkreettisesta vaihtotaloudesta on lopulta siirrytty abstraktimpaan rahatalouteen ja loppu teos käsittelee nimensä mukaisesti juuri rahaa.

3.2. Sosiologian materialistinen käänne ja New Materialism

Materiaalinen sosiologia on ollut olemassa jo sosiologian alkuajoista saakka ja useat jo tällöin tehdyt huomiot ovat edelleen ajankohtaisia. Myöhemmät materiaalisen sosiologian tutkijat ovat kuitenkin jalostaneet ajatuksia ja laajentaneet näkökulmia pelkkää taloutta, varallisuutta ja omistamista pidemmälle. Tämän tutkielman kannalta juuri uudempi materialistinen sosiologian perinne on olennainen.

Uudesta materiaalisen sosiologian tutkimuksesta on käytetty englanninkielisessä maailmassa nimeä New Materialism ja Suomessa siitä käytetään silloin tällöin käännöstä uusmaterialismi. Sille ominaista on aikaisempaan talouteen ja kulutustutkimukseen keskittymisen sijaan katsoa materiaalista maailmaa vaihtelevammilta näkökannoilta ja sen perspektiivit ovat tulleet laajalti filosofian, sukupuolentutkimuksen ja sosiaalitieteiden kentältä (Fox & Alldred 2017, 13). Ero aikaisempaan materiaaliseen sosiologiaan on sen verran suuri, että

voidaan puhua paradigmanmuutoksesta niiden välillä. Paradigmalla viitataan yksittäisen tutkijan taustanäkemykseen tai tutkimusta kuvaavaan taustafilosofiaan (Puusa & Juuti 2020, 27). Paradigmanmuutoksesta puhutaan, kun jokin laajempi muutos tapahtuu kokonaisen suuntauksen parissa. Uuden materiaalisen sosiologian voidaankin sanoa olevan paradigmanmuutos myös koko sosiologian kentällä, sillä se on ottanut aikaisemmin pitkälti sivuun jääneen materiaalisen maailman tutkimuksen keskiöön.

Materiaalisen sosiologian uutta tutkimusta voi pitää myös poikkitieteellisenä. Perintiestä materialismia ei ole otettu sellaisenaan, vaan esimerkiksi tieteen ja teknologian tutkijat ovat kiinnittäneet huomiota inhimillisten ja ei-inhimillisten asioiden kietoutumisessa toisiinsa. Keskiöön ovat päässeet muun muassa sellaiset asiat kuin luonto, tilallisuus, ruumiillisuus ja tavarat. (Lehtonen 2008, 22.) Kenties merkittävimpiä alan pioneereja ja perspektiivin laajentajia materiaalista maailmaa kohtaan ovat olleet muun muassa tieteen ja teknologian tutkimuksesta kirjoittanut Bruno Latour, sekä usein yhteistyössä kirjoittaneet filosofiaa, psykoanalyysia ja sosiaalista aktivismia hyödyntäneet Gilles Deleuze ja Felix Guattari (Fox & Alldred 2017, 15; 17).

Latour on tunnettu hybridin käsitteestä, kollektiivin (alkujaan Michel Serresin käsite) käsitteen työstämisestä, sekä toimijaverkkoteorian parissa työskentelystään. Deleuze ja Guattari taas toivat materiaalisen sosiologian tutkimukseen muun muassa rihmaston ja sommitelman käsitteet, sekä ajatuksen prosessuaalisuudesta, eli jatkuvasta ”joksikin tulemisen” tilasta. Rihmastosta onkin tullut suosittu subjektittoman rakenteen kielikuva (Kotkavirta, Rahkonen & Vähämäki 1992, 21). Deleuze ja Guattari antavat esimerkiksi rihmastosta kirjan. Kirja ei ole kuva maailmasta, vaan se muodostaa maailman kanssa rihmastoja (Deleuze & Guattari 1992, 32). Ympäristö vaikuttaa kirjaan ja kirja ympäristöön niin, että kirja ei vaikuta vain sisältönsä kautta, vaan laajemmin esimerkiksi raaka-ainemateriaalina. Kun raaka-aineesta tulee kirja, jatkuu tämä vuorovaikutus erilaisessa muodoissa.

Sommitelma taas tarkoittaa moneutta, joka kantaa useita erilaisia termejä ja perustaa yhteyksiä ja suhteita niiden välille. Sommitelman ainoa ykseys on sen yhteistoiminnassa, kuten esimerkissä ratsumiehestä: Jalustin antaa tälle mahdollisuuden valjastaa hevosen voiman, korkeutta ja vapauden käyttäen toista kättä peitsen käsittelyssä. Ihminen ja eläin muodostavat uuden suhteen, jossa molemmat muuttuvat ja tämä uusi ihmis-eläin-symbioosi määrittäytyy uudenlaisen voiman ja vapauden kautta. (Deleuze & Parnet 2005, 174–175.)

Deleuzelle ja Guattarille toimijuutta on tällaisten sommitelmien ja kokoonpanojen kyky vaikuttaa (Kinnunen, 2018).

Muita tunnettuja uusmaterialismin suuntaukseen vaikuttaneita teoreetikkoja ovat olleet muun muassa Donna Haraway, Jane Bennett ja Tim Ingold. Haraway tunnetaan *Kyborgi-manifestin* kirjoittajana, sekä ihmisen, teknologian ja biologian suhdetta tutkineena filosofina, jonka tausta on näiden alojen tutkimuksessa. Jane Bennett on yhdistänyt poliittisen teorian ja ympäristötutkimuksen ja käsitellyt tuotannossaan esineiden, luonnon ja ihmisen välistä suhdetta, sekä kehittänyt ajatuksen materiaalisesta vitalismista, sekä ei-inhimillisten olioiden ja esineiden eloisuudesta. Tim Ingoldilta taas on peräisin *vyyhdin* käsite, jolla hän tarkoittaa liikkeessä olevaa paikkaa, tapahtumaa, joka muodostuu erilaisten asioiden polkujen risteämisistä ja kohtaamisista (Kinnunen 2017, 39).

Vyyhdin käsitteessä näkyy yleisestikin New Materialism suuntauksen teorioille tyypillinen ajatus siitä, että asiat, tapahtumat ja olennot eivät ole stabiileja, vaan prosessinomaisia.

Asioiden muodostumisen ja niiden monimutkaisuus ja moniulotteisuus hyväksytään.

Kaikki on tavallaan liikkeessä ja jatkuvassa muutoksessa ja kanssakäymisessä muun ympäristön kanssa, eikä tärkeää ei ole niinkään se mitä jokin on, vaan miten se vaikuttaa ja millaisia ovat sen suhteet ympäristöön. Lehtonen (2008, 22) on tiivistänyt uudempien materiaalistien suuntauksien materiasuhteen seuraavasti: ”Materia ei ole jotain, jonka päälle puhtaasti inhimillinen vuorovaikutus rakentuu. Sen sijaan materiaalisuutta tarkastellaan *osana* vuorovaikutusta. Ihmisten keskinäinen yhdessä oleminen on erilaisten ei-inhimillisten asioiden *kanssa* olemista.”

On tärkeää huomioida, että sosiologian materialistisen käänteen jälkeen syntyneet tutkimus- ja teoriasuuntaukset katsovat asioita eri näkökulmista ja ovat eri mieltä esimerkiksi materian olemuksesta ja toimijan käsitteestä. Kyseessä ei siis ole yksimielinen tutkimussuuntaus ja sen sisältä on osoitettu kritiikkiä myös suuntauksen omia ongelmia kohtaan. Esimerkiksi Kinnunen on todennut, miten materiaalisuutta tarkastelevat kulttuurintutkimukselliset kontribuutiot ovat usein olleet lähestymistavoiltaan varsin teoreettisia. Vaikka materiaalisuuden vakavasti ottavaa sosiologista tutkimusta julkaistaankin yhä enemmän, sosiologian ”materiaalisuus” on edelleen usein erillään empirian sotkuisuudesta. (Kinnunen 2017, 27.)

Tämän tutkielman kannalta kenties merkittävimmiä teoreetikoiksi ja tutkijoiksi muodostuivat lopulta Kaj Ilmonen, Veera Kinnunen ja Turo-Kimmo Lehtonen. Tutkielmani ei ole

siinä mielessä teoriapohjainen, että sitä hallitsisi vain yksi teoria, johon koko prosessi pohjautuisi, vaan se edustaa aineistolähtöistä analyysia, jossa useat teoriat tukevat löydöksiä. Myös tutkimusmenetelmäni fenomenografia määrittä omalta osaltaan sitä, millainen tutkimusprosessista kokonaisuutena muodostui. Menetelmänä fenomenografia vaikuttaa myös tutkimuksen teoriantäyttöön, jota avaan enemmän seuraavassa kappaleessa.

Kaj Ilmonen on suomalaisen kulutussosiologian pioneereja, jonka teos *Johan on markkinat – Kulutuksen sosiologista tarkastelua* on alan perusteos. Laajasti kulutukseen ja sosiologiaan perehtyvässä teoksessa sivuttiin myös keräilyn ilmiötä, minkä lisäksi Ilmonen tavarain ja palvelun kulutuksen perusaspektit olivat tärkeitä tutkielmani keräilyn määrittelylle.

Veeran Kinnusen väitöskirja *Tavarat tiellä* käsittelee ihmisen esinesuhteen muutosta muuton hetkellä etnografisen tutkimuksen näkökulmasta. Muuttoprosessi on Kinnuselle eettinen katkos, jossa esineet on kohdattava yksitellen ja samalla niiden kanssa elämisen totunaisuus murtuu (Kinnunen 2017, 7). Hän myös esittää, että kappale todellistuu esineeksi kytkeytyessään ihmiseen, toimintaan ja ympäristöön. Siten esineisyys on ihmisen ja kappaleen välisessä suhteessa tilanteisesti toteutuvaa ja tapahtuvaa, sekä jatkuvasti neuvoteltavissa. (Kinnunen 2017, 187.)

Sosiologi Turo-Kimmo Lehtonen on teoksessaan *Aineellinen yhteisö* tarkastellut lähestymistapoja yhteiskuntatieteelliselle tutkimukselle, joka ottaisi myös materiaallisen maailman tosissaan. Teos nojaa erityisesti Bruno Latourin tuotantoon, mutta huomioi myös sen ongelmakohdat. Lehtoselle uuden materiaallisen sosiologian suuntauksissa olennaista on toiminta ja kokemus aineen kanssa ja keskellä. Ihmisten keskinäinen yhdessä oleminen on erilaisten ei-inhimillisten asioiden kanssa olemista. (Lehtonen 2008, 22.) Lehtonen teoksen perusväite on, että materiaalisuutta tulisi ajatella, jotta voisimme ymmärtää nykyelämänmuotoa ja itseämme. Kysymys ei ole vain ”ympäristöstä” ihmisen ulkopuolella, vaan materiaalisuus on osa ihmistä ja osa ihmisten tapoja ja olemista (Lehtonen 2008, 35.)

Vaikka tutkielmani ei pohjaudukaan suoraan mihinkään tiettyyn teoriaan, auttoivat olennaisimmat niistä jäsentämään aineistosta tehtyjä löydöksiä ja asettamaan ne teoreettiseen kontekstiinsa. Koska materiaallinen sosiologia ei ole yhtenäinen tutkimussuuntaus, sen parista valikoidut näkökulmat ja teoriat vaikuttavat myös siihen, millainen tutkimuksesta tulee ja miten sen antamia vastauksia tulkitaan. Tässä tutkielmassa ei esimerkiksi ole tarkoitus ottaa kantaa materiaallisen sosiologian suuriin kysymyksiin, kuten siihen, miten toimijuuden tai objektin käsitteet rajataan, vai onko se ylipäätään mahdollista. Tutkielma nojaa

enemmän Lehtosen näkökantaan, jonka mukaan huomion systemaattinen kiinnittäminen ylipäänsä arjen materiaalistien aineisten moninaisuuteen tuottaa entistä rikkaamman käsityksen nykyelämänmuodosta, vaikka kanta toimijuuden filosofiseen ongelmaan jätettäisiinkin avoimeksi (Lehtonen 2008, 107).

4. AINEISTO JA TUTKIMUSMENETELMÄ

4.1. Laadullinen tutkimus ja aineistolähtöinen analyysi:

Metodologialtaan tutkielmani on laadullinen tutkimus. Se valikoitui määrällisten menetelmien edelle, sillä laadullisen tutkimuksen keskiössä ovat kohteena olevien henkilöiden kokemukset, ajatukset ja tunteet, sekä ne merkitykset, joita tutkimuksen kohteena olevalle asialle annetaan (Puusa & Juuti 2020, 9). Laadullinen tutkimus myös pyrkii selittämisen sijaan ymmärtämiseen, mikäli selittäminen ymmärretään tilastollisena tai kausaalisena. Tilastollisessa tutkimuksessa selitetään jonkin muuttujan varianssilla toisen muuttujan arvojen vaihtelua ja kausaalisessa jokin seikka säännönmukaisesti aiheuttaa toisen seikan (Ahonen 1994, 126.) Mitään selkeää syy-yhteyttä laadullinen tutkimus ei siis pysty selvittämään.

Tutkielma nojaa konstruktiiviseen tutkimusotteeseen, jota menetelmänäni edustaa seuraavassa alaluvussa käsiteltävä fenomenografinen tutkimusmenetelmä. Menetelmänä fenomenografinen tutkimus ei voi tavoitella tilastollista yleistettävyyttä. Tutkimustulosten merkitys perustuu siihen, että johtopäätöksillä on teoreettista yleisyyttä, eli ne liittyvät yleisiin teoreettisiin ongelmiin, eivätkä pelkästään kuvaa, vaan myös selittävät tutkimuksen kohteena olevia ilmiöistä muodostettuja laadullisia käsityksiä. Laadullisen tiedon luotettavuudessa on yleisesti ennen muuta kysymys tulkintojen validiteetista. (Ahonen 1994, 129; 152.)

Jo alussa oli selvää, että tutkimuksen kannalta mielekkäämpää olisi keskittyä määrällisesti pienempään aineistoon. Tämä on laadulliselle tutkimukselle ylipäänsä tyypillistä. Usein sen piirissä keskitytään pienempään määrään tapauksia ja pyritään analysoimaan niitä mahdollisimman perusteellisesti. Aineiston käsitteellistämisen kattavuus ja tutkimuskohteen sijoittaminen yhteiskunnallisiin ja historiallisiin yhteyksiinsä on oleellista. (Eskola & Suoranta 2001, 18.) Sosiaalisen todellisuuden ilmiöissä on jo itsessään aina mukana prosessiluonteisuuden elementti, joka vaikuttaa siihen, ettei tutkimustuloksia voi pitää ajattomina ja paikattomina, vaan historiallisesti muuttuvina ja paikallisina (Eskola & Suoranta 2001, 16). Tutkijan ymmärrys ja tulkinnat ihmisten toimintaa ja vuorovaikutusta kohtaan ovat

riippuvaisia siitä, miten hyvin hän pääsee sisään siihen sosiaaliseen maailmaan, jossa kyseinen toiminta tapahtuu (Juuti & Puusa 2020, 11).

Aineistoni oli sisällöltään otollinen laadulliselle tutkimukselle, jossa pyritään uutta aineistoa tulkitsemalla tuottamaan uusia näkökulmia tutkittavaan aiheeseen, ja tarkasteltavaa ilmiötä pyritään ymmärtämään tutkimuksen kohteena olevan henkilön näkökulmasta. Tyyppillistä laadulliselle tutkimukselle on myös vuoropuhelun teorian ja aineiston välillä, sekä induktiivisuus. Induktiivisella tarkoitetaan, että tutkimuksessa pyritään tekemään johtopäätöksiä aineistosta käsin (Puusa & Juuti 2020, 10–11.)

Tutkijan vastuu laadullisen tutkimuksen aineiston tulkinnasta onkin suuri, kenties vielä suurempi kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa, jossa tulkinta voidaan kuitenkin perustaa tilastolliseen materiaaliin. Kvalitatiivinen tutkimus ei anna aineistoa, jota voisi tulkita suoraan jonkin menetelmän avulla. Laadullista tutkimusta tehdessä onkin tärkeää pohtia, miten laadullisiksi luokitellut menetelmät tavoittavat tutkittavien ilmiöiden muutoksen (Eskola & Suoranta 2001, 16). Jo menetelmän valinta vaikuttaa tutkimuksen lopputulokseen, sillä menetelmän valinnan mukaan tutkimuksessa korostuvat aineiston eri puolet. Käsitykset ja käytännöt laadullisessa tutkimuksessa vaihtelevatkin tekijän, tulkitsijan, tulkintojen, aikakauden ja tutkijan tiedealakulttuurin mukaan (Eskola & Suoranta 2001, 10). Jo tutkijan opipala vaikuttaa siihen, miten aihetta lähestytään. Se ei tarkoita, että tutkimusmenetelmää vaihtamalla toinen tutkija saisi täysin päinvastaisia vastauksia, mutta eri menetelmät tuovat esiin eri näkökulmia tutkimuksen kohteesta.

4.2. Aineisto

Tutkielmani aineistonkeruu on toteutettu verkkovälitteisenä, avokysymyksiin perustavana haastatteluna. Tarkoitukseni oli tutkia erilaisia musiikkitalenteille annettuja merkityksiä, joten vastauskutsua on jaettu syksyllä ja talvella vuosina 2020–2021, erilaisissa internetin musiikin keräilyä harrastavissa keskusteluryhmissä. Tarkka vastausten keräämisen aikaväli oli 24.10.2020 – 31.01.2021. Aineiston pääasialliset lähteet olivat Facebookin *CD SOI*, *C-Kasetin venyttäjät*, *Muusikoiden.net* ja *Vinyylin vinguttajat*-ryhmät. Aineiston lähteiksi on valikoitu mahdollisuuksien mukaan eri musiikkiformaatteihin keskittyneitä ryhmiä, sillä itse tallenteen formaatti ei ollut tutkimuksen kannalta oleellinen. Lisäksi koska vinyylilevyjen suosio on tällä hetkellä ylivoimainen muihin fyysisiin tallennemuotoihin verrattessa, oli tutkielman kannalta mielekästä antaa myös muista formaateista kiinnostuneille mahdollisuus saada äänensä kuuluville.

Näiden keskusteluryhmien lisäksi vastauskutsua on jaettu omalla Facebook seinälläni, sekä Instagramissa. Vastauskutsua jakaessani annoin myös luvan jakaa sitä eteenpäin, joten ei ole täysin varmaa, paljonko vastauksia on kertynyt jo mainittujen Facebook ryhmien ulkopuolelta. Todennäköisesti ei kuitenkaan kovin paljon. On siis hyvä tiedostaa, että vastauskustuun vastanneet henkilöt eivät todennäköisesti edusta keskivertoa suomalaisista musiikinkuluttajaa.

Tutkimuksen aineistoon olisi varmasti tullut erilaisia vastauksia, mikäli se olisi kerätty sellaisten henkilöiden parista, joille fyysisillä musiikkitalienteilla ei kenties koskaan ole ollutkaan mitään merkitystä. Vaikka tutkielman kannalta ei ollut välttämätöntä, että vastauskutsuun vastaava henkilö edes tällä hetkellä omistaisi fyysisiä tallenteita, onnistuu tallenteille annettujen merkitysten tutkiminen kuitenkin paremmin sellaisten henkilöiden joukosta, joille näillä tallenteilla on merkitystä. Tämän vuoksi pääasiallinen aineistolähde olivat musiikin keräilyyn keskittyviä ryhmiä.

Vastaajieni kohdalla ei voida puhua otannasta, sillä ei ole perusjoukkoa, josta otoksen voisi suoraan ottaa. Ei voida tarkkaan tietää, mikä ja millainen joukko henkilöitä harrastaa musiikin keräilyä. Laadullisessa tutkimuksessa on joka tapauksessa lähes aina kyse tutkittavien henkilöiden näytteestä, ei otannasta, joka on ominaisempaa laajoihin otoksiin perustuvalla kvantitatiiviselle tutkimukselle. Usein puhutaankin harkinnanvaraisesta näytteestä erotuksena tilastotieteelliselle harkinnanvaraiselle otannalle. (Eskola & Suoranta 2001, 18.)

Aineistonkeruutavallani on varmasti ollut vaikutusta siihen, millaisia vastauksia ja sitä myötä aineisto tutkimukselle on kokonaisuudessaan muodostunut. Pääasialliset aineistolähteeni ovat musiikin keräilyyn keskittyneitä Facebook ryhmiä, joissa voi olettaa olevan jäsenenä paljon aktiivisesti musiikkia keräileviä harrastajia. Musiikkitalenteet hyvin todennäköisesti ovat tällaisille henkilöille jollain tavalla merkityksellisiä ja erityisiä, ja tämä erottaa heidät keskiverto musiikinkuluttajasta, jolle pääasiallinen musiikinkuuntelun kanava ovat tällä hetkellä suoratoistopalvelut.

Vastauksissani oli mukana myös sellaisia henkilöitä, joille musiikkitalenteiden keräily ei koskaan edes ollut ollut harrastus, mutta he pohtivat silti suhdettaan joskus omistamiinsa tallenteisiin ja siihen, miten suhtautuminen niihin oli mahdollisesti muuttunut suoratoistopalveluiden jälkeen. Tällaiset vastaukset olivat hyvin tärkeitä, sillä ne antoivat toisen näkökulman tarkastelemaani aiheeseen.

Olennaista ei siis ollut, paljonko vastaaja omisti tallenteita. Tärkeää ei myöskään ollut se, että vastaajan olisi ollut pakko identifioitua keräilijäksi tai aktiivisesti harrastaa keräilyä. Tarkoitus ei ollut tarkastella sitä, missä menevät keräilyn rajat ja kuka ”saa” nimittää itseään keräilijäksi. Pääasia oli, että vastaajalla oli, jos ei tällä hetkellä, niin ainakin joskus ollut jonkinlainen suhde fyysisiin musiikkitallenteisiin. Aineiston vastaajien keräilyn asenteessa oli joka tapauksessa eroja lähteinä toimivien keskusteluryhmien sisälläkin. Osa keräili musiikkia edelleen aktiivisesti, osa oli säilyttänyt kokoelman mutta ei juurikaan hankkinut uusia tallenteita. Jotkut taas olivat luopuneet kokoelmiensa osista. Saman harrastuksen ympärille kerääntyminen ei tarkoita, että vastaajien joukko olisi toimintatavoiltaan homogeeninen.

Vastauskutsussani kehotin vastaamaan vapaasti neljään avoimeen kysymykseen koskien suhdetta musiikkitallenteisiin. Vastauskutsu kokonaisuudessaan on sijoitettu tutkielman loppuun lähdeluettelon jälkeen ja sen kysymykset olivat:

1. Oletko säilyttänyt vanhat vinyylilevysi, CD-levysi tai C-kasetit? Miksi halusit säilyttää ne, vaikka musiikin kuunteleminen onnistuu nykYTEKNIKAN avulla muutenkin (esim. suoratoistopalveluiden kautta)?
2. Voisitko missään tapauksessa ajatella luopuvasi musiikkitallenteistasi? Jos olet jo luopunut, millä perusteilla päädyit tähän ratkaisuun?
3. Kuunteletko fyysisiä musiikkitallenteita edelleen?
4. Onko suhteesi musiikkiin muuttunut jollain tapaa suoratoistopalveluiden myötä?

Tutkimusmenetelmäni fenomenografian kannalta vastauskutsuun perustuva aineistonkeruutapa soveltui hyvin tutkielmalle. Fenomenografiassa on usein käytetty haastattelua aineistonkeruutapana, jolloin suhteellisten väljien kysymysten toivotaan auttavan haastateltavaa heijastamaan tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä omasta viitekehyksestään käsin, sekä siitä käsin, mikä hänelle on tärkeää ja merkityksellistä (Niikko 2003, 31–32). Aineistonkeruu onnistui tässä suhteessa hyvin.

Kysymykset muodostivat pohjan aineistolle, mutta vastaajat saivat kuvailla laajemminkin musiikkiin ja sen keräämiseen liittyviä kokemuksiaan ja tuntemuksiaan, jos halusivat. Vastauksen pituudet vaihtelivat yksittäisistä lauseista aina usean sivun mittaisiin pohdintoihin ja kaikkeen niiden väliltä. Yksittäisten vastauksien pituudella ei ollut väliä tutkimuksen kannalta.

Vastauksia kertyi lopulta yhteensä 36 kappaletta ja tulostettuna saamistani sähköpostivastauksista tuli n. 30 sivun verran tekstiä. Vastaajien ikäjakauma vaihteli 16 ikävuodesta lähes seitsemääkymmeneen. Kaikki eivät kuitenkaan ilmoittaneet tarkkaa ikäänsä. Vastaajia oli yhteensä 36 ja heistä 27 kertoi ikänsä. Yhdeksän joko jätti sen mainitsematta, tai ilmoitti sen epätarkasti. Tarkan ikänsä antaneiden henkilöiden iän perusteella vastaajien keski-ikä oli n. 47 vuotta. Suurin osa aineistoni henkilöistä on siis iältään keski-ikäisiä tai sen hieman ylittäneitä.

Vastaajien sukupuolijakauma oli miesvoittoinen: Kolmekymmentäyksi vastaajaa ilmoitti sukupuolekseen mies ja viisi nainen. Jokainen vastaaja ilmoitti sukupuolensa. Noin 14 prosenttia vastaajista oli naispuolisia ja 86 prosenttia edusti miessukupuolta.

Aineiston sukupuolijakauma ei tullut yllätyksenä. Aikaisemmin tehtyjä musiikin keräilyä käsitteleviä opinnäytetöitä ja pro-gradututkielmia tarkastellessa naisten osuus oli n. 7–29 prosenttia vastaajista (Kaasinen 2019, 15–16; Schauman 2017, 32; Sipponen 2019, 27). Kaikissa aineistoissa ei ollut mukana lainkaan naisia (Kajander 2012, 3; Pyy 2019, 12). Tämän tutkielman aineisto antaa samansuuntaisen tuloksen.

Tällaista taustaa vasten oli tarpeen pohtia, rajasiko tutkielmani aineistonkeruu tahattomasti pois joitain musiikin keräilijöitä, esimerkiksi heitä, jotka keskittyvät vaikkapa vähemmän suosittuihin tai keräilijämäärältään pienempiin genreihin, kuten klassiseen musiikkiin. Voi kuitenkin olettaa, että keskenään hyvin erilaiset keräilijät voivat hyödyntää sosiaalisen median luomia verkostoja, ja että heitä siksi on niiden jäseniä.

Fenomenografisessa tutkimuksessa tarkastellaan ihmisten todellisuutta koskevien käsitteiden muodostumista. Tavoitteena on kuvailla, analysoida ja ymmärtää paitsi ilmiöitä koskevia laadullisesti erilaisia käsityksiä, mutta myös käsitysten keskinäisiä suhteita (Kalliomäki 2012). Myös tämän tutkielman aineistoa läpikäydessä siinä alkoi toistua tiettyjä teemoja, käsitteitä ja mielikuvia. Moni vastaaja mainitsi esimerkiksi sellaisia asioita, kuin kokoelman läpikäymisen, tallenteen koskettelemisen ja tutkimisen musiikin kuuntelemisen aikana, sekä musiikkitalenteiden hankkimiseen käytetyn ajan ja rahan. Osa myös muisteli nuoruuttaan ja sitä, kuinka heidän oli täytynyt nähdä vaivaa musiikkinsa eteen. Näiden pohjalta aloin muodostaa fenomenografisia kuvauskategorioita ja tästä prosessista kerrotaan lisää tutkielman seuraavassa, tutkimusmenetelmää ja sen vaikutusta tutkimusprosessiini käsittelevässä luvussa.

4.3. Tutkimusetiikka

Tutkimuseettiset kysymykset ovat olennaisia, kun tutkimusta varten kerätään aineistoa siihen osallistuvilta henkilöiltä. Tutkimustyö kokonaisuudessaan voi koostua tuhansista isommista ja pienemmistä kysymyksistä, eikä kaikkiin välttämättä ole ehdotonta tai kattavaa vastausta. Kysymykset voivat liittyä esimerkiksi tiedon hankinta- ja käyttö tarkoituksiin. (Eskola & Suoranta 2001, 52.) Tutkimuseettisiä kysymyksiä on hyvä miettiä etukäteen jo tutkimuksen alussa, ennen aineistonkeruuvaihetta, jossa näiden kysymysten toteuttamisesta on jo huolehdittava käytännössä.

Tutkittavien henkilöiden on tiedettävä, mitä varten heiltä kerätään tietoa, miten tiedon julkaiseminen mahdollisesti vaikuttaa tai ei vaikuta heihin, tai keskusteluun tutkimuksen aihepiirin ympärillä. Osallistujien anonymiteetistä ja yksityisyydensuojasta on huolehdittava muun muassa tietoturvan osalta. Vaikeita ja henkilökohtaisia aiheita käsiteltäessä, tutkittaessa esimerkiksi väkivaltaan tai konfliktialueilla elämiseen liittyviä kokemuksia, on hyvä huolehtia osallistujien mahdollisesta jälkikäsitteilyn tarpeesta. Tutkijan on noudatettava muun muassa näitä eettisiä periaatteita aineistoa kerätessään, vaikkakin jotkut tutkimusaiheet ovat luonnollisesti muita arkaluonteisempia sisältönsä puolesta. Kaikki yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen aihepiirit eivät kosketa vaikeita teemoja, mutta näidenkin yhteydessä on huolehdittava siitä, että aineistonkeruuseen osallistuvia ja muita tutkimuksessa mukana kenties olevia henkilöitä kohdellaan hyvän tavan mukaisesti.

Yhteiskuntatieteellistä tutkimusta tehdessä on myös tärkeää muistaa, että tutkija ei voi luonnontieteiden mallin mukaan eristäytyä tutkimuskohteensa ulkopuolelle, vaan on osa tutkittavaa maailmaa. Siten tutkimuksessa vaikuttaa jollain tavalla myös tutkijan ja tutkittavan välinen vuorovaikutus. (Eskola & Suoranta 2001, 57.) Toisaalta myöskään luonnontieteiden tutkija ei ole koskaan täysin irrallaan tieteentekemisen konventioista ja omasta kontekstistaan. Tiede ei tapahdu, eikä sitä tehdä tyhjiössä edes puhtaasti matemaattisten tutkimusten parissa.

Vaikka tätä tutkielmaa tehdessä ei ollut sinänsä tarvetta pitää yllä kontaktia aineiston henkilöihin, on aineiston analyysissa itsessään kyse eräänlaisesta vuorovaikutuksesta. Aineisto ja sen antaneet henkilöt vaikuttavat antamallaan vastauksilla tutkimuksen etenemiseen ja tutkijan vastuulla on se, millaisia tulkintoja tästä aineistosta tehdään. Aineistosta voidaan tehdä analyysia ja analyysi voidaan perustella, mutta yhteiskuntatieteellistä tutkimusta

tehdessä on tiedostettava, ettei tutkija voi koskaan täysin päästä sisään aineistonsa henkilöiden mielenmaisemaan ja kokemuksiin.

Tutkimuseettisten kysymysten kannalta musiikin keräilyyn liittyvä pro-gradutyö ei ole tutkijan kannalta vaikeimmasta päästä. Musiikin keräily ei ole tematiikaltaan eettisesti monimutkainen aihe, mutta tieteelliseen tutkimukseen kuuluu siihen osallistuvien henkilöiden anonymiteetin suojele myös sellaisissa tutkimuksissa, joihin ei ensisilmäykseltä edes ajateltaisi liittyvän juurikaan moraalisia kysymyksiä. Tutkimuseettisiä kysymyksiä pitää joka tapauksessa pohtia jo ennen minkä tahansa tutkimuksen aineistonkeruuvaihetta.

Aineistoni vastaajien yksityisyyden kannalta heiltä ei kysytty muita taustatietoja, kuin heidän ikänsä ja sukupuolensa. Vastauskutsussa ilmoitettiin, että vastaukset tullaan säilyttämään ja käsittelemään anonyymisti, niin etteivät esimerkiksi vastaajien sähköpostiosoitteet tai mahdolliset nimet tule muiden, kuin tutkimuksen tekijän tietoon ja tutkielman valmistuksen jälkeen aineisto tullessiin hävittämään. Vastauksien sisältö myös käsiteltäisiin niin, ettei henkilöitä niiden takana voi tunnistaa.

Vaikka tutkimuksen aihepiiri ei olisi eettisesti monimutkainen, ei tutkija voi koskaan olla täysin varma, mitä vastaaja kertoo vaikkapa itsestään vastauksessaan. Lisäksi tutkielmani aineistonkeruun tapahtuessa nettiympäristössä, on hyvä tiedostaa sen erityisyydet verrattuna muihin, esimerkiksi kasvokkain tapahtuvan haastattelun, aineistonkeruutapoihin. Nettiympäristössä ihmiset voivat halutessaan esiintyä nimimerkkien tai väärin nimien takana, eikä tutkija voi varmasti tietää, kuka vastauksen antaa ja onko vastaus ”totuudenmukainen”. Tämä seikka ei koskettanut kovin voimakkaasti omaa tutkielmaani, sillä sen aihepiiri ja teemat eivät ole järin arvolatautuneita tai vaikeita vastaajan kannalta. Musiikin keräily ei ole sosiaalisesti arka aihe, josta joidenkin vastaajien voisi odottaa antavan esimerkiksi kaunisteltuja tai vääristeleviä vastauksia. En ole tavannut aineistoni henkilöitä, mutta minulla ei ole mitään erityistä syytä olettaa, että heillä olisi ollut syytä valehdella vastauskutsuun vastatessaan.

Eräs tärkeä tutkimuseettinen seikka tutkielmassa liittyy kuitenkin vastauskutsun kysymyksiin, sekä lupaan vastata aiheeseen liittyen myös laajemmin. Ne antoivat mahdollisuuden sille, että vastaaja voisi reflektoida vastauksissaan myös omaa elämäänsä niin halutessaan. Aineistossa esiintyikin paljon vastauksia, joissa vastaaja pohti keräily- tai musiikkisuhdettaan ja kävi samalla läpi myös omaa henkilöhistoriaansa. Muistot, historia ja elämänkokemukset olivat vastauksissa läsnä ja tätä läsnäoloa tutkijan on kunnioitettava.

4.4. Tutkimusmenetelmänä fenomenografia

Tutkielmani tutkimusmenetelmässä fenomenografiassa tutkitaan laadullisesti erilaisia tapoja, joilla ihmiset kokevat tai ajattelevat erilaisista ilmiöistä. Ilmiöllä tutkimuksessa tarkoitetaan ihmisen ulkoisesta tai sisäisestä maailmasta saamaa kokemusta, josta hän aktiivisesti rakentaa jonkinlaisen käsityksen (Ahonen 1994, 116). Etymologisesti fenomenografia tarkoittaakin sitä, kuinka jokin ilmenee jollekin (Marton 1988, 143; Niikko 2003, 8). Menetelmän avulla pyritään kuvaamaan, kuinka tutkimuksen kohteena oleva ilmiö koetaan ja minkä laatuista kokemukset ovat. Erityisesti kiinnostuneita ollaan kokemusten variaatioista. (Niikko 2003, 20.)

Menetelmä soveltui hyvin tutkielmaan, jonka tarkoitus oli tarkastella ihmisten musiikkikoelmilleen antamia käsityksiä. Fenomenografisessa analyysissä keskitytään alusta asti ilmauksiin, ei tutkittaviin, ja tutkielmani tarkoitus oli keskittyä nimenomaan musiikin keräilyyn liittyvään ilmiöön, ei vastauskutsuun vastanneisiin henkilöihin yksilöinä. Fenomenografian avulla voidaankin saavuttaa ennemminkin kuvaus vaihtelusta, sekä kuvaus kollektiivisella tasolla, jossa tutkittavien yksilölliset äänet jäävät tiettyssä mielessä taka-alalle (Niikko 2003, 33; 49).

Fenomenografisen tutkimusmenetelmän perinteinen alue on ollut kasvatustieteiden ja aikuiskasvatustieteiden parissa ja se on sosiologiassa ja yhteiskuntatieteissä vähemmän käytetty. Ensimmäisen kerran fenomenografian käsite on esiintynyt vuonna 1954, mutta virallisesti sen katsotaan otetun käyttöön 1980-luvun alkupuolella. Sen perustajana pidetään Göteborgin yliopiston professori Ference Martonia. (Niikko 2003, 8–10; Kalliomäki 2012.) Alkuperästäan huolimatta menetelmä ei kuitenkaan ole sidottu kasvatustieteisiin tai käytäytymistieteisiin.

Fenomenografisen tutkimuksen pohjana on ajatus siitä, että on olemassa yksi maailma, josta kaikki ihmiset muodostavat omia käsityksiään. Käsitykset samastakin asiasta voivat vaihdella suuresti riippuen henkilön iästä, koulutustaustasta ja muista elämäkokemuksista. (Metsämuuronen 2006, 108.) Ihminen ei usein näekään minkään ilmiön ”koko kuvaa”, vaan muodostaa näkemyksensä omien kokemustensa ja tietojensa varassa. Tämän yksilövaihtelun takia laadulliset erot näkemysten välillä voivat olla suuria. Tärkeää on nähdä, miten ilmiön ymmärtäminen vaihtelee ja miten tämä vaihtelu rakentuu (Paloniemi & Huusko 2016, 119).

Fenomenografisessa tutkimuksessa asioita on tarkasteltava kokonaisuutena. Ilmiö ja käsitykset ilmiöstä liittyvät oleellisesti yhteen, eikä kumpaakaan voi erottaa henkilöstä, joka ne on ilmaissut. Tämä tekee tutkimusmenetelmästä hyvin kontekstisidonnaisen ja aineistolähtöisen. Fenomenografista analyysitekniikkaa ei voi erottaa analysoitavasta sisällöstä, koska analyysi on sidottu kulloiseenkin sisältöön (Niikko 2003, 7; 32). Tutkimusmenetelmällä onkin yhteistä diskurssianalyysin kanssa, sillä sen avulla pyritään analysoimaan, millaista sosiaalista todellisuutta diskurssin avulla tuotetaan tai ylläpidetään. Diskurssien avulla rakennetaan ja kommunikoidaan käsitystä siitä, millainen jokin asia on ja kiinnostuneita ollaan siitä, miten jokin asia sanotaan ja millaiseksi se silloin jonkin asian tai ilmiön tuottaa (Siltaoja & Sorsa 2020, 228; 231.)

Tutkittavien henkilöiden kokemukset ja tutkimuksen aineisto eivät kuitenkaan ole ainoita kontekstisidonnaisuutta luovia tekijöitä. Myös tutkija itse, tutkimuksen aika, paikka, sekä tilanne- ja asiayhteys vaikuttavat siihen, millaista tulkintaa ja lopputuloksia tutkimus sisältää. Fenomenografisessa tutkimuksessa ei pyritäkään muodostamaan yleispäteviä periaatteita, vaan tarkastelemaan ilmiön sisäisiä vaihteluja yksilölle merkityksellisten käsityksien, kokemusten ja ymmärryksen kautta (Niikko 2003, 29). Fenomenografisen tutkimuksen tuloksia ei siis voi pitää laajasti yleistettävänä, vaikka ne sinänsä olisivatkin paikkansa pitäviä. Sama ongelma tosin koskee ylipäänsä kaikkea laadullista tutkimusta.

Fenomenografisen tutkimuksen heikkoudet ovatkin pitkälti samoja, jotka koskevat myös muuta laadullista tutkimusta, esimerkiksi tutkijan positio on tällainen. Koska myös tutkija on osa tutkimuksen kontekstia, on tämän tärkeää analyysissään asettaa mahdollisimman sivuun omat esioletuksensa, kuten tutkittavaan ilmiöön liittyvät persoonalliset tiedot ja uskomukset, edeltä käsin annetut teoreettiset rakenteet tai aikaisemmat tutkimuslöydökset (Niikko 2003, 35).

Tutkimuksen antama tulos on muutenkin sidottu omaan kontekstiinsa. Tutkija tai tutkittavien joukko ei voi päästä oman kokemusmaailmansa ulkopuolelle ja se vaikuttaa tuloksiin. Ihmisen käsitykset todellisuudesta eivät ole vertailtavissa todellisuuden itsensä kanssa, koska todellisuus rakentuu yksilön kokemuksen kautta ja hänen käsityksistään todellisuutta koskien (Niikko 2003, 15).

Muita fenomenografisen tutkimuksen haasteita voi olla tilanteissa, joissa tutkittavat eivät ole halukkaita reflektoimaan omaa kokemustaan, tai tutkimuskysymykset ovat epäsoivia.

Jokin tutkimusaihe voi myös olla tärkeä tutkijalle, mutta ei tutkittaville. Tästä voi seurata, että tutkija kerää aineistoa henkilöiltä, joita tutkimus ei kiinnosta. (Niikko 2003, 35.)

Vaikka tutkimus kiinnostaisikin aineiston henkilöitä, voi kokemusten kuvaamisessa olla haasteita. Kieli on usein hyvin aistihavainnollista, eikä käsitteiden käyttäminen sisäisten ilmiöiden ja tilojen (kuten ajatusten ja tunteiden) kuvaamiseen ole aina helppoa (Niikko 2003, 13). Varsinkin vaikeita teemoja käsiteltäessä tutkijan on tärkeä ymmärtää, miten haastavaa asioiden jäsentäminen tai käsitteleminen ylipäänsä voi tutkimuksen kohteena olevalle henkilölle olla.

Käytännössä fenomenografinen tutkimus etenee määriteltujen vaiheiden kautta:

1. Fenomenografisen analyysin ensimmäisessä vaiheessa tutkija muodostaa aineistostaan ajatuksellisen kokonaisuuden lukemalla aineistonsa huolella läpi (Niikko 2003, 32). Anneli Niikko (2003, 33) viittaa Martoniin (1988), miten lukemisen tarkoituksena on löytää aineistosta tutkimuksen ongelmanasettelun kannalta tärkeitä ilmauksia. Nämä ilmaukset muodostetaan ilmiötä kuvaavista sanoista ja lausumista ja näistä muodostetaan merkitysyksikköjen joukko, jonka perusteella myöhemmin muodostetaan kuvauskategorioita. Niikko (2003, 33) käyttää käsitettä analyysiyksikkö. Merkitysyksikköjä ei pidä sekoittaa lingvistisiin yksikköihin, sillä ilmaukset eivät ole yhteneviä puhutun kielensä kanssa. Samaa ilmiötä voidaan kuvailla kielellisesti erilaisilla käsitteillä, mutta eri ilmiöitä taas kielellisesti samantapaisilla ilmauksilla. (Häkkinen 1996, 41.) Määrittely perustuu siihen, että ilmaukset käsitetään *ajatukselliseksi kokonaisuudeksi* (Ahonen 1994, 143).
2. Analyysin toisessa vaiheessa, aineiston läpi käymisen ja merkityksellisten ilmausten etsimisen jälkeen, aletaan lajitella ja ryhmitellä näitä ilmauksia ryhmiksi tai teemoiksi. Tutkija vertailee aineistosta esiinnousseita merkityksellisiä ilmauksia toisiinsa ja ryhmittelee niitä keskenään tutkimusongelmiensa antamien suuntaviivojen mukaan (Niikko 2003, 34). Kun tulkinta on paljastanut tutkimushenkilöiden käsityksiä asioista avaamalla niiden merkityssisällön, on tutkimuksen seuraavassa vaiheessa luokiteltava nämä merkityssisällöt. Vasta tämä luokittelu tekee käsitysten joukon hallittavaksi. (Ahonen 1994, 124–125.)

3. Kolmannessa vaiheessa tutkija muodostaa ryhmittelyistään kategorioita. Tässä vaiheessa keskitytään kategorioiden ja kategoriarajojen määrittämiseen vertailemalla kontekstistaan irrotettuja merkitysyksikköjä koko aineiston merkitysten joukkoon. Yksittäisten kategorioiden tulisi olla selkeässä suhteessa ilmiöön niin, että kukin kategoria kertoo jotakin erilaista tietystä tavasta kokea ilmiö. Kategorioiden rajausten tulee olla sisältönsä puolesta niin selkeitä, etteivät eri kategoriat mene limittäin toistensa kanssa. (Niikko 2003, 36.) Saman huomion on tehnyt myös Kirsti Häkkinen (1996, 43). Tutkija huomaa usein, että teoreettisista lähtökohdista käsin merkityskategorioita voidaan edelleen yhdistellä laaja-alaisempiin ylemmän tason kategorioihin. (Ahonen 1994, 127–128).

4. Neljännessä analyysivaiheessa kategorioita pyritäänkin yhdistämään teoreettisista lähtökohdista käsin edelleen laaja-alaisemmiksi ylemmän tason kategorioiksi eli kuvauskategorioiksi, jotka yhdessä muodostavat ns. ylätason kategoriajoukon. Kuvauskategoriat kuvaavat ilmiöitä ylemmällä tasolla, mikä tarkoittaa, että niiden pohjalta voidaan saada kuva kulttuurisista ajattelutavoista. Ne heijastavat joukkoa laadullisesti erilaisia tapoja kuvata tutkittavaa ilmiötä. (Niikko 2003, 36–37.) Fenomenografian merkitysyksiköiden, kategorioiden ja kuvauskategorioiden avulla tutkittavaa ilmiötä voi lopulta tarkastella samaan aikaan tavallaan usean etäisyyden päästä,

4.4.1. Fenomenografia tutkielmassani

Fenomenografisen tutkimuksen alussa kategorioita muodostettaessa on hyvä päättää, millä tasolla ilmiötä kuvataan. Usein kuvauskategorioiden muodostuksessa käytetään horisontaalista kategoriasysteemiä, jossa kaikkia kuvauskategorioita pidetään tasavertaisina. (Häkkinen 1996, 35; 43.) Myös tämän pro gradu -tutkielman kategorianmuodostus oli horisontaalista.

Tutkielman tekeminen eteni kuvattujen vaiheiden kautta, mutta hieman erilaisessa järjestyksessä. Kun olin käynyt aineiston läpi useaan kertaan, aloin etsiä siitä merkitysyksiköitä. Niiden etsimistä ja myöhempien vaiheiden toteuttamista helpotti se, että olin tulostanut kaikki aineistoon kuuluvat sähköpostit ja käyttänyt niiden jäsentämisessä apuna yliviiivaustussia. Yliviiivasin ilmauksia ja kirjasin niistä ylös huomioita, kuten millaisessa kontekstissa jokin käsite usein esiintyi. Koska käytössä sattui olemaan neljä eri väriä

yliviivauskyniä, ajattelin jo tässä vaiheessa kokeilla, olisiko mahdollista saada kaikki löydetyt merkitysyksiköt neljään eri kuvauskategoriaan.

Osin sattumalta valittu taktiikka kuvauskategorioiden muodostamisessa osoittautui toimivaksi. Mikäli näin ei olisi ollut, lähestymistapaa olisi luonnollisesti pitänyt muuttaa. Tutkielman taustalla oli kuitenkin alusta asti selkeitä jäsennyksiä, jotka ohjasivat koko tutkimusprosessia: tavara, musiikki ja keräily. Tältä pohjalta neljä kuvauskategoriaa löytyi lopulta aineistosta aika intuitiivisesti. Ne olivat: esinettä itseään koskevat teemat, ajallisuuteen liittyvät teemat, nähtyyn vaivaan liittyvät teemat, sekä suoratoistopalveluiden luomaan muutokseen liittyvät teemat.

Tämä oli mahdollista, sillä fenomenografisessa tutkimuksessa vaiheiden järjestyksellä ei ole kovin paljon väliä tutkimuksen kannalta. Kuvauskategorioiden muodostaminen on lopulta vasta alkua tutkimukselle, sillä pelkkä niiden muodostaminen luo lähinnä aineistoa kuvailevaa materiaalia. Joskus käy, että saaduista kategorioista muodostetaan kategorioiden joukko ja analyysi päätetään tähän (Niikko 2003, 36). Niikko on kuitenkin muistuttanut Häkkiseen (1996) viitaten, että vaikka ilmausten yleinen kuvailu kategorioiden avulla helpottaa ilmiötä koskevien kokemusten ja käsitysten jäsentelyä, sekä tarjoaa mahdollisuuden tarkastella ilmauksia laajemmassakin yhteydessä, kuin vain omassa mikrokontekstissaan, jättää analyysin päättäminen tähän tulokset kapeiksi ja vaatimattomiksi. (Niikko 2003, 36.) Syvempi analyysi muodostuu vasta teorian, tutkimuksen kontekstin ja kategorioiden vuoropuhelusta.

Fenomenografisessa tutkimuksessa analyysin vaiheiden järjestys on siksikin suhteellisen vapaata, että analyysi jatkuu joka tapauksessa tutkimuksen kaikkien vaiheiden läpi. Edellisiin vaiheisiin, kuten merkitysyksiköiden etsimiseen tai niiden kategorisointiin voi ja usein palataankin uudelleen, kun aineisto ja teoria tulevat tutkijalle tutummiksi. Analyysi on aineiston lukemisen ja merkityksellisten ilmausten ja reflektoinnin jatkuva kehä ja analyysi ja tulkinta edellyttävät myös tutkijan jatkuvaa keskustelua aineistonsa kanssa. Tutkijan onkin pyrittävä refleктоimaan aineistonsa tulkintaa empiriasta nousevan teorian kautta hyödyntäen samalla omaa teoreettista ajatteluaan. (Niikko 2003, 34–35.) Tutkimuksen eri vaiheet voivat mennä välillä myös päällekkäin ja limittäin.

Kun olin jaotellut aineiston neljään pääkategoriaan, oli tutkittava tarkemmin, millaisia aineistosta esiin nousevia merkitysisältöjä ja niistä johdettuja temaattisia kokonaisuuksia niihin sisältyi. Näkökulmat täsmentyivät vähitellen aineiston jäsenyessä, kun ryhmittelin

löytyneitä merkitysyksiköitä useampaankin kertaan. Välillä esiin tuli uusia huomioita siitä, miten merkitysyksiköt erosivat toisistaan ja toisaalta taas ryhmiä oli välillä mielekästä yhdistellä, kun niiden väliltä löytyi samankaltaisuuksia. Fenomenografiseen tutkimukseen kuuluukin, että kategorioiden sisällä ilmauksia tulee vertailla muihin samaan kategoriaan kuuluviin ilmauksiin ja myös muiden kategorioiden ilmauksien kanssa. Analyysissa saatuja kategorioita voi myös joutua korjaamaan, usein, jos kaikille ilmauksille ei löydy sopivia kategorioita. (Niikko 2003, 36; Häkkinen 1996, 43.)

Kuvauskategorioiden rajausten pitäisi olla niin selkeitä, että kategorioilla ei tule päällekkäisyyksiä. Niiden muodostaminen ei kuitenkaan aina ole yksiselitteistä. Analyysin aikana vastaan tuli käsitteitä, jotka periaatteessa olisivat voineet sopia useaan kategoriaan. Tämä kertoo asioiden limittyneisyydestä todellisuudessa.

Tutkimuksessa kategorisointi ja lokerointi voivat olla hyödyllisiä välineitä jäsentää tutkimuksen kohdetta järkeviksi kokonaisuuksiksi, mutta tällainen jaottelu on usein keinotekoista. Käsitteet ja niille annetut merkitykset eivät ole stabiileja ja muuttumattomia. Todellisuudessa merkitykset, joita tutkimuksessa jaetaan teemoihin tai kategorioihin ovat henkilön ajattelussa jatkuvasti yhteydessä ja kanssakäymisessä toistensa kanssa. Ne myös muuttuvat, esimerkiksi sosiaaliset konventiot ja kanssakäyminen muiden kanssa vaikuttavat niihin.

Merkitykset voivat olla myös riippuvaisia toisistaan. Tämän tutkielman aineistossa ei aina ollut selvää, mikä asia oli johtanut toiseen. Esimerkiksi muistojen teemat liittyvät ajallisuuden kuvauskategoriaan, mutta muistot ovat usein sidottuja myös henkilön silloiseen taloudelliseen asemaan, joka on tutkimuksessani omassa kuvauskategoriassaan. Koska fenomenografinen tutkimus on myös aina hyvin kontekstisidonnaista, on tiedostettava asioiden kontekstistaan irrottamisen teennäisyys. Todellisuus ei koskaan ole selkeä ja yksioikoinen kokonaisuus.

Fenomenografisia kategorioita muodostettaessa ei ole niinkään tärkeää niiden määrä, vaan laatu. Tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita käsitysten laadullisista eroista, eikä määrällisestä painottumisesta, ja siksi aineiston marginaalisin käsityskin on huomioitava analyysissä. Marginaalinen ilmaisu voikin paljastaa jonkin oleellisen teoreettisen ulottuvuuden tutkittavassa asiassa. Vaikka sitä edustaisi vain yksi henkilö, sen kiinnostavuus perustuu laadulliseen sisältöön. Merkityskategorioiden sisältävien merkitysten määrä ei ole siksikään kovin

oleellista, että laadullisessa tutkimuksessa on usein mukana niin pieni määrä tutkimushenkilöitä, ettei merkityskategorioiden edustavuutta ikä, - tai muissa viiteryhmissä voida määritellä. (Ahonen 1994, 127.)

Analyysin viimeisessä vaiheessa keskitytään aineistosta löytyneitä kategorioita abstraktimalla tasolla. Kuvauskategoriat sisältävät myös niiden empiirisen ankkuroinnin aineistoon. Sillä tarkoitetaan, että kategorioiden yhteyteen liitetään haastattelumateriaalista riittävästi käsityksiä kuvaavia suoria lainauksia, jotta lukija pystyy vakuuttumaan kategorioiden toimivuudesta ja paikkansa pitävyydestä. (Häkkinen 1996, 43.) Tutkijalla on tässä vaiheessa suuri vastuu analyysistaan, sillä eräs fenomenografian haaste on, että vaikka kategoriat pyrittäisiin ankkuroimaan empiriaan haastattelulainauksien avulla, tutkija tekee lopullisen päätöksen näiden sitaattien sisällöstä. Taustalla on myös kysymys siitä, miten hyvin joku ulkopuolinen, edes tutkija, voi päästä sisään toisen henkilön ajatusmaailmaan. (Häkkinen 1996, 48.)

Seuraavissa tutkielman tulosluvuissa esitellään löydetty neljä kuvauskategoriaa. Tuloksiin on liitetty mukaan aineistostani käsityksiä kuvaavia suoria lainauksia, jolla ehkäisen merkityssisältöjen irrottamista asiayhteydestään. Tuloslukujen jälkeen tutkielman loppuluvussa tiivistetään tutkimuksen aikana tehdyt löydökset.

Ensimmäisessä tulosluvussa käsitellään esineeseen itseensä liitettyjä merkityksiä. Siinä käydään läpi esineen omaa toimijuutta, henkilöiden esineeseen kohdistamaa toimintaa, sekä aineistossa esiin tulleita keräilyyn ja kokoelmaan liitettyjä merkityksiä.

Toisessa tulosluvussa käydään läpi ajallisuuden kuvauskategoria. Varsinkin mennyt hetki oli aineistossa läsnä. Eräs tärkeä ajallisuuteen liittyvä teema, joka paistoi koko tutkimuksen läpi, voidaan nimetä muistoisuudeksi henkilön liittäessä merkityksiä menneeseen aikaan ja hankkimaansa musiikkiin. Toinen ajallisuuden teemaa on nykyhetken ja tulevaisuuden kategoria.

Kolmas tulosluku sisältää keräilyyn ja musiikkiin investoimisen аспектеja, jotka on jaettu kahtia taloudelliseen, sekä muunlaiseen kokoelmaan liittyvään panostamiseen. Kyse on erilaisten resurssien käyttämisestä kokoelman eteen.

Neljännessä tulosluvussa tarkastellaan suoratoiston luomia muutoksia. Se sisältää suoratoistopalveluiden mahdollistamat muutokset kulutuskäyttäytymisessä,

suoratoistopalveluiden luoman sosiaalinen muutoksen ja suoratoistopalveluiden luoman muutoksen musiikkitalenteen esineellisyydessä.

5. ESINEELLISYYS

Vastauskutsuun vastanneiden henkilökohtainen ja jopa intiimi suhde omistamiinsa tallenteisiin oli eräs tutkimukseni selkeimpiä tuloksia. Lähes läpi koko aineiston paistoi, miten suhde musiikkitalienteisiin oli vaikuttava tekijä vastaajien elämässä ja miten se limittyi jopa koko heidän elämänkaarensa ja henkilöhistoriaansa. Kategorioiden numeroinnilla ei ole tässä, eikä muissakaan luvuissa merkitystä tutkielman kannalta. Esinettä itseään koskeva aineiston osuus on jaoteltu kolmeen kategoriaan:

1. Esineen toimijuus
2. Toiminta esinettä kohtaan
3. Keräilyyn ja kokoelmaan liittyvät näkökulmat

5.1. Esineen toimijuus

Esineen oma toimijuus on eräitä materialistisen sosiologian keskeisimpiä aiheita. Toimijuuden käsite on monitulkintainen, eikä oppiaineen sisälläkään ole täysin yhtenäistä linjaa siitä, mikä lopulta tekee toimijasta toimijan. Sama rajanvedon ongelma on myös elollisen ja elottoman olemuksen kysymyksessä.

Vaikka tiukkaa määritelmää toimijuudelle ei olekaan (eikä sellainen välttämättä ole edes tarpeen) on selvää, että aineistossa materiaalilla, eli musiikkitalenteilla oli toimijallisia ominaisuuksia. Materiaaliselle sosiologialle toimijuuden määrittämisessä on joka tapauksessa tärkeää asioiden kyky vaikuttaa. Toimijuutta katsotaan siis osin laajemmasta näkökulmasta, kuin sosiologiassa on totuttu. Esimerkiksi Pyyhtinen (2016, 6–7; 22) onkin argumentoinut, että sosiologia ei ole ollut kovin hyvin varustautunut käsittelemään materiaaliselle sosiologialle keskeisiä yhteyksien verkostoja, koska sosiologian käsitteet ovat usein olleet konkreettisempia. Tämän muuttumiseksi toiminnan ja toimijuuden käsitteitä pitäisi voida ajatella uusilla tavoilla, jotta ne kuvaisivat paremmin ajankohtaisia sosiologisia ongelmia.

Pyyhtinen (2016, 22) antaa esimerkin toiminnan moniulotteisuudesta viitaten Italo Calvinnon novelliin *The Call of the Water*. Novellissa päähenkilö peseytyessään suihkussa tuntee olevansa kosketuksissa paitsi sivilisaation tuhansien vuosien, mutta myös planeettaa

muokanneiden geologisten aikakausien kanssa. Toiminta, suihkussa peseytyminen, on mahdollista vuosisatoja kertyneen vedenjakeluun liittyvän tietotaidon, vuosituhansia maapallolla kiertäneen veden ja nykyaikaisen infrastruktuurin ansiosta. Näennäisesti yksinkertainen toiminta on vaatinut tapahtuakseen aikoja, paikkoja, toimintoja ja sukupolvien aika tuotettuja keksintöjä.

Tallenteiden toimijuus näkyi aineistossani parhaiten siinä, miten ne aiheuttivat toimintaa ne omistavien henkilöiden elämässä. Tätä toimintaa ei tapahtuisi, ellei henkilö omistaisi sitä materiaa, joka saa hänet toimimaan. Kinnunen (2017, 19) on kuvaillut euroamerikkalaiseen kulutuskeskeiseen elämäntapaan kuuluvan jatkuvasti esineiden runsauden kanssa elämisen edellyttävän huoltamista, ulossulkemista ja järjestämistä. Sama ilmiö on näkyvissä myös tämän tutkielman aineistossa.

Kokoelma ja sen osat aiheuttavat ja muuttavat toimintaa ne omistavien henkilöiden elämässä. Tämä toiminta voi olla positiivis- ja negatiivissävytteistä tilanteen mukaan. Musiikkitalenteet negatiiviseksi koettua toimintaa, mm. tilanteessa, jossa tilanpuutteen tai esimerkiksi ulkomaille töihin muuttamisen myötä henkilö on pakotettu luopumaan osasta kokoelmaansa. Useampi vastaaja mainitsi, miten säilytystilan puute on ollut eräs syy luopua osasta kokoelmaa. Eräs vastaaja pohti mahdollista musiikkitalenteista luopumista seuraavasti:

”Tilanne on minulla sama kuin on vanhojen itselle hankittujen ja saatujen kirjojen kanssa, vaikka kotini ja mökin kirjahyllytila loppuu ja pöytienkin lokerot ovat täynnä, niin luopuminen niistä raastaa.”

”Levyt ovat hyllyssäni viemässä tilaa jatkuvasti kertyviltä ostokirjoiltani. Joudun niistä varmaan luopumaan ennemmin tai myöhemmin. Nykyasuntojen tilaratkaisutkin ovat ongelma. Ei ole takahuonetta tai vinttiä, jossa kuunnella.”

Mies, n. 70-vuotias

Luopumisen käsitettä käydään enemmän läpi seuraavassa luvussa, jossa käsitellään ajallisuuden aspekteja ja se on myös hyvä esimerkki aineiston erilaisten kategorioiden limittymisestä. Luopuminen on ihmisen elämänkaareen liittyvä ilmiö, joka koskettaa hänen koko elämäänsä, ei vain materiaa. Kuitenkin jo pelkkä materian olemassaolo, kun sitä

esimerkiksi on liikaa olosuhteisiin nähden, pakottaa henkilön toimimaan tietyllä tavalla ja vähentämään sitä. Toiminnan ei aineistossa katsottu aina johtuneen sinänsä tallenteista, sillä vastaaja ei välttämättä kokenut niitä olevan liikaa. Ongelma koettiin juontuvaksi siitä, että ympäristö ei enää vastannut tarpeita. Tilan vieminen tai ottaminen onkin selkeästi olemista ja jonkin aiheuttamista.

Kinnunen on väitöskirjassaan tuonut esille ajatuksen siitä, miten muutto pakottaa henkilön kohtaamaan esineensä, jotka muuten arjessa vain ovat, eikä niihin välttämättä kiinnitetä huomiota (Kinnunen 2017). Ympäristössä tapahtuva muutos ja esineet itsessään aiheuttavat sen, että ne on käytävä läpi ja henkilön on päätettävä uudelleen, säilyttääkö vai hävittääkö ne. Tämän tutkielman aineistossa näkyy sama ilmiön siinä mielessä, että juuri ympäristössä ja tilassa tapahtuva muutos on yksi tärkeä syy, joka on saanut keräilijät luopumaan kokoelmiansa osasta.

Toinen esineestä johtuva syy toimia niiden hävittämiseksi näkyi tilanteissa, joissa jokin formaatti menetti henkilön silmissä arvonsa. Tämä näkyi aineistossa erityisesti CD-levyjen kohdalla, vaikkakin mukana oli myös vastaajia, jotka kertoivat keräävänsä formaattia juuri sen matalan tämänhetkisen arvostuksen vuoksi. Aiemmin esitettyihin Ilmosen tavarain ja kulutuksen neljään perusaspektiin perustuen voi sanoa, että esineen symbolinen aspekti omistajan silmissä vähenee.

Myös esineessä itsessään tapahtuva muutos voi saada aikaan toimintaa. Varsinkin vinyylilevyt ja C-kasetit ovat alttiita kulumiselle ja ne vaativat oikeanlaista kohtelua ja säilytystä kestääkseen. Aineistossa mainittiin, miten tallenteista oli joskus luovuttu, kun ne eivät enää olleet kuuntelukelpoisia, esimerkiksi C-kasettien nauhat olivat kuluneet loppuun. Lisäksi musiikkia toistava laitteisto kuluu ja aineistossa esiintyi parikin tapausta, jossa henkilö ei ollut hankkinut vain musiikkitalenteita, vaan myös niitä toistavia laitteita varastoon siltä varalta, että käytössä oleva kappale joskus hajoaisi.

”C-kasetteja kuuntelin ja kuuntelen edelleen erityisesti autoilla. Olen hankkinut autokasettisoittimia varastoonkin, jotta kuuntelu on turvattua tulevaisuudessa.”

Mies, 52-vuotta

Sen lisäksi, että esine sai henkilön joskus toimimaan tietyllä tavalla, myös niiden puuttuminen aiheuttaa toimintaa. Havainto todistaa materiaalisessa sosiologiassa tehdyn huomionsiitä, ettei materiaan arjessa juurikaan kiinnitetä huomiota ennen kuin se on tiellä (Lehtonen 2008, 101). Tämän ”tiellä olemisen” voi käsittää myös muunlaiseksi tilanteeksi, kuin kirjaimelliseksi tiellä olemiseksi. Kinnunen puhuu muutosta asumisen katkoksenä, joka pakottaa henkilön kohtaamaan koko omaisuutensa (Kinnunen 2017, 44–45). Roger-Pol Droit:lle (2005) tavarasuhteen järkkymiselle riittää se, että hän yhtäkkiä todella tiedostaa kaikki ympärillään olevat esineet. Olennaista tällaisessa tilanteessa onkin, että tavara huomioidaan syystä tai toisesta ja tämä huomio suorastaan pakottaa henkilön toimimaan tai pohtimaan suhdettaan tavarahan.

Puuttumisesta aiheutuvan toiminnan ilmiö on myös sisäänrakennettu jo keräilyn käsitteeseen: ilmiössä on kyse niiden kokoelman osien etsimisestä ja hankkimisesta, joita henkilöllä ei vielä ole hallussaan. Jotkut vastaajat myös kertoivat, miten joistain kokoelman osista luopuminen oli myöhemmin jäänyt harmittamaan. Tämä ilmeni kahdessa C-kasetteja koskevissa kommentteissa, joissa toisen vastaajan puoliso oli muutossa hävittänyt kasetteja ja toisessa esimerkissä henkilö itse oli hankkiutunut niistä eroon.

”Olen säilyttänyt, paitsi kasetit, kun vaimo heitti ne menemään muutama vuosi sitten muutossa. Kun olivat vain kulkeneet muutoissa mukana, mutta kukaan ei kuunnellut. Hieman ärsyttää vieläkin. Niillä on joku arvo, ainakin omassa mielessä. Aika ja paikka jossa ne on hankkinut ja se käsin kosketeltu vuosi.”

Mies. ?? vuotta

Kasettien puuttuminen siis selvästi aiheuttaa tunteita edelleen, vaikka niistä olisikin luovuttu sinänsä aivan järkevistä syistä. Molempien tilanteiden taustalla voi olla ainakin osin formaattien muutoksesta aiheutunut muutos musiikinkuluttamisympäristössä. C-kasetti on tullut kenties uudempien formaattien tai vinyylilevyjen syrjäyttämäksi, mutta niiden tunne ja keräilyarvo on silti säilynyt.

Kokoelmat saivat vastaajia luonnollisesti toimimaan myös positiivisiksi koetuilla tavoilla. Sen lisäksi, että vastaajat tuntuivat kokevan itse keräilyn nautinnollisena asiana, koska sama myös sitä, miten he käsittelivät kokoelmansa osia. Seuraavassa alaluvussa käsitellään

enemmän esineeseen kohdistettua toimintaa, mutta on hyvä huomauttaa, että aineistossa kävi selkeästi ilmi, miten itse esine tuntui kuin houkuttelevan vastaajia koskemaan ja ihas-telemaan sitä. Henkilöt toimivat tietyllä tavalla, koska esine oli tietynlainen. Varsinkin vi-nyylilevy tuntui vaikuttavan moniin juuri kauniiksi koetulla esteettisyydellään ja olemalla ”koko paketti”.

” Toki itse musiikki on tärkeintä, mutta kannet, kotelot, kansitaide ja sisälehdet ja teksti ovat myös tärkeä osa kokonaisuutta.”

Mies, 51-vuotta

”Vastustamaton paketti johon mikään muu formaatti ei pääse lähellekään sillä mikäs sen mukavampaa kuin pyöritellä ja katsella isoja kuvia ja lukea vaikka sanoja samalla kun levyä kuuntelee.”

Mies, ?? vuotta

Näissä vastauksissa tulee myös ilmi se, miten musiikkitalenteet ovat yhteydessä henkilön muistoihin, mutta ne myös aktiivisesti luovat niitä. Nämä muistot voivat myös ohjata henkilön toimintaa tulevaisuudessa. Muistoja käsitellään enemmän ajallisuuteen keskittyvässä luvussa, mutta niiden syntyminen on yhteydessä myös itse esineeseen. Monet vastaajat muistivat esimerkiksi ensimmäisen lapsena tai nuorena saaneena tai itse hankkimansa albumin.

Sen lisäksi, että tallenteet saavat henkilön toimimaan tietyllä tavalla, antavat ne myös aktiivisesti informaatiota. Monessa vastauksessa puhuttiin juuri tallenteen kansiin liitetystä informaatiosta, joka voi koskea esittäjää, albumia tai sen tekemisen taustoja. Näitä lukeva henkilö on vastaanottava osapuoli tiedolle, jonka esine tarjoaa.

Joskus esineet ovat taustalla hyvinkin konkreettisessa toiminnassa. Aineistossa oli mukana muutama henkilö, jotka olivat itse työskennelleet musiikkitalenteiden myynnin parissa. Eräs heistä kertoi että, oli myynyt omistamiaan levyjä levykaupan perustamista varten:

”Olen säilyttänyt ison osan levyistäni, vaikka 90-luvulla jouduin myymään osan äänitteistäni. Syy myymiseen oli hyvä, sillä myynnillä rahoitin osuuteni levykaupasta jonka parin ystäväni kanssa perustimme.”

Mies, 55 vuotta

Henkilön vastauksesta ei voi päätellä, olisiko liikkeen perustaminen ollut täysin mahdollista ilman oman kokoelman uhraamista, mutta tallenteet kuitenkin mahdollistivat osaltaan tämän tapahtuman. Lisäksi vastaaja kuvailee *joutuneensa* toimimaan tietyllä tavalla, joten voi olettaa, ettei kyseessä ollut ainakaan kevyt päätös. Tässä tapauksessa tallenteet mahdollistivat oman yrityksen perustamisen. Tapahtuma ei olisi ollut mahdollinen ilman materiaalisia toimijoita.

5.2. Toiminta esinettä kohtaan

Aineistossa mukana olevat henkilöt kuvailivat usein esineeseen kohdistamaansa toimintaa. Toisaalta oli ja toisaalta ei ollut yllättävää, miten fyysistä tallenteiden kerääminen joillekin vastaajille oli. Tässä tapauksessa tutkijan on hyvä tiedostaa oman tutkijan positionsa lisäksi myös oma keräilijän positionsa.

Itsestään selvästi musiikin kuunteluun liittyy kuuloaistin käyttäminen, mutta selvästikään kuuloaistiin liittyvät kokemukset eivät olleet ainoa tapa nauttia tallenteista. Vastaajat kuvailivat usein muun muassa hypistelevänsä, katselevansa, ihastelevansa ja pyörittelevänsä tallenteita käsissään.

”Minulla oli myös vielä hetki sitten cd-levyjä, mutta hävitin, koska en kuunnellut niitä enää. Halusin säilyttää LP-levyt, koska ne ovat esteettisesti hienompia ja näyttävämpiä kuin CD-levyt. Pidän erityisesti 60–90-luvuilla tehtyjen levyjen levytaiteesta ja niitä on mukavempi katsoa LP-levyjen suurista kansista.”

Mies, 33-vuotta

Tallenteiden visuaalinen puoli korostui esimerkiksi kansilehtien ja levyn mukana tulleiden printtien selailussa ja katselemisessa, ja moni vastaaja mainitsi erikseen nauttivansa kansitaiteesta tavalla, joka antaa kannelle jo oman itseisarvonsa taideteoksena. Vaikka tallenne olisi käyttökelvoton, kansitaiteella on oma arvonsa, se on esteettinen sellaisenaan ja voi toimia vaikka koristeena. Eräs vastaaja sanoikin pitävänsä työhuoneensa seinällä hyllyssä kolmen levyn ”vaihtuvaa näyttelyä”, joka viestii esteettisestä arvostuksesta kansitaidetta kohtaan.

Kansitaiteen merkityksen syvemmästä analyysistä saisi aikaan oman tutkielmansa. Aineistossa sen arvostus nousi usein yhdeksi syyksi keräillä ja hankkia vinyylilevyjä. Historialliselta näkökannalta yhtyeiden ja artistien onkin kannattanut satsata kansitaiteeseen. Kun levyn ennakkokuuntelu ei aina ole ollut mahdollista, on levyn visuaalisesti vaikuttava kansikuva voinut ratkaista sen, hankkiiko empivä asiakas lopulta tallenteen vai ei. On muistettava, että varsinkin vinyylilevyjen koko (n. 31 cm x 31 cm) mahdollistaa hyvin näyttävän visuaalisen kansitaiteen.

Myös kosketusaisti tuntui olevan suuressa roolissa tallenteita käsitellessä. Monet kuvasivat ottavansa tallenteita käsiinsä ja hypistelevänsä niitä. Eräs vastaaja liitti levyn käsittelyyn jopa rituaalinomaisia piirteitä ja pohti fyysisen kappaleen käytön olevan jollain tavalla rajatumpaa, jopa juhlavaa.

”-fyysisten levyjen kuuntelemiseen liittyy jonkinlaista rituaalinomaisuutta, jota suoratoistopalveluista kuunneltu musiikki ei saavuta. Ehkä levynkannen avaaminen, levyn asettaminen soittimeen, kappaleiden kuunteleminen järjestyksessä skippailematta ja levyn poistaminen soittimesta tekee kuuntelukokemuksesta juhlallisemman ja rajatumman tavalla, joka vaatii keskittymään musiikkiin enemmän.”

Nainen, 25-vuotta

”Esineet ovat kaunista ja sisältävät materiaalia jota ei mistään muualta saa. kuten kuvia ja mahdollisia tarinoita sisävihoissa / liitteissä. Monia tärkeitä äänitteitä hypistellessä ja tutkiessa saa myös paljon muistoja mieleen.”

Mies, 37 vuotta

Kulutuskulttuurin piirissä tapahtuvaa keräilyä tutkinut Russel W. Belk on esittänyt, että keräily voi olla rituaalista ja että keräilijät voivat toimia ikään kuin pappeina, joilla on kyky muuttaa tavanomainen käyttöesine pyhäksi osana kokoelmaa. Kokoelmaan lisäämisen rituaali epäkaupallistaa, singularisoi ja sakralisoi nämä esineet. (Belk 1995, 94.) Kaikki keräilijät eivät suhtaudu kokoelmiinsa tai keräilyynsä samalla tavalla, mutta rituaalisuuden ajatus musiikkitalienteiden käsittelyssä ei tuntunut olevan kaukana tutkielman aineistosta. Vastauksissa näkyi usein, kuinka keräilijät huolehtivat tallenteistaan ja kohtelivat niitä

varoen. Toki varsinkin vinyylilevy on herkkä menemään naarmuille, joten käyttöä ajatellen on järkevää kohdella tallenteitaan hyvin.

Koskettamisen ja usein mainitun hypistelyn tärkeys on keräilylle yleistä. Kokoelmia käydään läpi, niitä voidaan järjestellä uusiksi tai niitä voidaan huoltaa esimerkiksi pölyjä pyyhkimällä. Periaatteessa myös näissä keräilyyn liittyvissä tapahtumissa voi hyvin olla myös rituaalimaisia piirteitä. Lehtonen (2008, 91) viittaa antropologi Jean Pierre Warnierin (1999) huomioihin tiivistäessään tottuneisuuden kautta tapahtuvan toiminnan olevan ”ihmisen ajattelemista sormillaan”. Tällä hän tarkoittaa toimintaa, joka on niin osa ihmisen olemista, ettei siihen kiinnitetä juurikaan huomiota. Tällaista voi olla esimerkiksi vilkun käyttäminen autolla ajaessa.

”Olen säilyttänyt (tallenteet). Kasetteihin ja levyihin liittyy muistoja, on aina hienoa käydä vanhoihin levyihin käsiksi ja katsoa niitä.”

Mies, 42-vuotta

Sormilla ajattelemisen ajatuksen voi kuitenkin tulkita myös toisin. Ihminen on kolmiulotteisena olento läsnä maailmassa koko kehollaan, mutta juuri käsien kautta tapahtuu suurin osa tästä toiminnasta. Käsillä ollaan yhteydessä muuhun materiaaliseen maailmaan, kuten esineisiin, sekä muihin ihmisiin. Aineistossa mainittiin, että esinettä kosketellessa voi esimerkiksi käsitellä siihen liittyviä, mieleen tulevia muistoja. Kädet siis toimivat tavallaan suorana ajattelun jatkeena, kun henkilöt toimivat kokoelmansa kanssa.

5.3. Keräilyyn ja kokoelmaan liittyvät näkökulmat

Koska aineistoni koostui pitkälti henkilöistä, jotka aktiivisesti keräsivät tai olivat keränneet musiikkia, tuli vastauksissa esiin paljon asioita, jotka voidaan liittää yleisesti kokoelmiin ja keräilyyn liittyvään esinesuhteeseen. Esinesuhde arkisiinkin esineisiin on keräilyssä poikkeuksellinen, mutta erityisyydessään se ei ole ainutlaatuinen. Erityisyys näkyy esimerkiksi silloin, jos jokin tavanomainen asia tai esine muodostuu esimerkiksi fetissiksi ja pyhäinjäännökseksi. Tällaisia suhtautumistapoja ei voi palauttaa esineen käyttöfunktioon ja sen kanssa tapahtuvaan arkipäiväiseen toimintaan.

Kaikki aineiston henkilöt eivät välttämättä identifioituneet keräilijöiksi, osa taas oli sitä tietoisesti. Käsitteen käyttäminen tai käyttämättä jättäminen ei kuitenkaan ole tutkielman

kannalta tärkeää, eikä kerro kaikkea yksittäisestä vastaajasta. Vaikka jollain vastaajalla olisi kertomansa mukaan ollut tuhansia tallenteita, ja he selvästi edelleen hankkivat uusia ja kävivät läpi entisiä, ei vastauksessa välttämättä käytetty juuri kokoelman tai keräilyn käsitettä kertaakaan. Kuitenkin toiminta selkeästi täyttää keräilyn piirteet ja vastauksissa saattoi näkyä hyvin intohimoinen suhde musiikkiin ja musiikkitalenteisiin, vaikkei käsitettä olisikaan suoraan käyttänyt.

Osa vastaajista mainitsi omaavansa kenties ”keräilijäluonteen”. Tämä viittaa siihen, että he pitivät keräämistä ylipäänsä kenties itselleen ominaisena piirteenä. Keräämisessä ei välttämättä tällöin ole pääasia omistaa jokin kohde, vaan myös muut toiminnan puolet koetaan nautinnollisiksi, esimerkiksi etsiminen, löytämisen tunne, sekä vähittäinen kokoelman kultivoiminen.

”Mielimusiikissani on paljon sellaista, jota ei Spotifysta löydy; sekin on hyvä syy pitäytyä fyysisissä tallenteissa, mutta toinen syy on se, että keräilijäluonteenä pidän levyjen etsimisestä ja löytämisestä sekä levykokoelman rakentamisesta.”

Mies, 55-vuotta

”Olen säilyttänyt (tallenteet). Joskus kyse oli kai siitä, etten luottanut digitaalisten tallenteiden säilyvyyteen tai saatavuuteen, tai ettei suoratoistopalveluissa ollut haluamaani musiikkia. Ei niissä yhäkään kaikkea ole, ja keräilijäluonteenä pidän fyysisen kokoelman ajatuksesta.”

Mies ??-vuotta.

Keräily ei myöskään aina ollut intensiteetiltään samanlaista, vaan siinä saattoi olla aktiivisempia ja suvantovaiheita. Myös tapa kerätä vaihteli. Joskus kyse on voinut olla määrittelemättömämmästä keräilystä hankkia vain mahdollisimman paljon mielimusiikkia, mutta hankinnat ovat rajautuneet myöhemmin harrastuksen edetessä.

”Aluksi keräily oli keskittynyt siihen että sai mahdollisimman paljon musiikkia haltuun eli esim. sinkkuja jotka oli LP-raitoja en ostanut. Sitten myöhemmin keräily lipsahti artistikohtaisesti siihen, että pitää ostaa joiltakin artisteilta kaikki.”

Mies, 57-vuotta

Muutokset keräilyssä saattoivat johtaa siihen, että kokoelmasta myytiin kerralla pois suuriakin osia, mikäli esimerkiksi jokin genre ei enää kiinnostanutkaan samoin kuin ennen. Osa myös kuvaili, että nuorempana heidän musiikkimakunsa muuttui useammin, mutta toisilla jotkin genret olivat olleet mukana koko heidän elämänsä. Keräily ja kokoelma ovatkin muutoksessa olevaa toimintaa, joka elää keräilijän tarpeen mukaan. Syyt kerätä jotain tiettyä kohdetta voivat muuttua aikojen ja olosuhteiden muuttuessa.

”Aiempina vuosina kun olin nuorempi, musiikkitavara vaihtui hyllyssä melko tiuhaankin. Sittemmin olen alkanut lähinnä keräämään enkä ole juurikaan myynyt tai vaihtanut niitä pois.”

Mies, ??-vuotta

”Silloin rockabilly aikana keräsin vinyylilevyjä n. 700 kpl jotka sitten mielenkiinnon loputtua myin kerralla 80 luvun alussa Helsingin levykauppaan.”

Mies, 52-vuotta

Keräilyn voi katsoa periaatteessa loppuvan siihen, kun rajattu kokoelma on valmis. Kaikki keräilijät eivät kuitenkaan haaveile tästä, sillä se pakottaisi määrittelemään keräilyn kohteen uudelleen tai hankkimaan kokonaan uuden kohteen, jotta harrastusta voisi jatkaa. Aineistossani mainittiin joskus täydellisen kokoelman mahdollisuus eteenpäin ajavana motiivina, mutta ei vaikuttanut siltä, että tämä ”maaliin pääseminen” olisi välttämättä harrastuksen tärkeä päämäärä, vaan enemmänkin ”lisäkipinä” joksi eräs vastaaja sitä kuvasi.

6. AJALLISUUS JA MUISTOISUUS

Aineistossa oli hyvin voimakkaasti läsnä kokemus ajasta, sekä sen kulumisesta ja siihen liittyvistä muistoista. Ajallisuuden teema kantoi lähes läpi koko aineiston. Tämä voi johtua vastaajien keski-ikästä, joka oli lähes viisikymmentä vuotta. Monella oli ikää jo sen verran, että omia nuoruusvuosiaan pystyi refleктоimaan jonkinlaisen matkan päästä. Vastaajien joukossa oli myös nuoria ja nuoria aikuisia, ja myös osa heistä liitti musiikkitalienteisiinsa muistoja, jotka liittyivät joko omiin teini vuosiin tai läheisiin. Myös tunnearvo oli voimakkaasti läsnä muistoissa ja liittyi selkeästi musiikkiin, jonka henkilö liitti henkilöhistoriaansa.

Ajallisuus on jaoteltu kahteen kategoriaan:

1. Mennyt aika
2. Nykyhetki ja tulevaisuus

6.1. Mennyt aika

Mennyt aika näkyi aineistossa pääasiassa muistojen suurena määränä. Vastaajat vastasivat annettuihin kysymyksiin ja vastauksissa näkyi paljon muistelua musiikkitalienteisiin ja koelmiin liittyen. Kaikki eivät välttämättä muistelleet itse tallenteiden hankintaa, vaan ylipäänsä peilasivat menneisyyttään omistamiensa musiikkitalenteiden kautta.

Tämä on ymmärrettävää siinäkin mielessä, että vastaajien keski-ikä oli n. 47 vuotta. Suuri osa oli siis keski-ikäisiä ja elettyä elämää pystyi tarkastelemaan myös taaksepäin. Muistot olivatkin aineistossa välillä huolella kirjoitettuja, pitkiä ja kertomuksenomaisia jaksoja, joissa kerrottiin henkilökohtaisesta suhteesta musiikkiin ja esimerkiksi musiikinkeräilyharrastuksen aloittamisesta. Päivämääriä, kuten sen milloin harrastus oli kenties aloitettu tai ensimmäinen oma tallenne saatu, saatettiin muistaa hyvinkin tarkkaan, joskus vuoden, kuukauden tai jopa päivän tarkkuudella.

”Ekan oman levysoittimieni sain kesäkuussa 1980 ja ekat levyt 4.7.1980 postinmyynnistä Epe’siltä.”

Mies, 57-vuotta

”Olen 52-vuotias musiikin suurkuluttaja, ja kaikki lähti minulla vuonna 1973 kun vanhempi veljeni aikoi ostaa minulle lahjan, Tiku ja Taku kasetin, minä-poika laitoin ranttaliks ja sanoin eiku mä haluun Nazareth: Razamanaz kasetin.”

Mies 52-vuotias

”Ostin ensimmäisen LP:ni -70 luvun puolivälissä teini-ikäisenä (15 v). Tilasin sen Fennica Levykeskuksesta Helsingistä. Muistan hyvin kun se saapui. Oli kesä, olin maalaamassa meidän ulkorakennuksen peltikattoa, kun posti-poika kävi. Sisko kävi laatikolla ja huikkasi, että minulle oli tullut postilähetys. Lähdin oitis pyöräilemään kirkonkylään postikonttoriin pakettia hakemaan ja kun pääsin kotiin, laitoin levyn heti isoveljeni stereoihin soimaan.”

Mies, 60-vuotta

Oli kiinnostavaa, että keski-ikäisten tai lähelle keski-ikäisten lisäksi myös aineiston suhteellisen nuoret aikuiset liittivät tallenteisiin muistojaan. Ilmeisesti tämä muistojen ja musiikin yhteen liittämisen prosessi alkaa siis jo nuorena. Eräs vastaaja oli säilyttänyt omien lapsuus- ja teinivuosiansa tallenteet, sekä isältään perimänsä LP- ja single levyt. Tallenteilla on tunnearvoa, koska niihin liittyy muistoja omasta lapsuudesta, mutta perityllä musiikilla on kenties vielä omanlaisensa tunnearvo, joka liittyy edesmenneeseen läheiseen.

”Olen säilyttänyt lapsuus- ja teinivuosieni CD-levyt (ja muutamat ajan hammaasta kestäneet C-kasetit). Lisäksi perin isäni vanhan vinyylilevy- ja singlekokoelman, joten niitäkin löytyy! Fyysisiin musiikkitalienteisiin liittyy paljon muistoja (esim. ostohetki, elämäntilanne, yms.), jonka vuoksi olen halunnut säilyttää ne. Niitä on mukava selailla aina silloin tällöin, ja muistella millainen maailma oli silloin kun tietyt levyt ja biisit olivat itselle tärkeimpiä.”

Nainen, 25-vuotta

Lapsuuden ja omien teinivuosien musiikkitalienteet voitiin myös kokea tärkeiksi, mikäli niillä on menneisyydessä ollut tärkeä merkitys henkilölle. Se ei välttämättä ollut ainoa syy säilyttää levyjä, mutta muistot tuntuivat olevan yksi tekijä taustalla nuoremmillekin vastaajille.

Olen kuitenkin halunnut säilyttää levyt, koska niiden musiikki on ollut itselle hyvin tärkeää ja näen, että CD:t on kokonaisuuksia, jotka muusikot ovat luoneet kuuntelu kokonaisuuksiksi, joissa parhaimmillaan biisijärjestys on tarkkaan harkittu.”

Nainen, 32 vuotta

Monet vastaajista kyllä kuuntelivat omistamiaan tallenteita edelleen, mutta monet varsinkin nuoremmista käyttivät siihen pääsääntöisesti suoratoistopalveluita. Tunnearvo ja muistot olivat kuitenkin läsnä lähes kaikilla. Musiikki tuntuukin assosioituvan hyvin voimakkaasti osaksi henkilöhistorian kokemusta.

Musiikin kuunteleminen fyysisten äänitteiden kautta on mielestäni ”oikea tapa” kuunnella musiikkia ja suhde fyysiseen, musiikkia sisältävään äänitteeseen on jopa henkilökohtainen, sisältäen muistoja äänitteen hankkimisesta ja siitä ajasta / paikasta josta levy tai muu äänite on hankittu.”

Mies, 51-vuotta

”Olen säilyttänyt kaikki ostamani tai itse tallentamani musiikkitalenteet. Ne ovat tärkeä osa minua ja historiaani. Esineen nähdessäni voin palauttaa mieleeni ajankohdan ja tunteet joita silloin tunsin.”

Mies, 51 vuotta

Musiikkitalenteet olivat voimakkaasti sidoksissa vastaajan henkilöhistoriaan ja sen herättämiin tunteisiin. Tallenteet oli säilytetty osin käyttöfunktion vuoksi (esimerkiksi äänen toiston paremmuudella perustellen), mutta lähes kaikilla vastaajilla motiivina oli myös muistoihin liittyvä emotionaalinen kiintymys. Musiikkia käytettiin peilaamaan omaa menneisyyttä, kenties myös nykyisyyteen. Muistojen voimaa toimintaa luovana tekijänä ei pidäkään aliarvioida.

Menneisyyden minästä tulee tavallaan aktiivinen toimija muistojen kautta, kun muistot vaikuttavat taustalla siihen, miten henkilöt toimivat nykyhetkessä. Muistot siis muokkaavat nykyistä hetkeä ja tulevaisuutta. Kaj Ilmonen on kirjoittanut musiikin ja tavarain ”omimista”, omaksi tekemisestä artikkelissaan *Tunteet ja rockin ”omiminen”, eli kuinka käy*

kuusikymmenlukulaisilta rock 'n' roll. Hän muistuttaa, että tavaran yksilöllistäminen omaksi hyödykkeeksi, omiminen, on monivaiheinen prosessi, jonka edetessä tavara muuttuu yhä enemmän henkilökohtaiseksi ja tunnepitoiseksi. Anonyymista tavarasta tulee emotionaalisesti tavara juuri itselle (Ilmonen 2003, 195–196.) Juuri tämä esineen ”omaksi” vähittäminen muuttuminen selittää kiintymystä siihen.

Artikkelissaan Ilmonen on tarkastellut juuri rock musiikkia, mutta genrellä ei tässä asiassa liene väliä, vaan samanlainen tapahtuma voi tapahtua kaiken yksilölle merkityksellisen musiikin kohdalla. Musiikki on oma erityinen ilmiönsä, kuten myös muistoesineet, joiden säilyttäminen osoittaa muistojen vahvan tunnelatauksen, ja sen miten ne usein liittyvät esiin. Ne auttavat haltijaansa pohtimaan elämäänsä ja kertomaan elämäntarinansa helpommin, kuin vain päässä olevien hauraiden muistikuvien varassa. (Ilmonen 2003, 209.) Muistoesineet, jollaisiksi joitain musiikkitalenteita voi sanoa, ovat ”silminnähtävä” todiste muistojen olemassaolosta.

6.2. Nykyhetki ja tulevaisuus

Nykyhetki näkyi aineistossa pitkälti yksimielisenä tyytyväisyytenä vallitsevaan tilanteeseen kokoelman suhteen. Moni sanoi, ettei ollut esimerkiksi ajatellut luopuvansa tallenteistaan, koska sille ei ollut erityistä syytä. Joillekin tallenteiden määrä taas oli ajankohtainen ongelma, mikäli kokoelma oli suuri ja tila sen säilyttämiseen oli kortilla. Aineistossa kuukaan ei juuri vastaushetkellä ollut luopumassa tallenteistaan muista syistä, esimerkiksi akuutin rahatilanteen tai ulkomaille muuttamisen vuoksi, mutta menneisyydessä nämäkin olivat syitä, joiden vuoksi tallenteista oli välillä luovuttu.

Suuri osa vastaajista kuunteli tallenteitaan ainakin väliajoin, vaikka heillä olisikin ollut käytössään jokin suoratoistopalvelu. Tallenteiden kuunteleminen ei siis ollut menneisyyteen jäänyt käytäntö vaan oli osa nykyistä musiikinkuuntelutapaa.

”Olen (säilyttänyt musiikkitalenteet). Tai en ole säilyttänyt vaan levyt ovat olleet koko ajan aktiivikäytössä. No ehkä C-kasetit on osaksi kyllä laatikoitu ja varastoitu mutta LP:t ja singlet on koko ajan olleet käytössä. Hävittäminen ei ole koskaan ollut kysymyksenä esillä. Nykyään toki kuuntelen enemmän suoratoistopalveluna.”

Mies, 57-vuotta

Eräs historian opetustyössä työskentelevä vastaaja kertoi käyttävänsä musiikkiharrastukseensa liittyviä rock aiheisia paitoja välillä jopa aasinsiltoina oppilaidensa kanssa. Musiikin, arkikokemuksen ja historian limittyneisyys näkyy hienosti esimerkissä, jossa kenties omakohtaisia muistoja ja itse koetun menneen aikakauden ilmiöitä käytetään yhdessä tuomaan menneisyys lähemmäs nykyhetken oppilaita.

”Useimmiten työpäivinä historian opettajana käytän ns. kiertuepaitaa tai vastaavaa. Ne toimivat ajoittain myös aasinsiltoina ja keskustelunavauksina oppilaiden kanssa.”

Mies, 52-vuotias

Tulevaisuus näkyi aineistossa enimmäkseen pohdintana siitä, mitä musiikkikokoelmalle tapahtuisi vastaajan vanhetessa. Pohdinta perustuu varmasti pitkälti siihen, että vastauskussani kysyin, miksi henkilö oli säilyttänyt tallenteensa ja voisiko hän kuvitella luopuvansa niistä ja mikäli hän oli luopunut, mistä syistä se oli tapahtunut. Mikäli syytä tai tarvetta kokoelmasta tai sen osista luopumiselle ei ollut, asiaa ei välttämättä ollut mietitty sen enempää. Tämän yleisen kokemuksen tiivistä eräs vastaaja seuraavasti:

”Olen säilyttänyt kaikki vinyylilevyt, CD-levyt, C-kasetit. Olen säilyttänyt ne, koska minulla ei ole ollut mitään syytä hävittää niitä, tilaa on toistaiseksi riittänyt, eikä ole ollut mitään erityistä syytä luopua niistä.”

Nainen, 52-vuotta.

Pohdittaessa syitä sille, milloin kokoelmasta tai sen osista voisi luopua, ovat annetut skenaarit luonteeltaan enemmänkin pakottavia, eivät niinkään vastaajan omaan valintaan ja haluun perustuvia, esimerkiksi muutto pienempään asuntoon, tai terveysongelmien hoidon rahoittaminen.

”Jossakin vaiheessa jonkinasteinen fyysisistä tallenteista luopuminen on varmaankin edessä, esim, jos joskus vanhoilla päivilläni joudun hoitokotiin, mutta toistaiseksi pidän sitä. ns sen ajan murheena”

Mies, 55 vuotta.

”Jos alkaisin luopumaan tallenteista, syyn tai syiden pitäisi olla vähintäänkin pakottavia. Esimerkkinä oma tai perheenjäsenen terveydentila, jota pitäisi mahdollisesti rahoittaa leikkaushoidolla tai jokin vastaaventyypinen tilanne”

Mies, ?? vuotta

Usein myös sanottiin, että luopumista voisi ajatella ja luopuminen olisi mahdollista, jos sille olisi ”jokin hyvä syy”, mutta tällaisia syytä tai syitä ei välttämättä tarkenneta. Toisaalta erityisten syiden puuttuminen säilyttää jokin tallenne oli saanut joitain vastaajia luopumaan niistä. Niitä tallenteita, joihin ei ollut muodostunut erityistä tunnesidettä, ei välttämättä ollut säilytetty. Yhdellä henkilöllä ei tietenkään tarvitse olla vain yhtä syytä säilyttää tai hankkiutua eroon tallenteistaan.

En ole säilyttänyt lainkaan vanhoja musiikkitalienteitani, sillä en ole koskaan muodostanut vahvaa ja syvää sidettä levyyn tai kasettiin. Musiikilla on totta kai elämässäni suuri merkitys, mutta en ole koskaan kiintynyt esineeseen, enemmänkin musiikki merkitsee. Kaikki musiikkitalienteeni olen antanut eteenpäin myymällä kirpputoreilla tai viemällä divareihin. Luopumisen pääasiallinen syy oli muuttaminen ja soittimen puute.”

Nainen, ??- vuotta.

Luopuminen erilaisista asioista on luonnollinen osa kaikkien ihmisten elämää. Monelle vastaajalle luopuminen ei kuitenkaan ollut aktiivista tekemistä juuri sillä hetkellä, vaan, kuten aiemmassa lainauksessa vastaaja tiivistä asian olevan, ”ns. sen ajan murhe”. Muutoksen tuleva mahdollisuus tai tiedostaminen ei välttämättä tarkoita siihen aktiivisesti varautumista.

Materiaalisessa sosiologiassa luopumista ei ilmeisesti ole tarkasteltu kovin paljon, mutta esimerkiksi Veera Kinnusen (2017, 86–99.) muuttoa ja muuton esinesuhdetta käsittelevässä väitöskirjassa aineiston henkilöt pohtivat myös omaisuudestaan luopumista muuton, tai muuten muuttuneen elämäntilanteen yhteydessä. Kinnusen myös huomioi, että monet hänen aineistonsa henkilöt toivoivat itselle arvokkaista esineistä luovuttaessa, että ne menisivät ”hyvään kotiin” ja olisivat uudessa kodissaan tarpeellisia ja arvostettuja.

Luopuminen voi kuitenkin olla myös positiivinen kokemus, mikäli se on suunniteltua ja jopa toivottua. Monet vastaajista kävivät kokoelmaansa aktiivisesti läpi ja myivät pois mielestään huonokuntoisia, tai sellaisia tallenteita, joita he eivät enää kuunnelleet tai joilla ei ollut heille enää arvoa.

”Kokoelmanhoidollisia poistoja” olen tehnyt ja teen jatkossakin: tallenteet, joita en kuuntele, tai joita en halua muistaa joskus kuunnelleeni – jotka eivät ’kuulu’ kokoelmaan -saavat mennä kiertoon.”

Mies, ??-vuotta

Materiaalin omistamiseen on sisäänrakennettu tietoisuus siitä, että jonain päivänä siitä joutuu luopumaan. Lopullisen kokoelmasta luopumisen ajateltiin usein olevan perikunnan vastuulla ja päätettävissä. Jotkut vastaajat pohtivat, etteivät heidän jälkeläisensä olisi välttämättä asiasta kovin innostuneita, ja pari kertoi suoraan, ettei kokoelma kiinnosta heidän lapsiaan, ainakaan sillä hetkellä. Toisaalta eräs vastaaja pohti musiikkikokoelmansa kohtaloa, ja sanoi testamenttaavansa sen ainoastaan pojilleen ja yksi aineistoni vastaaja oli perinyt isänsä musiikkitalenteet. On siis mahdollista, että musiikkitalenteet kulkevat myös sukupolvelta toiselle. Eräs vastaaja taas pohti musiikkikokoelmansa kohtaloa sen kautta, ettei hänellä ollut jälkeläisiä, eikä hän halunnut jättää vaivalloiseksi kokemaansa kokoelman hävittämistä jollekin toiselle tehtäväksi.

”Olen sitä harkinnut myös nykyään (tallenteiden luopumista), sillä jotenkin kokoelma pitäisi hävittää ennen kuin eloni täällä loppuu. Minulla ei ole jälkeläisiä enkä tahtoisi jättää levykokoelmaani jonkun toisen hävitettäväksi. Siitä on nimittäin melkoisesti vaivaa.”

Mies, 55-vuotta

Vaikutti siltä, että sinänsä perillisten olemassaolo ei vaikuttanut vastaajan kokemukseen siitä, säästyisikö hänen kokoelmansa kokonaisuutena myös hänen itsensä ollessa poissa. Se oli mahdollista, mutta kysymys kokoelman kohtalosta tuntui tiivistyvän enemmänkin siinä, oliko perillisillä *kiinnostusta* kokoelmaa kohtaan, vai aikoivatko nämä kenties hankkiutua siitä eroon. Perillisille kokoelmasta luopuminen olisi kenties helpompaa, koska sillä ei välttämättä ole heille samanlaista arvoa, kuin alkuperäiselle keräilijälle. Mikään ei kuitenkaan sulje pois sitä mahdollisuutta, että kokoelman perijä säilyttäisi siitä itselleen

merkittävimmät osat, joiden säilyttäminen olisi myös tilallisesti mahdollista, ja hankkiutuisi eroon vähemmän merkityksellisistä.

Vastaajien sävy heidän pohtiessaan perillistensä mahdollista kokoelmasta eroon hankkiutumisesta ei myöskään ollut tuomitseva, vaan lähinnä ymmärtävä. Kokoelmissa on oma huolehtimisensa, kuten materiassa yleensä, ja se voi viedä arvokasta neliötilaa, jolle olisi muutakin käyttöä. Luultavasti vastaajat myös ymmärtävät sen, miten kokoelman merkitys on suurin juuri keräilijälle itselleen.

”Olen leikitellyt ajatuksella myydä pois vinyylit, kun niiden rahallinen arvo on taas noussut ja omat perilliset eivät ole osoittaneet erityistä kiinnostusta niihin. Rahalle ei nyt ole kuitenkaan suurta tarvetta, joten on jäänyt ajatuksen tasolle.”

Mies, 63-vuotta

”Cd-levyistä voisin ajatella luopuvani, mutta Lp-levyihin olen panostanut vuosien varrella niin paljon, että luopuminen on hyvin epätodennäköistä. Ehkäpä jälkikasvu hoitaa hävittämisen.”

Mies, 43-vuotta

Ihmiset voivatkin peilata menneisyyttään, nykyisyyttään ja myös tulevaisuuttaan esineiden kautta. Pirjo Korkiakangas on kirjoittanut esineiden nostalgisoitumisesta ja toteaa, miten esineiden muistelussa esine liittyy aikaan, kontekstiin ja perspektiiviin ja ne muokkaavat taas muistelua (Korkiakangas 2001, 76). Tämä muistelua muokkaava kyky tekee muistoista aktiivisia toimijoita, jotka saavat henkilön tulkitsemaan nykyisyyttään ja vaikuttavat henkilön toimintaan taas tulevaisuudessa. Petri Laukka (2013, 183–205) on kirjoittanut väitöskirjassaan Hurriganes-yhtyeen nostalgiailmioöstä ja sivunnut myös mahdollista nostalgian kokemusta, joka syntyy muuten kuin itse kokemalla. Tällainen simuloitu nostalgia edustaa kaipausta kohteeseen, joka ei sijaitse kaipaajan henkilöhistoriassa, sillä hän ei ole kokenut tätä omakätisesti (Laukka 2013, 191).

Kenties tämä ilmiö voi osin selittää nuorten innostusta heitä itseään vanhempia formaatteja kohtaan. Ei vaikuta kovin kaukaa haetulta, että mikäli oma suosikkimusiikki vielä osuu vuosikymmenelle, jota ei itse ole kokenut, se voi saada koko menneen aikakauden

vaikuttamaan houkuttelevammalta, kuin nykyhetki on. Itse koettuja vuosikymmeniä voi katsoa niiden hyvien ja huonojen hetkien kautta, mutta menneisyydessä, jota ei itse ole elänyt, ei voi nähdä sen vikapuolia samalla tavalla, kuin sen omakätisesti eläneet ovat nähneet.

7. VAIVANNÄKÖ

Muistojen kanssa limittyi usein se, miten hankittujen musiikkitalienteiden löytämisen eteen oli tehty työtä ja niiden hankkimiseen oli käytetty vaivalla hankittuja varoja. Tämä korostui varsinkin lapsuuden ja nuoruuden muisteluissa. Aikaisempina vuosikymmeninä musiikin hankkiminen, tai saaminen, ei ole ollut itsestäänselvyys, vaan sen eteen on pitänyt tehdä enemmän, kuin suoratoistopalveluiden aikana.

Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että musiikin keräily olisi itsesään koettu vaivalloiseksi, päinvastoin. Keräilyyn kuuluu olennaisesti etsimisen hauskuus, mutta koska musiikkia on ollut haastavaa hankkia varsinkin syrjäisemmillä paikkakunnilla asuttaessa, on etsimiseen voinut hyvinkin limittyä turhautuneisuutta ja valinnanvaran pienuutta. Vaivannäön pystyi jakamaan kahteen kategoriaan:

1. Rahallinen panostus
2. Muunlainen kokoelmaan panostus (esim. musiikin hankkimiseen käytetty aika ja etsiminen)

Jaottelu perustuu siihen, että rahallinen satsaaminen kokoelman keräämiseen on helppo erottaa omaksi toiminnakseen. Keräilyyn tai hankintoihin käytetty aika ja niiden eteen nähty vaiva ovat vaikeammin osoitettavissa, mutta silti ne ovat olemassa. Käytettyä aikaa tai muita vaivannäön resursseja ei voi kategorisoida toisistaan erilleen. Mitä enemmän vai-
vaa on valmis näkemään, sitä enemmän yleensä käyttää siihen myös aikaa. Varallisuuden kartuttaminen musiikkihankintoja varten taas on selkeästi oma kategoriansa.

7.1. Rahallinen panostus

Rahallinen satsaus voi keräilyä harrastettaessa olla joskus huomattavaa. Ennen suoratoistopalveluita jokainen tallenne oli hankittava erikseen. Musiikinkeräilyssä esimerkiksi hyväkuntoiset, harvinaiset tai vanhat vinyylilevyt maksavat helposti useita kymmeniä euroja. Aineiston vastaajat kertoivat usein muistoja lapsuudestaan ja nuoruudestaan, ja siitä, miten musiikkihankintoihin ei välttämättä aina ollut niin paljon varaa, kuin olisi halunnut. Lapsilla ja nuorilla ei usein ole vakituisia tulonlähteitä, joten on luonnollista, että rahaa omaan kuluttamiseen on vähemmän, kuin työssäkäyvillä aikuisilla. Joidenkin lapsuudenkodin sosioekonominen asema on myös vaikuttanut ainakin jossain vaiheessa mahdollisuuksiin hankkia musiikkia.

”Levyjä ei ollut varaa ostella lapsena eikä oikeastaan kovin varhain nuorenaakaan, sillä asunovelkaisella perheelläni ei ollut antaa lapsille juuri muuta kuin välttämättömin. Kasetteja muistan saaneeni sukulaisiltani ja vanhemmiltani lahjaksi kun pyysin.”

Mies 55-vuotta

- ”Sitten lopulta kun perheemme raha-asiat paranivat ja vanhempani ostivat stereot ja muutamia levyjä ja kasetteja. Niitä sitten kuunneltiin kymmeniä kertoja ja vaikka ne eivät olleetkaan aivan mieleeni niin loppujen lopuksi aloin pitämään niistä kaikista (esim. Harry Brandelius ja Johnny Cash).”

Mies, 60-vuotta.

Eri vuosikymmenien vertaileminen sen perusteella, oliko musiikki ennen halvempaa vai kalliimpaa vaatisi vertailua eri formaattien hintojen, valuuttojen ja niiden kurssien välillä eri aikoina. Kaikilla perheillä ei nykyäänkään välttämättä ole varaa maksaa suoratoistopalvelusta kuukausittain, mutta suhteellisesti musiikki on tällä hetkellä hintamäärä suhteeltaan halvempaa kuin aikaisemmin. Suoratoistossa samasta musiikista joutuu kyllä tavallaan maksamaan useita kertoja, kun tallenteesta maksetaan vain kerran, mutta kuukauden suoratoistopalvelumaksulla saa käyttöönsä miljoonia kappaleita. Suoratoistopalvelut ovatkin kuluttajalle edullinen vaihtoehto, usein hintaan, jolla ei tällä hetkellä saa ostettua edes yhtä uutta vinyylilevyä.

Aineistossani formaateista C-kasetin eduksi mainittiin usein, että siihen pystyi nauhoittamaan omaa mielimusiikkiaan myös radiosta, ja tätä päälle nauhoitusta pystyi tekemään niin monta kertaa, kun magneettinauha pysyi kunnossa. Kuluttajan kannalta formaatti on käytännöllinen, sillä kaikkea musiikkia ei välttämättä tarvinnut ostaa uutena, mikäli radion tarjonnasta löytyi jotain mielekästä ja esitysten seuraaminen kasetti valmiina oli mahdollista. Ja mikäli jokin nauhoitus jäi pois omasta kuuntelusta, kasettia pystyi uusiokäyttämään. C-kasetti oli myös pienituloisemmille kuluttajille, kuten nuorille siinäkin mielessä hyvä formaatti, että se oli vinyylilevyä halvempi. Levysoittimet olivat Suomessa olleet verrattain harvinaisia, mutta vuonna 1968 markkinoille tullutta ja levysoitinta halvempaa ja helppokäyttöisempää kasettinauhuria myytiin paljon. Äänitemyyntin nopea kasvu 1970-luvulla olikin pitkälti tämän uuden keksinnön ansiota. (Gronow & Saunio 1990, 467–469.)

Yksi asia, joka sai henkilöt pitämään kiinni tallenteistaan, vaikutti olevan se, että kun levyt ja kasetit oli aikanaan hankittu vähillä tienesteillä, niitä arvostettiin myöhemminkin, eikä niistä tehnyt mieli luopua ”huonoon hintaan”. Muistettiin, ettei niiden saaminen ollut ollut itsestäänselvyys. Joskus, kun vastaajan tai tämän vanhempien, taloudellinen tilanne parani, hankittiin innolla niitä levyjä ja kasetteja, joihin ei aikaisemmin ollut mahdollisuutta.

”En missään tapauksessa halua luopua niistä, koska ne on aikoinaan vähillä tienesteillä hankittu ja siitä juuri tulee oma nuoruus mieleen.”

Mies, 58-vuotta

”Varsinkin alkuvuosina tein vähintään kerran viikossa kierroksen kaikissa levydivareissa; välillä piti käydä viemässä ostokset kämpille ja sitten taas jatkamaan kierrosta. Noina alkuvuosina metsästin erityisesti kaikkia niitä levyjä, joita olin 70-luvulla kuullut kavereilta.”

Mies, 48-vuotta

Myös opintotukien muistellaan nuorena menneen joskus paljoltikin juuri musiikin hankkimiseen. Musiikin valtava merkitys elämäntilanteessa näkyi myös siinä, miten sen hankkiminen on mennyt tilannekohtaisesti joskus myös perustarpeeksi luokiteltujen hankintojen edelle. Eräs vastaaja tiivisti tämän siten, että vaikkei rahaa ollut paljoa, jostain sitä kuitenkin musiikkiin aina löytyi.

”Ainoa tapa kuulla musa oli ostaa se Ja ostettiinkin. Rahaa ei koskaan ollut mutta jostain aina levyihin löytyi. Ja kavereiden kanssa tehtiin ristiäänityksiä c-kaseteille eli piti vain saada kuunneltua mahdollisimman paljon musaa.”

Mies, 57-vuotta

Kävi myös ilmi, että monet ostivat edelleen fyysisissä tallenteita, vaikka se vaatisikin hie-
man vaivannäköä tai rahaa, koska halusivat tukea musiikintekijöitä rahallisesti. Suurempi osa tallennemyynnin tuotosta menee artistille, kuin suoratoistopalvelua käytettäessä. Tämä oli motiivi varsinkin pienempiä artisteja kuunteleville, jotka totesivat, ettei tällaista musiikkia ole, ellei sitä tueta.

”Kuunteleen aika marginaali musiikkia ja jos sitä ei osta, ei sitä kohta myös tehdä. Ja kun tulonjako näillä suoratoistopalveluilla vielä suosii näitä isoja nimiä, olisi suuri vääryys jättää levyt ostamatta.”

Mies, ??-vuotta

”Samaan aikaan syyllisyys palveluiden käyttämisestä kalvaa, kun tiedän miten pieni osa tienesteistä päätyy artistien itsensä käsiin. Siksi kuuntelenkin usein levyjä pääosin arjessa spotifysta, mutta jos huomaan saman levyn päätyvän jatkuvasti kuunteluuni sitä kautta, hankin siitä itselleni myös fyysisen kopion mieluiten suoraan levy-yhtiöltä.”

Nainen, 25-vuotta

Eräs vastaaja sanoi myös joskus hankkivansa fyysisen musiikkitaltenteen suoraan levy-yhtiöltä ostamalla, jotta tuotto menisi mahdollisimman suoraan musiikin tekemisessä ja julkaisussa mukana olleille taholle. Tällaiset huomiot tuovat näkyväksi sen, miten musiikin kuluttaminen ja rahallinen tukeminen on sidoksissa uuden musiikin tuottamiseen ja julkaisuun. Esimerkiksi Spotifyn ja sen artisteille jakamien rojaltien ongelmaksi mainittiin, että sivusto suosii kuuntelukerroiltaan suurimpia artisteja.

7.2. Muunlainen kokoelmaan panostus

Rahallisen panostuksen lisäksi musiikkitaltenteiden eteen oli aikaisempina vuosikymmeninä nähtävä muutakin vaivaa ja aikaa. Musiikkia oli erikseen etsittävä ja hankittava, jos sitä halusi kuunnella. Myös radion musiikkitarjonta oli suppeampaa kuin nykyään. Rajoitukset ovat koskeneet kaikkia, mutta toisaalta ne ovat koskeneet enemmän suurien asutuskeskusten ulkopuolella eläviä, joille postimyynti on ollut tärkeä reitti hankkia musiikkia.

”70-luvulla radio oli pelkkää iskelmää mikä ei pikkupojan korvaan oikein tuntunut miltään. Ainoa vaihtoehto oli vahtia radiota ja nauhoittaa sieltä ensin kelanauhurille ja sitten kasetille mieluisat kappaleet. Radion tarjonta oli silloin noin 1–2 tuntia viikossa.”

Mies, 57-vuotta

”Paikkakunnalla jossa asuin ei alkuun ollut kunnollista musiikkikauppaa, joten levyjä piti tilata - etupäässä Tampereen Epekseltä – tai sitten aina kun pääsi käymään jossain isommassa paikassa, niin sitten sieltä Anttilasta tai musiikkiliikkeistä oli yleensä aina muutama levy tuliaisina (muistan vieläkin monta levyä, mistä ja koska olen ne ostanut).”

Mies, 60-vuotta

Vaikka vaivaa hankintojen eteen oli täytynyt tehdä, siihen muisteltiin liittyvän kaivattuja-kin asioita. Esimerkiksi tämän toiminnan mahdollistamia sosiaalisia аспекteja muisteltiin positiivisesti, kun musiikkia on vaihdeltu kaverien kanssa ja tilauksia tehty yhdessä.

”Uuteen musiikkiin ja uusiin bändeihin/artisteihin tutustuin kaverien avulla. Käytännössä kaikilla kavereilla oli stereot ja levykokoelma. Koulun jälkeen aina vierailtiin levypussin kanssa tarjoamassa lainaan jotain omia levyjä, jotta sai vastineeksi sitten itselle lainaan jotain uutta. Muistan hyvin monen artistin kohdalla sen, keneltä minä olen sen alun perin kuullut tai kuka siitä tykkäsi. Levyharrastus oli siis myös sosiaalista puuhaa; myös yhdessä tehtiin tilauksia.”

Mies, 60-vuotta

Suoratoistopalvelujen sanottiin usein helpottaneen uuden musiikin löytämistä ja ylipäänsä musiikin saatavuutta huomattavasti, mitä pidettiin positiivisena asiana. Jotkut vastaajat kuitenkin pohtivat, onko musiikin hankkiminen jo liian helppoa. Vaikutti siltä, että musiikki, jonka eteen on nähnyt vaivaa, tuntui olevan myös sellaista, josta on hankala luopua. Menyttyä vaivannäköä ei myöskään tunnuta muistelevan sinänsä pahalla, vaikkakin myönnetään, että musiikin hankkimisessa oli oma työnsä. Vaikutti siltä, että eniten vastaajia heidän nuoruudessaan vaivasi valikoiman mahdollinen pienuus ja saatavuus kotipaikkakunnillaan, ei itse musiikin etsimis- ja hankkimisprosessi.

”Olen aloittanut keräilyn kun cd-levyt tulivat markkinoille ja ihan keräilyntakia pitänyt ne ja koska musiikki on intohimon kohde ja harrastus. Ehkä se on myös sitä, että ennen hyvien levyjen löytämiseen piti nähdä myös enemmän vaivaa. Alan lehdet, kirjastot, ystävät jne.”

Mies, ??-vuotta

”Suoratoistoformaatit ovat vähän liian helppoja, niissä voi keskeyttää biisin eikä levyjä tule kuunneltua kokonaan. Itseasiassa niissä musiikin löytäminenkin on vähän liian helppoa. Ennen joutui tekemään paljon työtä, että löysi musiikkia. Ensin kuuntelemaan radiosta ohjelmia, sit lainaamaan levyjä jostain tai ostamaan”.

Mies, 48-vuotta

Kun keräilystä tai muusta siihen vertautuvasta etsimisestä tulee liian helppoa, katoaa siitä tavallaan ”metsästäamisen” ilo. Aineistossa käytettiin tätä metsästäamisen käsitettä. Etsiminen ja kohteiden kenties yllätyksenä tuleva löytäminen koetaan keräilyssä ylipäänsä usein mukavaksi toiminnaksi. Keräily on jatkuvaa etsimistä ja ellei siitä saisi iloa, ei harrastuksessakaan olisi juuri mieltä.

Muistelujen kohdalla on toki aina mahdollista, että menneisyys ja mahdollisesti sen aikaan vaikeiksi tai ikäviksikin koetut seikat nähdään nostalgisessa valossa. Aika voi kullata muistoja, mikäli esimerkiksi positiiviset omien nuoruusvuosien muistot ovat hallitsevia. Pirjo Korkiakangas (2001, 76; 87; 97) on kirjoittanut siitä, miten arkielämän nostalgiaa on mahdollista lähestyä myös esineitä käsittelevien muistelujen kautta. Esineisiin liittyvä nostalgia kuvaa tunnelmia, elämäntapaa ja ajankuvaa. Esineiden muisteluun liittyvä nostalgia noudattaakin sille yleisesti ominaisia säännönmukaisuuksia. Nostalgia assosioituu kulttuurisen yksinkertaisuuden ja tutun ja turvalliseksi koetun pysyvyyden menettämiseen. Sen koetaan olevan seurausta yhä kiihtyvistä teollistumisesta, teknistymisestä ja elämäntavan urbanisoitumisesta.

Tämä ei tarkoita, että aineiston vastaajien kohdalla olisi välttämättä aina kyse tästä ilmiöstä. Monethan muistelivat esimerkiksi sitä, ettei lapsena tai nuorena ollut mahdollisuuksia kerätä musiikkia, niin kuin olisi halunnut. Erityisen negatiivisiksi koettuja asioita ei yleensä muistella myöhemmin edes nostalgian kautta positiivisinä. Nostalgian mahdollisuus on kuitenkin hyvä ottaa huomioon, kun tarkastellaan aineistoa, jossa korostuvat henkilöiden muistot ja nykyhetken peilaaminen menneisyyteen. Tässä tapauksessa se tapahtuu musiikinkulutustottumusten muutoksen kautta.

Oma vaivansa oli myös ollut musiikin julkaisun siirtymisessä uusiin formaatteihin. Tällöin eteen tulee kysymys, hankkiako tulevat hankinnat, tai jopa koko aiempi kokoelma uudestaan uudessa formaatissa. Kokoelmasta ja keräilyn asteesta riippuen kyseessä se voi valtava urakka, myös taloudellisessa mielessä.

”Cd-levyjen syrjäyttäessä lp-levyt tuttavat saattoivat ihmetellä että enkö aio vaihtaa lp-levyjä ”laseriin”. Vastasin että yli 300 vinyylilevyn muuttaminen cd-muotoon olisi mahdoton urakka. Levyjä toki olisi voinut lähteä tietokoneella siirtämään cd-muotoon. Laskin silloin että sellainen operaatio veisi satoja tunteja aikaa. Eikä kaikkia lp-levyjäni löytyny kaupoista cd-muodossa (taloudellisesta järjettömyydestä puhumattakaan).”

Mies, 52-vuotta.

Ongelmaksi voi myös muodostua se, miten ympäristön siirtyminen suosimaan toista formaattia johtaa siihen, että uusia julkaisuja ei välttämättä enää julkaista vanhemmissa muodoissa. Joskus vanhanaikaisena tai kehnompana pidetty formaatti voidaan kuitenkin ”löytää uudelleen”, kuten 2010-luvulla alkanut vinyylilevyn uusi suosionnousu osoittaa. Ehkä juuri sama ilmiö näkyy tällä hetkellä pienemmässä muodossa, kun CD-levyn tämänhetkinen heikompi maine on saanut jotkut keräämään juuri sitä.

”Miksi cd? Helppo formaatti, kulkee myös autossa ja vähemmän muodikas. Myös haastavampi kerättävä pienten painosmäärien vuoksi.”

Mies, 51-vuotta

”1990-luvulle tultaessa tuli CD:t. Ihan ok formaatti. Puhuttiin että ne syrjäyttää vinyylit ja pitkään näin elettiinkin. LP:t olivat vain menneisyyden kaitoja ja kaikki osti CD:tä. Parilta kaverilta ostinkin niiden levyt eikä itsellä jostain syystä missään vaiheessa tullut mieleen vinyyleistä luopua. Samaten kun nyt ei ole mielessä luopua CD:stä.”

Mies, 57-vuotta

Formaattien siirtymät eivät olekaan suoraviivaisia ja kaikkia samaan aikaan koskevia muutoksia. Kaikki vastaajat eivät koskaan luopuneet vinyylilevyjen hankkimisesta edes CD-levyn kulta-aikana.

8. SUORATOISTOPALVELUIDEN LUOMA MUUTOS

Suoratoistopalveluiden käyttö on mullistanut musiikin kuuntelemisen. Sen vaikutuksia pohdittaessa kyse on pitkälti muutoksen ja menneisyyden käytäntöjen suhteessa. Äänitteiden myynti on ollut murroksessa, ja ilman vinyylilevyn uutta tuleamista se luultavasti olisi hyvin minimaalista. Muutos ei välttämättä ole koskenut kaikkia yhtä totaalisesti, sillä aineiston perusteella musiikinkeräilijät eivät ole luopuneet fyysisten äänitteiden ostamisesta, vaikka he suoratoistopalveluita käyttäisivätkin. Osa ei käytä, tai ole koskaan käyttänytkään niitä, mutta koko väestöä katsoen tällaiset musiikinkuluttajat ovat marginaalissa.

Suoratoistopalveluiden musiikin kuuntelemiseen luomat muutokset olivat lukuisia. Ne koettiin tämän tutkielman aineistossa niin positiivisiksi, kuin negatiivisiksikin, usein myös molemmiksi saman henkilön vastauksissa. Vastaajien mielipide suoratoistopalveluista ilmiönä ei ollut yksioikoisen.

Kuvauskategoria on jaettu kolmeen:

1. Suoratoistopalveluiden mahdollistamat muutokset kulutuskäyttäytymisessä
2. Suoratoistopalveluiden luoma sosiaalinen muutos
3. Suoratoistopalveluiden luoma muutos musiikkitallenteen esineellisyydessä

8.1. Suoratoistopalveluiden mahdollistamat muutokset kulutuskäyttäytymisessä

Aineisto vastaajat kokivat suoratoistopalveluiden tuoneen useita muutoksia musiikkinkulutuskäytäntöihinsä. Tämä ei ole ihme, sillä uusi formaatti on mullistanut aiemman fyysiseen tallenteeseen perustuneen toiminnan.

Eräs suoratoistopalveluiden tuoma muutos oli se, että suoratoiston avulla uutta musiikkia voi kuunnella ja siihen voi tutustua rauhassa ennen tallenteen mahdollista hankkimista ja keräilyssä tapahtuvien ”harhalaukausten” määrän koettiin vähentyneen.

”Kyllä ennen albumi ostettiin lehdessä olleen arvostelun, tai yhden radiohitin perusteella. Nyt artistin hengentuotteen voi kuunnella useampaan kertaan ennen ostopäätöstä. Joten vahingonlaukausten määrä on pudonnut dramaattisesti.”

Mies, ??-vuotta

”On muuttunut (Suhde musiikkiin suoratoistopalveluiden myötä). Puhelimen mukana voi kuunnella koko ajan musiikkia tilanteesta riippuen ja on se myös helpottunut uusiin levyihin ja artisteihin tutustumista ennen kuin ostaa levyjä.”

Mies, ?? vuotta

Mainittakoon että varsinaisten suoratoistopalveluiden lisäksi videosivusto Youtube oli usein niputettu aineistossa yhteen niiden kanssa, vaikka se ei varsinaisesti olekaan suoratoistopalvelu. Sivuston videomäärä on kuitenkin valtava ja sieltä voi joskus löytää helpommin marginaalissa olevaa musiikkia, jota kuuntelija ei muuten saisi käsiinsä.

”Esim. Spotifysta ei löydy läheskään kaikkia pikkubändejä jotka tehneet levyyn tai pari omakustanteena. Youtubessa ehkä paremmin.”

Mies, 51-vuotta

Etukäteiskuuntelun lisäksi suoratoistopalvelut olivat laajentaneet huomattavasti kuuntelumahdollisuuksia. Valikoiman valtavan laajuuden mainittiin usein helpottaneen uuden musiikin löytämistä ja laajentaneen musiikkimakua näiden mahdollisuuksien kautta. Toisaalta esimerkiksi Spotifyn algoritmi, jonka pitäisi auttaa kuuntelijaa löytämään uutta musiikkia aiemmin kuunnellun pohjalta, koettiin joskus kehnoksi.

”Spotifylla on vaikeampi löytää uutta musiikkia. Radio on edelleen siinä mielessä parempi. Spotifyn algoritmi ei millään opi tunnistamaan musiikkimakua, vaan tarjoilee ainakin omalla kohdalla ihme valintoja.”

Nainen, 32-vuotta

”Tulee tutustuttua laajemmin oman tyylin musiikkiin ja myös muihin skeneihin.”

Mies, 57-vuotta

Suoratoistopalveluiden suuri ja usein positiivisesti koettu muutos koski niiden käytännöllisyyttä. Musiikkisovellus kulkee esimerkiksi puhelimessa mukana kodin ulkopuolella, eikä vaadi siirtymisiä huoneiden tai paikkojen välillä. Sen lisäksi, että niiden käyttö koetaan

helpoksi, ovat ne mahdollistaneet myös musiikin jakamisen muille, sekä omista suosikeista koostuvat soittolistat. Omia ”soittolistojaan” on toki voinut aikaisemminkin nauhoittaa C-kaseteille ja polttaa CD-levyille, mutta sovelluksessa niiden tekeminen ja muuttaminen onnistuu loputtomiin, eikä vaadi levyä tai kasettia.

”Toisaalta kun joku kappale tulee mieleen, on se hienoa jos sitä ei hyllystä löydy ja se on kuitenkin saatavilla. Tai että langattomiin kuulokkeisiin on ennen nukkumaanmenoa pistää jotain ajatuksella soimaan ilman että tarvii lopulta lähteä sängystä sammuttamaan soittovehkeet.”

Mies, 37-vuotta

”Se (Spotifyn kuukausipalvelu) on helppo tapa tutustua uuteen musiikkiin, kuunnella muiden luomia soittolistoja, helppo tapa jakaa mieluista musiikkia eteenpäin ja kelpo keino ottaa musiikki mukaan.”

Mies, 49-vuotta

Eräs formaatin muutosta koskenut muutos koski suoratoistopalveluiden hintaa. Kuukausimaksulla pääsee kuuntelemaan yhdelle ihmiselle loputonta valikoimaa, vaikkakin, kuten aikaisemmassa luvussa on todettu, useat vastaajat huomauttivat miten tämä maksu ei juurikaan mene musiikintekijöille itselleen. Monet olivat valmiita ostamaan tallenteista kopiot itselleen, sillä niistä tekijät saavat suuremman osuuden.

”Vaikka kuuntelen mieluummin cd-levyjä ja pidän sitä ensisijaisena musiikki-medianä itselleni, ymmärrän oikein hyvin ihmisiä jotka ovat hylänneet fyysisen median ja turvautuvat musiikkiharrastuksessaan yksinomaan Spotifyhin. Sehän on helppo ja suhteellisen edullinen tapa kuunnella sitä musiikkia mikä sillä hetkellä kiinnostaa ja siirtyä sitten taas uuteen musiikkiin kun se tulee ajankohtaiseksi.”

Mies, 49-vuotta

Ehkä juuri suoratoistopalveluiden helppous, musiikin runsaus ja halpuus ovat aiheuttaneet sen, että vaikka näitä samoja seikkoja kiiteltiin, niistä oli seurannut myös negatiivisina pidettyjä muutoksia. Osa vastaajista koki, että kappaleiden ”skippaileminen” oli liian helppoa, eivätkä kaikki kokeneet pystyvänsä keskittymään suoratoiston musiikkiin samalla

tavalla, kuin esimerkiksi vinyylilevyä kuunnellessaan. Eräs vastaaja esimerkiksi kertoi pitävänsä suoratoistomusiikkia taustalla arjen pyörittämisen keskellä, eikä tällaisissa tilanteissa musiikkiin aina pystytä tai pyritä keskittymään täydellisesti. Aineiston perusteella ei voi sanoa, että suoratoistosta toistettu musiikki olisi ollut yksinomaan taustamusiikin roolissa, mutta usein sitä kuvattiin käytettävän esimerkiksi autolla ajaessa tai töissä, eikä kuuntelijan huomio voi tällaisissa tilanteissa olla yksinomaan musiikissa.

”Suhteeni musiikkiin on ehdottomasti muuttunut suoratoistopalveluiden myötä. Olen huomannut kuuntelevani enemmän yksittäisiä kappaleita ja vähemmän kokonaisalbumeita. Lisäksi olen huomannut hyppiväni biisistä ja genrestä toiseen uusien sekä vanhojen julkaisujen ollessa nyt niin helposti saatavilla. Toisaalta suoratoistopalvelut ovat myös avartaneet musiikkimaailmaani ja musiikkimakuni on laajentunut huomattavasti.”

Nainen, 25-vuotta.

Tällaisia vastauksia esiintyi usein, ja kaikissa ikäluokissa. Kappaleiden ohittaminen ja selaaminen on suoratoistopalvelun kautta eittämättä helpompaa kuin muilla tallennemuodoilla. Aineiston perusteella vaikuttaisi, että kappaleiden helppo väliin jättäminen on heikentänyt kuuntelijan kykyä keskittyä kuuntelemaan pidempiä albumikokonaisuuksia, ainakin näin vastaajat tuntevat asian itse kokevan. Toisaalta monella tämä kyky oli tallella, sillä he kokivat kuuntelemisen olevan erilaista, kun he laittavat varta vasten soimaan esimerkiksi vinyylilevyn. Voi myös olla, että vinyylilevy laitetaan soimaan silloin, kun musiikkiin halutaan erityisesti keskittyä. Vinyyliä on keskityttävä joka tapauksessa kohtelemaan varovaisemmin kuin älypuhelin, sillä sen pinta ei kestä kolhuja tai naarmuuntumista. Ne myös kuluvat käytössä, joten hyvä kohtelu pidentää käyttöikää.

Suoratoistopalveluiden myötä syntyneen valtavan musiikkivalikoiman varjopuolena näkyi myös joskus suoranainen ja vaivalloisena pidetty ”runsaudenpula”. Loputtoman valikoiman edessä aika ei riitä löytämään kaikkea ja jotkut vastaajat kokivatkin, että musiikkiin on vaikeampi tutustua nyt, kun sitä on saatavilla rajattomasti.

”Toisaalta kun tarjonnan määrä muuttuu käytännössä rajattomaksi myös kuunteleminen ajautuu pinnallisemmaksi ja musiikkia hylkää keveimmin perustein tai siis antamatta sille riittävästi mahdollisuutta. Kuuntelu tuppaa keskittymään biisien kuunteluun ei albumikokonaisuuksien kuuntelemiseen.”

Mies, 57-vuotta

”Suoratoistopalveluiden aikana on jotenkin ollut ehkä vaikeampi tutustua uuteen musiikkiin, koska se pitäisi itse löytää.”

Mies, 42-vuotta

Kenties taustalla vaikuttaa myös se, että ennen suoratoistopalveluiden aikaa uuden musiikin löytämisen mahdollisuudet ylipäänsä olivat rajallisemmat, mitä kauemmas vuosikymmenissä mennään. Aikaisemmin musiikin löytäminen oli sidoksissa myös paikkaan. Vinkkejä saatiin radiosta, lehdistä, kavereilta ja ehkä televisiosta. Vaihtoehtoja oli vähemmän, mutta pienemmästä vaihtoehtojen määrästä oli kenties helpompi löytää itselleen uutta musiikkia.

Suoratoiston äänentoistoon liittyvät seikat koettiin myös muutoksena edellisiin formaatteihin verraten. Äänenlaadun koettiin usein olevan kehnompia suoratoistolaitteilla, kuin fyysisen tallenteen omalla laitteistolla. Tämän lisäksi tuli esiin pelko siitä, että oma mielimusiikki ei olisikaan välttämättä aina saatavilla suoratoistosta. Kun tallenteen on ostanut kerran hyllyyn, se jää sinne, vaikka loppuiäksi.

”Oma levykokoelma antaa itselle ns. hallinnan tunnetta: minä itse päätän mitä kuuntelen ja milloin, enkä ole riippuvainen siitä, onko haluamani musiikki jossain verkkopalvelussa kuunneltavana vai ei, tai onko se käytettävissä tai ei.”

Mies, 49-vuotta.

Suoratoisto on myös muuttanut musiikin ostotottumuksia kuluttamisen kannalta muutenkin, kuin vain hintojen kautta. Positiivisena muutoksena pidettiin mahdollisuutta, että musiikkia pystyi kuuntelemaan enemmän ennen ostopäätöstä. Jos suoratoistopalvelu on henkilölle riittävä, ei vaivaa tallenteen hankkiakseen edes tarvitse nähdä. Tämän kääntöpuolena kaivattiin kuitenkin joskus uuden albumin tuomaa odotuksen ja yllätyksen tunnetta. Osa vastaajista myös koki, että musiikki tulee kuunneltua puhki jo ennen fyysiseen kappaleen hankkimista.

”Tai kun kaikki on samantien saatavilla, uutuudenviehätys puuttuu. Sitä innostuneisuuden tunnetta uudesta ei löydy samalla tapaa kun että on odotellut

vaikka jotain uutta albumia, ja se kolahtaa postiluukusta tai sen käy kaupasta hakemassa – ”

Mies, 37 vuotta

”Toisaalta ilo uuden albumin kotiin tuonnista on hälvennyt, kun sen on henkisellä tasolla kuunnellut hetkeksi aikaa jo puhki, eikä tule sitä iloa, kun jännityksellä laittaa sen soimaan.”

Mies ?? vuotta

Tämä ei ollut kovin todennäköistä aikana, jolloin kokonaista tallennetta ei välttämättä voinut kuunnella läpi ennen ostamista. Hankkiminen tapahtui todennäköisesti enemmän ”sokkona”. Lisäksi tallenne piti käydä erikseen ostamassa tai odotella sen saapumista posti-myynnin kautta. Nuoret ja lapset ovat lisäksi voineet joutua ensin tienaamaan rahansa koulutyön ohella, ja tämäkin on voinut pidentää aikajanaa levyn haluamisesta sen saamiseen asti. *Odotus* on osa tällaista harrastustoimintana, sillä keräilyn idea on osin siinä, ettei kaikkia kohteita ole heti saatavilla.

8.2. Suoratoistopalveluiden luoma sosiaalinen muutos

Aineistossa kävi selväksi, että suoratoistopalvelut ovat muuttaneet musiikin kulutuskäyttäytymistä. Suoratoistopalveluiden luoma muutos koski kuitenkin myös sosiaalista käyttäytymistä, vaikkakaan sosiaalinen muutos ei ollut mikään valtavan suuri teema aineistossani. Läheskään kaikki vastaajat eivät maininneet musiikinkeräilyharrastuksen sosiaalisia aspecttejä vastauksissaan, mutta se ei toisaalta tarkoita, etteikö heidän elämässään tällaista, tai musiikkiin muuten liittyvää, sosiaalista toimintaa olisi.

Jotkut vastaajat kuitenkin sanoivat suoraan esimerkiksi kaipaavansa levykauppoja ja niiden luomia mahdollisuuksia sosiaaliselle toiminnalle, joiden kokivat vähentyneen. On eittämättä suoraan suoratoistopalveluista, sekä nettikaupasta, johtuvaa, että levykauppojen määrä on pudonnut, kun uusimmankin musiikin voi aina löytää kotoaan älypuhelimesta, tietokoneelta, tai tilata netistä ilman alan liikkeessä käymistä.

Levykauppoja on edelleenkin toiminnassa, esimerkiksi Levykauppa Äx:llä on vuonna 2019 ollut kahdeksan kivijalkaliikettä ympäri maata (Kosonen 2019). Levykaupoista historiikki-teoksen kirjoittanut Anssi Mononen on kuitenkin todennut Rumba lehdelle antamassaan haastattelussa, että pienemmillä paikkakunnilla niiden asema alkaa olla menetetty (Fräntilä

2015). Käytännössä tilanne ajaa suurimpien asutuskeskusten ulkopuolella asuvat musiikin-keräilijät ostamaan tallenteensa nettikaupoista.

Vaikka musiikin kivijalkaliikkeitä edelleen on suuremmissa kaupungeissa, tuntuivat levykauppojen mahdollistamat tilanteet tavata muita musiikinystäviä joissain vastauksissa olevan ilmiö, jota ei voi enää nykyään kokea samassa mittakaavassa, kuin aikaisemmin.

”Ennen tuli itseasiassa ajankuluksi pyörityä paljon divareissa. Niissä oli kiva plärätä levyjä ja samalla kuulu musiikkia ja näki joko tuttuja tai muita erikoisia tapauksia. Musiikkiliikkeissä kävi väki ihan eri malliin kuin nykyään ja jopa Anttilan Top Tenissä oli tavallaan hyvä pöhinä. Siellä soi päivän hitit ja pyöri sen ajan nuorisoa. Mitään tuollaista ei oikein ole nykyään, kun jutut on netissä, mikä on harmillista.”

Mies, 48 vuotta

Musiikin keräilyn sosiaalisia puolia muisteltiin olleen myös siinä, miten kavereiden kanssa on yhdessä tehty tilauksia, lainailtu musiikkia ja suositeltu eteenpäin omia suosikkeja.

”Uuteen musiikkiin ja uusiin bändeihin/artisteihin tutustuin kavereiden avulla. Käytännössä kaikilla kavereilla oli stereot ja levykokoelma. Koulun jälkeen aina vierailtiin levypussin kanssa tarjoamassa lainaan jotain omia levyjä, jotta sai vastineeksi sitten itselle lainaan jotain uutta. – Levyharrastus oli siis myös sosiaalista puuhaa; myös yhdessä tehtiin tilauksia.”

Mies, 60 vuotta

Kotonaan asuvilla lapsilla ja nuorilla on ollut asuinpaikkansa suhteen vaihtelevat mahdollisuudet musiikkiharrastuksensa toteuttamisessa, ja ikätoverit ovat varmasti olleet monelle tärkeä lähde uusien löytöjen tekemisessä. Jos musiikin kautta tulleet sosiaaliset verkostot ovat nousseet tärkeiksi yksilölle, on mahdollista, että itse harrastuskin on jatkunut osin myös niiden vuoksi.

Sosiaalisuuden merkitys ei kuitenkaan tuntunut olevan vain varttuneempien vastaajien asia. Myös eräs nuorimmista vastaajista mainitsi, että musiikin keräilyssä on hänellä mukana

myös sosiaalinen ulottuvuus. Tämä huolimatta siitä, että suoratoistopalvelut ovat olleet ole-massa lähes koko hänen elämänsä ajan.

”Levyjen ostaminen on minulle myös sosiaalista koska kerään levyjä kaverien kanssa.”

Mies, 16 vuotta

Sosiaalinen toiminta musiikkiharrastamisen yhtenä mahdollisena ja usein positiivisena pi-dettynä piirteenä ei siis välttämättä katoa täysin, vaikka kulutuksen puolesta ainakin levy-kauppojen luomat tilat kohtaamiselle olisivatkin pitkälti kadonneet usealta paikkakunnalta. Sosiaalinen toiminta voi ilmetä usealla tavalla, ja eräs vastaaja kertoikin myyvänsä levy-jään messuilla, mutta järjestävänsä myös pienellä ”ukkoporukalla” omia myyjäisiään sil-loin tällöin.

”Käyn satunnaisesti myymässä levyjä messuilla ja järjestämme pienellä uk-koporukalla omia myyjäisiämme silloin tällöin.”

Mies, 55 vuotta

Ruohonjuuritason toiminta onkin tekijä, joka ei katoa täysin, vaikka kaupalliset toimijat alalta vähenisivätkin. Verkostoituminen samanhenkisiin musiikinystäviin voi tapahtua montaa kautta ja usein hieman vahingossakin esimerkiksi live esitysten ja harvakseltaan pidettyjen musiikin keräilyyn liittyvien tapahtumien kautta.

8.3. Suoratoistopalveluiden luoma muutos tallenteen esineellisyydessä

Suoratoistopalvelut olivat herättäneet joitain vastaajia pohtimaan musiikkitaltenteen ole-musta ja sen muutosta. Eräs kuvasi asiaa siten, että suoratoistosta puuttui ”kolmas ulottu-vuus”, joka fyysisissä tallenteissa oli.

”Suoratoistoformaatti on kätevä kun on liikenteessä tai pitää löytää tiettyä musiikkia nopeasti, mutta itse formaatti on mielestäni täysin persoonaton ja mauton. Siitä puuttuu se jokin ”kolmas” ulottuvuus tms. mikä on fyysisissä formaateissa.”

Mies, 48-vuotta

Kaikki aineistoni henkilöt eivät tosin käyttäneet suoratoistopalveluita ollenkaan, tai sitten hyvin harvakseltaan. Hekin kuitenkin tiedostivat tapahtuneen muutoksen musiikinkulutuksessa suoratoiston myötä, mutta se ei ollut vaikuttanut heidän henkilökohtaiseen suhteeseensa musiikinkulutusta kohtaan. He olivat pitäneet kiinni entisistä tavoistaan kuluttaa musiikkia.

”90 % musiikin kuuntelustani tapahtuu fyysisten tallenteiden kautta. Suoratoistopalveluita käytän vain uuden musiikin tsekkaamiseen ja kuuntelen lähinnä näytteitä.

-

”- jos tarkemmin ajattelee niin suhde fyysisiin tallenteisiin on jopa syventynyt.

Mies, 51-vuotta

”Ei ole muuttunut juurikaan (suhde musiikkiin). Spotify on kuitenkin ollut suurena apuna uusiin yhtyeisiin tutustuessa.”

Mies, 43-vuotta

Aineiston joukossa oli kenties eniten niitä, jotka kyllä käyttivät suoratoistopalveluita, mutta he kokivat siitä puuttuvan puolia, joita vain fyysisessä esineessä oli. Esimerkiksi levy koettiin jotenkin kokonaisvaltaiseksi, myös esineenä. Suhde fyysisiin esineisiin tuntui olevan henkilökohtaisempi ja tuntui ”oikealta tavalta” kuunnella musiikkia. Suoratoistopalvelu koettiin joskus persoonattomaksi.

”Ne ovat osa omaa maailmaani ja ehkä lievästi elitistisesti saatan ajatella, että ne ovat korkealuokkaisempi tapa kuunnella musiikkia, kuin suoratoistopalvelujen persoonaton lähestymistapa.”

Mies, 51 vuotta

Perusteluja on monia, mutta selvää on, että on asioita, joita suoratoistopalvelu ei tunnu tavoittavan, ainakaan mikäli niitä osaa kaivata. Esimerkiksi vinylilevyn arvostaminen esteettisenä ja kokonaisvaltaisena esineenä, sekä kokemus käsitellä esinettä eivät ole mahdollisia tavoittaa pelkän älypuhelimien tai tietokoneen avulla.

”Suoratoistoformaatti on kätevä kun on liikenteessä tai pitää löytää tiettyä musiikkia nopeasti, mutta itse formaatti on mielestäni täysin persoonaton ja mauton.”

Mies, 48 vuotta

Kyse on mielipiteistä ja kenties siitä mihin on tottunut. Suoratoistopalveluita ikänsä käyttäneet eivät välttämättä koskaan tule hankkimaan fyysisiä tallenteita, eikä se tarkoita, ettei musiikki voisi olla tällaiselle henkilölle äärimmäisen merkittävä asia. Kuitenkin kiintymys esimerkiksi C-kasetteihin ja vinyylilevyihin kertoo, että kokemukset musiikin tärkeydestä ja itse esineestä voivat nivoutua yhteen.

Esinettä enemmän käsittelevässä analyysiluvussa tuotiin esille, miten fyysisen musiikin kuuntelukokemukseen voidaan liittää sellaisia asioita, kuten rituaalinomaisuus. Musiikin ”käsissä pitämisessä” on siis jotain, jolla on mahdollista katkaista arkisempana pidetty musiikinkuuntelu, jonka tarjoaa suoratoistopalvelu. Aineiston pohjalta voi todeta, että sillä on jotain tekemistä sen kanssa, että fyysisiä tallenteita voi pitää kädessä. Kuuntelukokemus ei tunnu välttämättä kokonaiselta, mikäli siitä puuttuu tallenne, joka on soitinten ja nuottien lisäksi kenties konkreettisin korvike ”pitää musiikkia käsissään”. Kuuntelukokemus saa tällöin täydennystä myös näkö- ja kosketusaistista. Esine on kokonaisuus, jollainen suoratoisto ei voi olla, koska siltä puuttuu selkeä kolmiulotteinen muoto.

”Muita suoratoistopalveluita kuin YouTubea en ole käyttänyt koskaan. Olen toivottoman vanhanaikainen ja lisäksi jollain tiedostolla ei minusta mitenkään voi päästä samaan tunnelmaan kuin fyysisen äänitteen kanssa”

Mies, ?? vuotta

Kenties musiikkitaltenteeseen kulminoituvat myös muistot ja eletyt kokemukset paremmin, kuin älypuhelimien tai tietokoneeseen, joista musiikkia usein toistetaan. Aikaisemmassa muistoja ja ajallisuutta käsittelevässä luvussa on todettu, että fyysiset musiikkitaltenteet liittyivät monelle heidän henkilöhistoriaansa. Kukaan vastaaja ei maininnut samaa esimerkiksi älypuhelimesta. Toisaalta tämä voi johtua siitä, että suoratoistopalvelut ovat vielä suhteellisen nuori ilmiö, eivätkä sen käyttämisen nuorena aloittaneet ole vielä kovin vanhoja. Varsinkin vinyylilevyjen ja C-kasettien kanssa nuoruuttaan viettäneet voivat jo

katsoa taaksepäin elämässään ja tämä varmaankin selittää osan siitä, miksi muistot tuntuvat olevan kovasti läsnä musiikkitalenteissa.

9. LOPUKSI

Olen pro-gradututkielmassani yrittänyt vastata siihen, miksi millaisia merkityksiä musiikkitalenteille annetaan keräilyn kontekstissa ja mitä tutkimusaineistostani löydetty fyysille musiikkitalenteille annetut merkitykset kertovat esinesuhteesta keräilyn kontekstissa.

Tutkimusmetodini fenomenografian avulla jäsentäsin tutkimusaineistoni neljäksi kuvauskategoriaksi: esineellisyudeksi, ajallisuudeksi ja muistoisuudeksi, vaivannäöksi ja suoratois-topalveluiden luomaksi muutokseksi. Kaikki valottivat omalta osaltaan keräilyn kontekstissa tallenteille annettuja merkityksiä. Kategorioiden limittyminen ja keskinäiset suhteet olivat aineistossa kuitenkin todellisia ilmiöitä ja vaikka olen perustellut ja kuvannut kuvauskategorioideni muodostamisprosessin, todellisuudessa käsitteet eivät ole erillään toisistaan.

Ensimmäisessä tulosluvussa käsitteelin esineellisyyttä. En lähtenyt tutkielmassani määrittämään esineen toimijuuden olemusta, mutta aineistosta löytyi useita merkitysyksiköitä, joiden voi tulkita viittaavan toimijuuteen, kun se määritetään materiaalsen sosiologian tutkimusperinteen kautta. Kokoelmat ja sen osat aiheuttivat niin positiivis-, kuin negatiivisävytteistäkin toimintaa aineiston henkilöiden elämässä ja jo materian olemassaolo pakotti omistajan toimimaan joskus tietyllä tavalla. Tilan vieminen (tai kenties sen ottaminen) on selkeästi olemista ja aiheuttamista, mutta myös esineen puuttuminen voi aiheuttaa toimintaa.

Musiikkitalenteista nautittiin muidenkin kuin vain kuuloaistin kautta. Kansitaidetta arvoستettiin ja tallenteita kerrottiin pidettävän mielellään käsissä. Koin erityisen mielenkiintoiseksi ajatuksen sormilla ajattelemisesta eräänlaisena kehollisena ajattelemisena. Käsillään ihminen on yhteydessä toisiin ihmisiin ja ympäristöönsä. Esineen käsissä pitäminen voi olla moniulotteinen kokemus olla samaan aikaan yhteydessä kaikkiin henkilön tallenteeseen liittämiin merkityksiin. Tämä selittäisi sen, miksi niin moni aineiston vastaaja kertoi mielellään hypistelevänsä musiikkitalenteitaan.

Jotkut vastaajat kokivat, että heillä olisi ”keräilijäluonne”. Tämä viittaisi siihen, että he mieltävät keräilijämäisen toiminnan koko prosessin itselleen jollain tapaa ominaiseksi tavaksi toimia. Keräily toimintana vaikuttaakin olevan yhtä tärkeässä asemassa keräilijälle,

kuin itse kokoelma. Valmiin kokoelman merkitysyksikkö esiintyi aineistossa, mutta kukaan ei toisaalta määritellyt, milloin tai miten heidän kokoelmansa lopulta olisi valmis.

Tämä tulosluku sai minut pohtimaan, korostuvatko aineistossani havaitsemat seikat myös muiden kohteiden keräilijöillä, tai ylipäänsä sellaisissa esineistöissä, joilla on henkilölle ”väliä” ja arvoa. Jonkinlainen intohimo keräiltävää kohdetta kohtaan kuuluu keräilyyn, joten voi olettaa, että oleellista keräilijöiden esinesuhteessa ei lopulta ole se mitä kerätään, vaan se että kohde on tärkeä keräilijälle. Esineen toimijuus ja voima saada muutoksia aikaan on asia, joka koskee kaikkia esineitä. Jopa varastossa olevat esineet on kohdattava joskus. Voi kuitenkin olettaa, että henkilölle arvokkaiden esineiden vaikutusvoima on vielä suurempi.

Toinen tulosluku käsitteli ajallisuuden ja muistoisuuden kuvauskategorioita. Tämä osuus tutkielmassani herätti pohtimaan jatkotutkimuksen mahdollisuuksia. Muistojen ja esineiden yhteen kietoutuminen ja ajallisuuteen liitetyt merkitysyksiköt tuntuivat olevan niin voimakas osa aineistoani, että mikäli arvioin tutkimuksentekoprosessiani kriittisesti tai voisin mennä ajassa taaksepäin, olisi ehkä järkevää keskittää koko tutkielmani tähän tematiikkaan. Toisaalta tällöin en olisi päässyt tutkimaan esinesuhdetta keräilyn kontekstissa yleisesti, joka kuitenkin oli suurin mielenkiinnonkohteeni. Tutkimusprosessia on kuitenkin hyvä tarkastella jälkikäteen myös sen kautta, mitä nyt tekisi toisin, sillä se voi auttaa näkemään mahdollisia ja mielekkäitä tulevia tutkimuksen kohteita.

Ajallisuuden ja muistoisuuden teemojen voimakas näkyminen voi johtua vastaajien keski-ikästä, joka oli miltei 50-vuotta. Ikä ei tuntunut kuitenkaan olevan ainoa selittäjä tällaiselle musiikkitallenteisiin suhtautumiselle, vaan musiikkitallenteisiin ja kokoelmiin liitettiin muistoja iästä riippumatta. Musiikki tuntui assosioituvan voimakkaasti osaksi henkilöhistorian kokemusta ja sitä käytettiin aineistossa peilaamaan omaa menneisyyttä ja tavallaan myös nykyisyyttä. Menneisyyden minästä tulee aktiivinen toimija muistojen kautta, kun muistot vaikuttavat taustalla nykyhetken toimintaan. Muistot muokkaavat nykyhetkeä ja tulevaisuutta, eikä niiden potentiaalia toimintaa luovana tekijänä pidä aliarvioida. Eräs aineistoni vastaaja yhdistikin historianopettajan työssään menneisyyden musiikin nykyhetken opiskelijoiden elämään rock-aiheisten t-paitojen kautta. Kuten aiemmassa tulosluvussa viittasin Ilmosen (2003, 209) pohdintaan muistoesineistä, jollaisina pidän myös fyysisiä musiikkitallenteita: Ne auttavat haltijaansa pohtimaan elämäänsä ja kertomaan

elämäntarinansa helpommin, kuin vain päässä olevien hauraiden muistikuvien varassa. Samoilla tavoilla tätä tietoa voidaan jakaa myös toisille.

Musiikkiesineillä ja musiikilla on kyky kuljettaa henkilöä ajan ja paikan välillä. Muistan lapsuudessa nähneeni vanhempieni LP-hyllyssä The Moody Bluesin albumin *Long Distance Voyager*. Siihen, että, kuuntelin kyseisen levyn, kului vielä noin kaksikymmentä vuotta, mutta kuva seesteisestä, joskin melankolisesta kannesta jäi mieleen. Kyseisen albumin nimeen viitaten voisi sanoa, että musiikkitalenteet ovat ihmiskunnan todellisia pitkämatkanluotaimia. Musiikki on yksi harvoista mahdollisista aikakoneista, jonka kautta voi kokea asian samoin, kuin se on koettu vuosikymmeniä sitten. Musiikin kanssa voi olla läsnä. Valokuvia, maalauksia ja elokuvia katsotaan aina ulkopuolelta. Musiikkia kuuntelemalla voi palata menneeseen, mutta sama näyttää toimivan myös musiikin esineellisen puolen kanssa.

Musiikkitalenteet ovat muodossa tai toisessa esineitä, jotka kulkevat henkilön mukana yksilötasolla, mutta todennäköisesti myös suurempina yhteiskunnallisina muistijälkinä. Kuten Pirjo Korkiakangas (2001, 76–77) on sanonut, muistelussa esine, oleva tai kadonnut, siirtyy kontekstista toiseen ja sen käyttötarkoitus muuttuu. Siitä tulee muistelun kohde, ilmaus menneestä ja yksilöllisestä tai kollektiivisesta historiasta.

Toinen merkittävä merkitysyksikkö tulosluvussa oli luopumisen käsite. Luopuminen saattoi olla harkinnanvaraista tai pakon edessä toteutettua. Siihen saattoi liittyä suunnitelmallisuutta, eikä se tällöin saanut negatiivista sävyä, mutta mikäli henkilön oli pitänyt luopua itselleen merkityksellisistä tallenteista ilman vaihtoehtoja, tämä luonnollisesti muistettiin vaikeampana asiana.

Tulosluvun voimakkain huomio oli kuitenkin musiikkitalenteiden voimakas limittyminen yhteen vastaajan henkilöhistorian kanssa. Taustalla voi olla myös nostalgiankokemusta, joka konkretisoituu esineisiin. Nuoremmilla kokemukseen voi liittyä myös simuloitua nostalgiaa ajasta, jota ei itse olla koettu. Ainakin itse tiedän tällaista joskus musiikin kanssa kokeneeni.

Kolmas kuvauskategoria käsitteli erilaista musiikin eteen nähtyä vaivaa. Näillä merkitysyksiköillä ja kategorioilla oli paljon yhteyksiä ajallisuuden ja muistoisuuden kuvauskategoriaan. Vastaajat muistelivat lapsuutensa ja nuoruutensa olosuhteita, jolloin tallenteisiin ei aina ollut varaa tai mahdollisuuksia niin paljon kuin olisi halunnut. Tallenteiden

löytämisen eteen piti myös nähdä enemmän vaivaa, mutta toisaalta tätä etsimistä muisteltiin positiivisessa valossa, kun siihen oli liittynyt sosiaalista toimintaa muiden musiikista kiinnostuneiden kanssa. Musiikkitalienteiden arvo tuntui olevan henkilölle suurempi, kun niiden eteen oli pitänyt nähdä vaivaa.

Rahallinen panostus ei liittynyt vain menneisyyteen, sillä jotkut vastaajat kertoivat maksavansa mieluummin tallenteesta, kuin suoratoistosta, sillä artisti ansaitsee tallennemyynnin kautta enemmän rojalteja. Tämän mainittiin koskevan varsinkin pienempiä artisteja, yhtyeitä ja marginaalimusiikkia.

Nykyhetken musiikkiin liittyvä vaivannäkö muuten kuin rahallisesti liittyi mahdollisiin formaattivaihdoksiin. Osa oli pohtinut esimerkiksi CD-levyn tullessa markkinoille pitäisikö heidän päivittää (joskus suurikin) kokoelmansa uuteen formaattiin. Ehkä tällä hetkellä CD-levyn keräilyllä aloittaneet pohtivat samaa asiaa käänteisenä: pitäisikö siirtyä tällä hetkellä yleisesti parempana pidettyyn vinyylilevyyn, vai pitäytyä ainakin vaihtamasta jo hankittuja tallenteita uudelleen.

Neljännessä kategoriassa oli läsnä muutoksen ja pysyvyyden ristiveto. Suoratoistopalveluiden käyttö on mullistanut musiikin kuuntelemisen ja ilman vinyylilevyjen myyntiä äänitteiden myynti olisi vieläkin marginaalisempaa. Kaikki vastaajat eivät kuitenkaan olleet mukautuneet muutokseen, vaan kertoivat kuluttavansa musiikkia samoin, kuin ennen suoratoistopalveluiden aikaa. Suoratoiston koettiin toisaalta tehneet mahdolliseksi musiikkiin tutustumisen ennen mahdollista tallenteen ostamista ja vähentäneen hankittujen ”harhalaukausten” määrää. Kääntöpuolena kaivattiin uuden albumin tuomaa odotuksen ja yllätyksen tunnetta, joka oli ollut läsnä ennen suoratoistopalveluita.

Musiikin kuuntelumahdollisuuksien kerrottiin laajentuneen valikoimiltaan huimasti ja se toisaalta koettiin helpottaneen ja toisaalta vaikeuttaneen uuden musiikin löytymistä. Vaikeus koettiin runsaudenpulan kautta, kun loputtoman valikoiman edestä on mahdotonta käydä kaikkea läpi. Lisäksi huomautettiin, ettei oma mielimusiikki välttämättä ole suoratoistopalvelussa aina saatavilla. Suoratoiston helppoutta, käytännöllisyyttä ja hintaa kyllä kiiteltiin, vaikkakin osa vastaajista mainitsi, ettei artistille kerry niistä juurikaan tuloja. Helppouden takia osa koki, että kappaleiden ”skippaileminen” oli yleistynyt ja heidän kykynsä keskittyä kuuntelemaan pitkiä albumikokonaisuuksia heikentynyt.

Sosiaalisen käyttäytymisen muutokset koskivat levykauppojen vähenemistä, sillä sen koettiin vähentäneen mahdollisuuksia tavata ainakin ostopaikkojen kautta uusia tuttavuuksia, joilla on samoja mielenkiinnonkohteita. Musiikin keräilyn sosiaalisia puolia muisteltiin olleen enemmän vastaajien nuoruudessa, kun kavereiden kanssa on yhdessä tehty tilauksia, lainailtu musiikkia ja suositeltu eteenpäin omia suosikkeja. Vaikuttaisi siltä, että musiikin-keräilyharrastuksella on aiemmin ollut enemmän sosiaalista ulottuvuutta. Tämä ei silti tarkoita, etteikö musiikinkeräily- tai keräilyharrastuksessa ylipäänsä, voisi sitä edelleen olla.

Sosiaalinen toiminta ei ollut vain tiettyyn aikakauteen sidottu ilmiö, vaan myös eräs nuorimmista aineiston vastaajista mainitsi, että musiikin keräilyssä on hänelle sosiaalinenkin ulottuvuus. Tällainen toiminta musiikinkeräilyn mahdollisena piirteenä ei välttämättä katoakaan täysin, vaikka levykauppojen luomat tilat kohtaamiselle olisivatkin lähes kadonneet. Sosiaalista toimintaa voi hyvin ilmetä myös ”ruohonjuuritasolla”, eivätkä ne mahdollisuudet ole kaupallisen menestyksen ehdollistamia.

Musiikinkulutuksen sosiaalinen puoli voi itseasiassa olla hyvin tärkeä syy sille, millaista musiikkia henkilö kuuntelee. Osa aineistoni vastaajista mainitsi, ettei pidä suoratoistopalveluiden algoritmia toimivana. He perustelivat, että se antoi kehnoksi koettuja kuunteluehdotuksia. Algoritmin toiminta perustuu aikaisemmin kuunneltuun musiikkiin ja oikein toimiessaan sen ei pitäisi ehdottaa jotain, joka poikkeaa täysin henkilön musiikkimausta. Toisaalta tällöin ei ole mahdollista, että algoritmi ehdottaisi kuuntelijalle aivan uudenlaista musiikkia, josta hän kuitenkin voisi pitää kokeillessaan. Toisten kanssa musiikista keskustellessa tällaisia musiikkimakua potentiaalisesti laajentavia kokeiluja voi tapahtua ja ainakin omaan kokemukseeni perustuen niillä voi olla suorastaan järisyttävä vaikutus musiikki-
maun kehityksessä. Aineistoni vastaajat ovat hyvin todennäköisesti kokeneet saman ilmiön ja vaihtaneet vaikutteita keskenään, kun he kertoivat vaihdelleensa ja tilailleensa levyjä nuorena yhdessä ikätovereidensa kanssa.

Myös itse esineessä tapahtunut muutos näkyi aineistossa. Suoratoistopalvelut olivat saaneet vastaajia pohtimaan musiikkitallenteen olemusta ja sen muutosta. Esimerkiksi vinyylilevy saatettiin kokea jotenkin kokonaisvaltaiseksi esineeksi ja suoratoistosta tuntui puuttuvan ”kolmas ulottuvuus”, joka fyysisissä tallenteissa on. Monet mainitsivat käsittelevänsä tallenteitaan mielellään, mutta kukaan ei sanonut samaa suoratoistopalvelua toistavasta älypuhelimesta. Tämä kertoo siitä, miten kuuntelukokemus täydentyy muilla aisteilla. Kokemus musiikin tärkeydestä ja esineestä nivoutuvat yhteen. Esine on kokonaisuus, jollainen

suoratoisto ei voi olla, sillä siltä puuttuu selkeä kolmiulotteinen muoto. Koska musiikkia sinänsä ei voi koskea, soittimet, musiikkitalienteet ja kenties nuotit, ovat konkreettisin mahdollinen tapa pitää musiikkia käsissään.

Kaikki tämä kertoo, miten keräilyn kontekstissa suhde esineeseen on hyvin intiimi ja henkilökohtainen. Musiikin keräily lienee vielä siinä mielessäkin montaa muuta keräilykohdetta henkilökohtaisempi, että musiikki kulkee usein ihmisen mukana lapsuudesta vanhuuteen, ja harva keräilee musiikkia, josta ei ole ainakin joskus pitänyt. Tämä liittyy tallenteet osaksi keräilijän henkilöhistoriaa. Musiikkitalienteessa myös selvästi koettiin olevan jokin ”kolmas ulottuvuus”, jota suoratoistopalvelulla ei ole: fyysinen olomuoto. Konkreettista ja kolmiulotteista esinettä koettiin mukavammaksi käsitellä, ja siihen oli helpompi kiintyä. Jokin kolmiulotteisuudessa kenties tekee esineestä helpomman hahmottaa, onhan ihminen itsekin kolmiulotteinen olento.

Viittasin aiemmin Roger-Pol Droitin teokseen, jossa hän yhtäkkiä huomaa olevansa todella läsnä itseään ympäröivien esineiden kanssa. Ei olisi huono asia, mikäli ihmiset pohtisivat tätä asiaa laajemminkin. Keräilijän suhde kokoelmaan sisältää puolia, jotka ovat tämänhetkessä maailmassa omalla tavallaan hyvin tervetulleita tapoja suhtautua tavarahan. Tällä en tarkoita täysin harkitsematonta, rajatonta ja määräperusteista (uusiotuotantoon tai käytettyyn tavarahan) perustuvaa massiivista kuluttamista, joka ei toisaalta edes toimintana vastaa keräilyn käsitteen kriteerejä.

Oman aineistoni henkilöt eivät määritelleet, hankkivatko he kaikki kokoelmansa osat uutena vai käytettynä, mutta musiikkia keräileminen, varsinkin vanhempien formaattien kohdalla, on usein hyvin paljon käytettyyn tavarahan keskittynyttä. Aineiston keräilijät valikoivat harkinnanvaraisesti hankintojaan kultivoidessaan tarkkaan kokoelmansa seuraavia osia. Keräilyn idea on siinä, että kokoelma pidetään kasassa. Siihen hankittujen osien ei siis oleteta olevan kuukauden päästä turhia, tai suoranaisia roskia.

Esinesuhdetta mietittäessä tämä sisältää paljon kestäviä ja esinettä kunnioittavia näkökulmia ja eräs asia, jonka tutkielmani herätti pohtimaan, on se, luovuttaisiinko (ehjästä ja toimivasta tai ainakin korjattavissa olevasta) tavarasta niin helposti, mikäli siihen voisi suhtautua, kuin keräilijä kokoelmaansa. Jos suhde esineisiin olisi intiimimpi ja henkilökohtaisempi, lisäisikö tällainen suhtautumien sitoutumista myös jo omistettuihin esineisiin, kenties kulutusta hilliten.

Turo-Kimmo Lehtonen (2008, 86) on huomauttanut, että tavaroiden materiaalisuuden si-
vuuttaminen on hämmentävää siksi, että samaan aikaan nykyelämän väitettään usein ole-
van erityisen ”materialistista”. Kuitenkin koko *Aineellisen yhteisön* läpi kulkee selkeä huo-
mio siitä, että olemme yhteiskuntana siinä mielessä erittäin *antimaterialistisia*, että materi-
asta ja sen kohtalosta ei todella ja pitkäjänteisesti olla kiinnostuneita. Materiasta ei isossa
kuvassa pidetä huolta, eikä sitä arvosteta tarpeeksi, jotta sitä kohdeltaisiin sen ansaitse-
malla arvostuksella. Hankimme ostoillamme lähinnä mielikuvia, ja läsnä on loputon uuden
haluaminen, sekä kaupallisuus (Lehtonen 2008, 11–13).

Vaikka aineistoni on rajallinen ja sillä on spesifi kontekstinsa, väitän sen perusteella, että
suhtautumalla tavaraan kuten keräilijä kokoelmansa osiin, voisi tavaran kanssa oppia ole-
maan ainakin hieman kestävämmän. Tavaraa voisi ”rakastaa” ja siksi pitää siitä huolta.
Vaikkei tämän tutkimuksen perusteella voi vetää suuria ihmisjoukkoja koskevia johtopää-
töksiä, eikä väittää tietävänsä kuinka yksittäinen aineiston vastaaja kokonaisuudessaan
ajattelee, on tärkeää Lehtosen (2008, 107) sanoin systemaattisesti kiinnittää huomionsa yli-
päänsä arjen materiaalistien aineiden moninaisuuteen entistä rikkaamman käsityksen tuotta-
miseksi nykyelämänmuodosta. Musiikinkeräilyn kontekstissa tapahtuvaan esinesuhteeseen
tässä tutkimuksessa kiinnitetty huomio on nyt osaltaan tuottanut rikkaamman käsityksen
yhdestä arjen materiaalisesta ilmiöstä.

LÄHTEET:

Ahonen, Sirkka (1994) Fenomenografinen tutkimus. Teoksessa Leena Syrjälä; Sirkka Ahonen; Eija Syrjäläinen & Seppo Saari. *Laadullisen tutkimuksen työtapoja*. Helsinki: Kirjayhtymä Oy, 113–160.

Baudrillard, Jean (1996) *The System of Objects*. Lontoo: Verso.

Belk, Russel W. (1995) *Collecting in a Consumer Society*. Lontoo & New York: Routledge.

Benjamin, Walter (1996) Keräilijä. Teoksessa Ari Pöyhtäri *Keräilystä kokoelmaan: Sosiologia ja filosofisia näkökulmia keräilyyn*. Alkuteoksesta *Das Passagen-Werk* suomentanut Ari Pöyhtäri. Yhteiskuntatieteiden, valtio-opin ja filosofian julkaisuja 8. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Benjamin, Walter (1968) Unpacking My Library: A Talk about Book Collecting. Teoksessa Hannah Arendt (toim.) *Illuminations: Essays and Reflections*. New York: Schocken books, 59–67.

Deleuze, Gilles & Guattari Felix (1992) Rihmasto. Johdanto. Teoksessa Jussi Kotkavirta, Keijo Rahkonen & Jussi Vähämäki (toim.) *Autiomaan: Kirjoituksia vuosilta 1967–1986*. Helsinki: Gaudeamus, 22–52.

Deleuze, Gilles & Parnet, Claire (2005) Angloamerikkalaisen kirjallisuuden ylivertaisuudesta (Suom. Anna Helle). Teoksessa *Haastatteluja: Gilles Deleuzen ja Félix Guattarin haastatteluja ja kirjoituksia* (Suom. Anne Helle, Vappu Helmisaari, Janne Porttikivi & Jussi Vähämäki). Paradeigma-sarja. Helsinki: Tutkijaliitto, 136–181.

Droit, Roger-Pol (2005) *Esineiden luonto* (Suom. Tiina Arppe). Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Durkheim, Émile (1990) *Sosiaalisesta työnjaosta* (suom. Seppo Randell). Helsinki: Gaudeamus. (Alkuperäisteos julkaistu 1893)

Ellis, Jack (2017) Material History: Record Collecting in the Digital Age. *M/C Journal* 20:5. <https://journal.media-culture.org.au/index.php/mcjournal/article/view/1289>

Eskola Jari & Suoranta Juha (2001) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Fox, Nick J. & Alldred, Pam (2017) *Sociology and the New Materialism: Theory, Research, Action*. Thousand Oaks, California: Sage Ltd.

Fräntilä, Jarkko (6.5.2015) *Huomio, levykaupoissa joskus asioineet: 12 Tuumaa -kirja kasaa yhteen suomalaisten levykauppojen historiaa*. <https://www.rumba.fi/uutiset/huomio-levykaupoissa-joskus-asioineet-12-tuumaa-kirja-kasaa-yhteen-suomalaisten-levykauppojen-historiaa/> (haettu 20.12.2021).

Granö, Veli; Falk, Pasi & Koskijoki, Minna (1997) *Esineiden valtakunta: Keräilijöitä ja kokoelmia = Tangible cosmologies: recollecting collectors*. Oulu: Kustannus Pohjoinen.

Giles, David C.; Pietrzykowski, Stephen & Clark, Kathryn E. (2007) The psychological meaning of personal record collections and the impact of changing technological forms. *Journal of Economic Psychology* 28:4, 429–443.

Gronow, Pekka & Saunio Ilpo (1990) *Äänilevyn historia*. Porvoo; Hki; Juva: WSOY.

Häkkinen, Kirsti (1996) *Fenomenografisen tutkimuksen juuria etsimässä: Teoreettinen katsaus fenomenografisen tutkimuksen lähtökohtiin*. Opetuksen perusteita ja käytänteitä, No. 21. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, opettajankoulutuslaitos.

IFPI Finland ry. (22.3.2022) *Äänitemusiikin kulutus ennätyskasvussa vuonna 2021*. <https://www.ifpi.fi/uutiset/2022/03/aanitemusiikin-kulutus-ennatyskasvussa-vuonna-2021/> (haettu 12.4.2022).

Ilmonen, Kaj (2007) *Johan on markkinat – Kulutuksen sosiologista tarkastelua*. Tampere: Vastapaino.

Ilmonen, Kaj (2003) Tunteet ja rockin ”omiminen”, eli kuinka käy kuusikymmenlukulaisilta rock ’n’ roll. Teoksessa Kimmo Saaristo (toim.) *Hyvää pahaa rock ’n’ roll: Sosiologia kirjoituksia rockista ja rockkulttuurista*. Tietolipas 194. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 191–219.

Jokelainen, Jarkko (25.3.2019) *Kymmenen vuotta myöhemmin: suoratoisto käänsi kaiken pääläelleen*. <https://www.teosto.fi/teostory/kymmenen-vuotta-myohemmin-suoratoisto-kaansi-kaiken-paalaelleen/> (haettu 4.11.2021).

Kaasinen, Juho (2019) ”*KAIKKI VANHA PASKA KELPAA, KUN SE ON VINYYLI*” - Vinyylilevybuumin representaatiot levyjä harrastavien keskuudessa. Pro gradu -tutkielma. Itä-Suomen yliopisto, filosofinen tiedekunta.

Kajander, Konsta (2012) *Vinyylin lämpö. Etnologinen tutkimus musiikin harrastamisesta ja vinyylilevyjen merkityksistä*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, humanistinen tiedekunta.

Kalliomäki, Maarit (2012) *Diaesitys. Fenomenografia laadullisena tutkimussuuntauksena* <http://hanna.vilkka.fi/wp-content/uploads/2011/12/Maarit-Kalliom%C3%A4ki-fenomenografia.pdf> (haettu 9.10.2020).

Kilroy-Marac, Katie (2018) An order of distinction (or, how to tell a collection from a hoard). *Journal of Material Culture* 23:1, 20–38.

Kinnunen, Veera (2017) *Tavarat tiellä: Sosiologinen tutkimus esinesuhteista muutossa*. Väitöskirja. Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta.

Kinnunen, Veera (2018) *Materiaalinen käänne*. Sosiologian nykykeskustelut opintojakson diat.

Kiuru, Elina (2001) Itsestäänselvyyksiä ja umpisolmuja – kansatieteellisestä esinetutkimuksesta Suomessa. Teoksessa Ilmari Vesterinen & Bo Lönnqvist (toim.) *Pandoran lipas: Virvatulia esineiden maailmasta*. Tietolipas 179. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 63–74.

Korkiakangas, Pirjo (2001) Esineiden nostalgisoituminen – ylevöityneen, arkisen ja kansanomaisuuden nostalgiaa. Teoksessa Ilmari Vesterinen & Bo Lönnqvist (toim.) *Pandoran lipas: Virvatulia esineiden maailmasta*. Tietolipas 179. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 75–101.

Kosonen, Laura (21.12.2019) *Suomen suurin levykauppias toipui psykoosistaan ja teki sitten ihmeen, johon kukaan ei uskonut – nyt hän myy levyjä enemmän kuin koskaan*. <https://yle.fi/uutiset/3-11123284> (haettu 20.12.2021).

Kotkavirta, Jussi; Rahkonen, Keijo & Vähämäki, Jussi (1992) Toimittajien välikommentti teoksessa Gilles Deleuze *Autioma: Kirjoituksia vuosilta 1967–1986*. Helsinki: Gaudeamus, 20–21.

Laukka, Petri (2013) *Kekkoslovakian kuninkaat: Hurrikanes 1970-luvun suomalaisen kulttuurin tuotteena, tekijänä ja nostalgiana*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Lehtonen, Turo-Kimmo (2008) *Aineellinen yhteisö*. Helsinki: Tutkijaliitto.

Maalsen, Sophia & McLean Jessica (2018) Record collections as musical archives: Gender, record collecting, and whose music is heard. *Journal of Material Culture* 23:1, 39–57.

Mall, Andrew (2021) Vinyl Revival. *Journal of Popular Music Studies* 33:3, 73–77.

Marshall, Lee (2016) W(h)ither Now? Music Collecting in the Age of the Cloud. Teoksessa Lee Marshall & Dave Laing (toim.) *Popular Music Matters: Essays in honor of Simon Frith*. Lontoo & New York: Routledge, 61–72.

Marton, Ference (1988) Phenomenography: A Research Approach to Investigating Different Understandings of Reality. Teoksessa Robert R. Sherman & Rodman B. Webb (toim.) *Qualitative Research in Education: Focus and Methods*. Lontoo & New York: RoutledgeFalmer, 140–160.

Marx, Karl (1979) *Pääoma: Kansantaloustieteen arvostelua. 1 osa, Ensimmäinen kirja: Pääoman tuotantoprosessi* (suom. O. W. Louhivuori). Moskova: Progress.

Metsämuuronen, Jari (2006) Laadullisen tutkimuksen perusteet. Teoksessa Jari Metsämuuronen (toim.) *Laadullisen tutkimuksen käsikirja*. Helsinki: International Methelp, 79–148.

Niikko, Anneli (2003) *Fenomenografia kasvatustieteellisessä tutkimuksessa*. Kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia, No. 85. Joensuu: Joensuun yliopisto.

Nylund Hagen, Anja (2015) The Playlist Experience: Personal Playlists in Music Streaming Services. *Popular Music and Society* 38:5, 625–645.

Paloniemi, Susanna & Huusko, Mira (2016) Fenomenografia ja variaatioteoria aikuiskasvatustieteen tutkimuksessa. *Aikuiskasvatus: aikuiskasvatustieteellinen aikakauslehti* 36: 2, 119–121.

Puusa, Anu & Juuti, Pauli (2020) Laadullisen tutkimuksen tieteenfilosofinen tausta. Teoksessa Anu Puusa & Pauli Juuti (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Helsinki: Gaudeamus, 25–40.

Puusa, Anu & Juuti, Pauli (2020) Mitä laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan? Teoksessa Anu Puusa & Pauli Juuti (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Helsinki: Gaudeamus, 9–19.

Pyy, Aatu (2019) *Formaatti-identiteetti – Turkulaisten vinyylitiskijukkien teknologiavalinnat ja niiden koettu merkitys*. Pro gradu -työ. Turun yliopisto, humanistinen tiedekunta, historian.

Pyyhtinen, Olli (2016) *More-than-human Sociology: A New Sociological Imagination*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Pöytäri, Ari (1996) *Keräilystä kokoelmaan: Sosiologisia ja filosofisia näkökulmia keräilyyn*. Yhteiskuntatieteiden, valtio-opin ja filosofian julkaisuja 8. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Schauman, Sebastian (2017) *The Revival of the Vinyl Record – A practice-theoretical approach*. Pro gradu -työ. Turku: Åbo Akademi.

Siltaoja, Marjo & Sorsa, Virpi (2020) Diskurssianalyysi johtamis- ja organisaatiotutkimuksessa. Teoksessa Anu Puusa & Pauli Juuti (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Helsinki: Gaudeamus, 228–248.

Simmel, Georg (1997) *Rahan filosofia* (suom. Panu Turunen). Turku: Doroga. (Alkuperäisteos julkaistu 1900)

Sipponen, Valtteri (2019) *Vinyylilevyjen nichemarkkinat digitaalisen musiikin aikakaudella*. Opinnäytetyö. Laurea-ammattikorkeakoulu, liiketalouden koulutus.

Valkonen, Jarno & Litmanen, Tapio (2016) Ympäristö, talous ja kulutus. Teoksessa Jarno Valkonen (toim.) *Ympäristösosiologia*. SoPhi 129. Jyväskylä: University of Jyväskylä, 143–166.

Valkonen, Jarno & Saaristo, Kimmo (2016) Luonto ja yhteiskunta – ympäristösosiologian lähtökohdat. Teoksessa Jarno Valkonen (toim.) *Ympäristösosiologia*. SoPhi 129. Jyväskylä: University of Jyväskylä, 7–28.

Vanha-Majamaa, Anton (22.3.2022) *Cd tekee yllättävää paluuta – syitä ovat Adele, nostalgia ja nuorten fanien orastava kiinnostus levyihin*. <https://yle.fi/uutiset/3-12357981> (haettu 7.4.2022).

Viitahuhta, Taneli & Viren, Eetu (2014) Suomentajien esipuhe teoksessa Walter Benjamin *Keskuspuisto: Kirjoituksia kapitalismista, suurkaupungeista ja taiteesta*. Paradeigma-sarja. Helsinki: Tutkijaliitto.

Weber, Max (1980) *Protestanttinen etiikka ja kapitalismin henki* (suom. Timo Kyntäjä). Porvoo; Hki; Juva: WSOY. (Alkuperäisteos julkaistu 1905)

LIITE 1: Vastauskutsu

Iida Mäntyniemi tässä hei!

Olen Lapin yliopistossa maisterintutkintovaiheessa oleva sosiologian opiskelija ja teke-
mässä pro gradu -tutkielmaa ihmisen suhteesta hänen omistamiinsa musiikkitalienteisiin,
kuten vinyyli- ja CD-levyihin, sekä C-kasetteihin. Kerään itsekin musiikkia harrastuksena
ja minua on jäänyt kiinnostamaan se, mitä nämä musiikkiesineet ihmisille juuri esineinä,
oikeastaan merkitsevät.

Olisitko sinä kiinnostunut kertomaan omista musiikkiin liittyvistä kokemuksistasi? Voit
osallistua vastaamalla vapaamuotoisesti alla oleviin kysymyksiin ja lähettää vastaukset
sähköpostiosoitteeseen: iidamantyniemi.gradu@gmail.com

Kertoisitko vastauksessasi myös ikäsi ja sukupuolesi. Kaikki vastaukset säilytetään ja käsi-
tellään anonymisti niin, että vastaajien nimet eivät tule muiden kuin minun tietooni. Vas-
tauksien sisältöä ei myöskään tuoda missään yhteydessä esiin niin, että henkilöiden tunnis-
tettavuus mahdollistuu. Tutkimuksen jälkeen vastausaineisto tuhotaan.

Kysymykset:

1. Oletko säilyttänyt vanhat vinyylilevysi, CD-levysi tai C-kasetit? Miksi halusit
säilyttää ne, vaikka musiikin kuunteleminen onnistuu nykYTEKNIIKAN avulla muuten-
kin (esim. suoratoistopalveluiden kautta)?
2. Voisitko missään tapauksessa ajatella luopuvasi musiikkitalienteistasi? Jos olet
jo luopunut, millä perusteilla päädyit tähän ratkaisuun?
3. Kuunteletko fyysisiä musiikkitalenteita edelleen?
4. Onko suhteesi musiikkiin muuttunut jollain tapaa suoratoistopalveluiden myötä?

Nämä ovat kysymyksiä kertomuksesi pohjaksi, mutta voit kuvailla musiikkiin ja sen kerää-
miseen liittyviä kokemuksia sekä tuntemuksia laajemminkin. Vastauksien pituudella ei si-
nänsä ole väliä. Kaiken mittaisista on iso apu. Kerään vastauksia tämän kuluva vuoden
loppuun asti.

Jos tutkimukseeni liittyen on kysyttävää, tavoitat minut aiemmin mainitsemastani sähkö-
postiosoitteesta.

Kiitoksia jo etukäteen kaikille vastaajille!

Iida Mäntyniemi